

Helseprofil
for Barn og Ungdom
i Akershus

Helseprofil for barn og ungdom i Akershus

Barnerapport

Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten

PROSJEKT	HELSEPROFIL FOR BARN OG UNGDOM I AKERSHUS
UTGIVER	NASJONALT KUNNSKAPSSENTER FOR HELSETJENESTEN
ANSVARLIG UTGIVER	JOHN ARNE RØTTINGEN, DIREKTØR
AVDELINGSDIREKTØR	PÅL GULBRANDSEN, DR. MED
PROSJEKTLEDER	JOCELYNE CLENCH-AAS., PH.D, DR.ES.SCIENCES
FORFATTERE	KJETIL RØDJE, JOCELYNE CLENCH-AAS, BETTY VAN ROY, OLAF HOLMBOE, ANNE MARIE MÜLLER
FAGLIGE RÅDGIVERE	BERIT GRØHOLT, SONJA HEYERDAHL, LEIF EDVARD AARØ, MORTEN LOSSIUS, ESPEN DAHL
OPPDRAKSGIVERE	FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS, HELSEAVDELINGEN
BIDRAGSYTERE	RÅDET FOR PSYKISK HELSE FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS, HELSEAVDELINGEN AKERSHUS FYLKESKOMMUNE STATENS HELSETILSYN SOSIAL- OG HELSEDIREKTORATET
ISBN	82-8121-000-1
RAPPORTNR	1/2004
ANTALL SIDER	141

NASJONALT KUNNSKAPSSENTER FOR HELSETJENESTEN SKAL BIDRA TIL EFFEKTIVE, TILGJENGELIGE, TRYGGE OG LIKEVERDIGE HELSETJENESTER AV HØY KVALITET GJENNOM Å GENERERE, OPPSUMMERE, VURDERE OG FORMIDLE KUNNSKAP. DENNE FORSKNINGSBASERTE KUNNSKAPEN SKAL VÆRE RELEVANT FOR BESLUTNINGSTAKERE PÅ ALLE NIVÅER I HELSETJENESTEN, DVS. BEFOLKNING, PASIENTER, UTØVERE, EIERE AV HELSETJENESTENE OG FORVALTNINGEN. KUNNSKAPSSENTERET SKAL ARBEIDE FOR ET GODT SAMARBEID MED OG HØY LEGITIMITET I DISSE GRUPPENE.

MÅLET ER Å STYRKE KUNNSKAPSGRUNNLAGET FOR FAGLIGE BESLUTNINGER I DEN UTØVENDE HELSETJENESTEN OG I FORVALTNINGEN FOR I STØRRE GRAD Å KUNNE NÅ HELSEPOLITISKE MÅLSETNINGER OG MØTE FREMTIDIGE FAGLIGE UTFORDRINGER. KUNNSKAPSSENTERET SKAL BIDRA TIL DETTE VED Å ARBEIDE MED KUNNSKAPSOPPSUMMERING, METODEVURDERING, MÅLING AV KVALITET OG RESULTAT, STØTTE TIL KVALITETSUTVIKLING OG HELSETJENESTEFORSKNING.

KUNNSKAPSSENTERET SKAL FREMSKAFTE OG LEGGE TIL RETTE FOR BRUK AV FORSKNINGSBASERT KUNNSKAP OM EFFEKTEN, NYTTEN OG KVALITETEN AV METODER, DVS. INTERVENSJONER, VIRKEMIDLER OG TILTAK. KUNNSKAPEN SKAL VÆRE RELEVANT VED UTFORMING, UTØVELSE, ORGANISERING, STYRING OG FORVALTNING AV TJENESTETILBUDET I HELSESEKTOREN I NØRGE. I TILLEGG SKAL KUNNSKAPSSENTERET ARBEIDE MED TILSVARENDE SPØRSMÅL MED RELEVANS FOR FELLESE GLOBALE UTFORDRINGER PÅ HELSEOMRÅDET.

Lørenskog/Oslo januar 2004

John-Arne Røttingen
Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten
Direktør

Ketil Kongelstad
Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Ass. Fylkeslege
Leder i styringsgruppa

Forord

Denne rapporten er sluttresultatet av et prosjekt som ble igangsatt av daværende Stiftelse for helsetjenesteforskning (HELTEF)¹ i 2001 etter initiativ fra kommuner i Akershus fylke og daværende fylkeslege i Akershus Anders Smith. HELTEFs rapporter om Helseprofil i Akershus for voksne (1998 og 1999) ga ideen til å gjennomføre en tilsvarende undersøkelse blant barn og ungdom. Dette skulle gi et bilde av hvordan helsetilstanden til disse aldersgruppene er i de enkelte kommunene i fylket og hvilke behov de har for helsetjenester

En uheldig livsstil kan føre til uønsket fysisk eller psykisk helsetilstand, gi konsekvenser for sosial adferd og påvirke holdninger til rusmidler og kriminalitet senere i livet. For å forebygge problemer i utviklingen er det viktig å gi støtteapparatet den kunnskapen og de verktøyene de trenger. Vårt ønske er at denne rapporten skal kunne benyttes av helsetjenesten, skolen, foreldre, elever, frivillige organisasjoner og andre som har kontakt med barn og ungdom i deres oppvekst. Med sitt omfattende materiale gir denne rapporten et godt bilde av situasjonen for barn og ungdom i Akershus. Her har alle som jobber med barn og ungdom et kart de kan benytte i sitt arbeid. Målene og veien dit vil avhenge av hvilke problemer og utfordringer den enkelte aktør opplever som sentrale-

Vi vil rette en takk til alle de mer enn 36.000 barn og ungdommer og nesten 15.000 foreldre som har deltatt i gjennomføringen av undersøkelsen, samt alle lærerne som har deltatt.

Vi ville ikke ha kunnet gjennomføre denne undersøkelsen uten hjelp fra

mange støttespillere. Oppdragsgiver er Fylkesmannen i Oslo og Akershus – helseavdelingen. Økonomiske bidragsytere er Rådet for psykisk helse, Fylkesmannen i Oslo og Akershus- Helseavdelingen, Statens helsetilsyn, og Sosial –og helse-direktoratet og Akershus fylkeskommune.

Utgangspunktet for undersøkelsen var et utvalg på 1000 elever pr kommune. Enkelte kommuner har selv bidratt med midler for å få alle de aktuelle elevene med i undersøkelsen.

Det ble gjennomført en pilotundersøkelse på skoler i Oslo, før undersøkelsen startet. Vi retter en takk til Korsvoll skole, Engebråten skole og Grefsen videregående skole for innsatsen.

Vi har hatt en kontaktperson i alle kommuner, og disse har gjort et betydelig stykke arbeid i den lokale koordineringen i kommunene. Vi benytter anledningen til å takke disse kontaktpersonene som var:

Anne Beth Urne/Mildrid Stien,
Asker kommune

Inger Helene Fagerstrand, Aurskog-Høland kommune

Bente Alvestad, Bærum kommune

Guri Martinsen, Eidsvoll kommune

Sissel Gundersen, Enebakk kommune

Anne Kari Romarheim, Fet kommune

Allis Preus, Frogn kommune

Merete Glenne Ellingsen, Gjerdrum kommune

Ottar Aasen, Hurdal kommune

Inger Borse Berger/Edel Bratlie, Lørenskog kommune

Bente Alvik, Nannestad kommune

Pål Kippenes, Nes kommune

Gerd Soma/Turid Sundar, Nesodden kommune

Else Lied Dahl, Nittedal kommune

¹ HELTEF har fra 1. januar 2004 gått inn i Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.

Else Karin Myhre, Oppegård kommune

Karin Tviberg, Rælingen kommune

Berit Kvarv, Skedsmo kommune

Eva K. Steffensen, Ski kommune

Aud Granli, Sørumsdal kommune

Ragnhild Gjerstad Hovde/Bente Smedsbråten, Ullensaker kommune

Lisbeth Enger Müller, Vestby kommune

Anne Bentzrød, Ås kommune

Prosjektet er organisert med en styring – og prosjektgruppe. Styringsgruppen har bestått av:

Anette Grydeland, Elevrådsrepresentant Vesong ungdomsskole/ *Karen Sofie Holt*, elevrepresentant Tæruddalen skole

Camilla Abrahamsen, Elevrådsrepresentant Nesodden videregående skole/ *Sverre Wennevold*, elevrepresentant Lørenskog videregående skole

Randi Asper, FAU-representant Vesong ungdomsskole/ *Karin Husmo Wiik*, FAU Sørumsdal skole

Pål Kippenes, Nes kommune

Carmen Arevalo, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, utdanningsavdelingen

Inger Tofthagen, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, sosial – og familieavdelingen

Valbjørg Grønvik, Akershus fylkeskommune, avd. for opplæring og tjenester

John-Arne Røttingen/Pål Gulbrandsen, HELTEF

Ketil Kongelstad, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Helseavdelingen.

Prosjektgruppa har stått for planlegging og gjennomføring, samt utarbeiding av

spørreskjemaer. Denne gruppa har bestått av følgende representanter

Pål Kippenes, Nes kommune

Hilde Tønnesen, Ås kommune

Katrine Grønneberg, Ullensaker kommune

Nina Falck Ytter, Eidsvoll kommune

Fylkesmannen i Oslo og Akershus – Helseavdelingen var representert ved *Ada M. Aurdal*, *Jorunn Hunderi* og *Ketil Kongelstad*. Fra HELTEF har følgende vært med: *Jocelyne Clench –Aas*, *Karin Anne Vassbakk/Olaf Holmboe*, *Kari Aanjesen Dahle/Kjetil Rødje/Betty van Roy* og *Anne Marie Müller*

Vi har også hatt et rådgivende samarbeid med forskningssjef *Sonja Heyerdahl* og *Berit Grøholt*, Regionsenter for barne- og ungdomspsykiatri og professor. *Leif Edvard Aarø*, Hemilsenteret ved Universitetet i Bergen. Ved HELTEF har Morten Lossius, Espen Dahl og Anne Alvik kommet med faglige råd og innspill.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus – Helseavdelingen har sammen med HELTEF stått for koordineringen i prosjektet og deltatt aktivt med finanseringen av prosjektet og opptrykk av rapportene.

Følgende har vært involvert fra HELTEF: Prosjektleder har vært *Jocelyne Clench-Aas*. *Karin Anne Vassbakk*, *Kari Aanjesen Dahle* og *Olaf Holmboe* har koordinert prosjektet og kvalitetssikret data, *Ulla B. Funder* og *Saga Høgheim* har hatt en vesentlig rolle i utsendelse og mottak av spørreskjemaer samt å lese inn og kvalitetssikre data. *Anne Marie Müller* og *Reidun Skårerhøgda* har stått for ferdigstillingen av rapportene, og sosiolog *Kjetil Rødje*, barnepsykiater *Betty van Roy* og sosialantropolog *Olaf Holmboe* har skrevet innholdet.

Innhold

1	INNLEDNING	1
1.1	Hva er helseprofil?	1
1.1.1	Formål	1
1.1.2	Målgrupper	1
1.1.3	Tema	1
1.2	Akershus fylke	2
1.2.1	Generelt om helse og livsstilsfaktorer i Akershus	3
1.2.2	Hovedfunn fra helseprofil for voksne i Akershus	3
1.3	Forarbeid og organisering	3
1.3.1	Metode	4
1.3.2	Spørreskjema	4
1.3.3	Utvelging av deltakere	5
1.3.4	Datainnsamling	5
1.3.5	Mottatte svar	6
1.4	Hvordan lese rapporten	7
2	SAMMENDRAG OG KONKLUSJON	9
3	BAKGRUNNSINFORMASJON	11
3.1	Antall svar	11
3.1.1	Klassetrinn	11
3.1.2	Kjønn	11
3.1.3	Skolefritidsordning	12
3.1.4	Familiesituasjon	12
3.1.5	Økonomi	13
3.1.6	Foreldres utdanningsnivå	15
3.1.7	Bosituasjon og levestandard	15
3.1.8	Nasjonalitet/etnisk bakgrunn	16
4	FYSISK AKTIVITET	18
4.1	Fysisk aktivitet	18
4.1.1	Aktivitetsnivå og sosial bakgrunn	20
4.1.2	Aktiviteter	21
4.1.3	Skoletransport	24
5	KOSTHOLD OG HOLDNING TIL EGEN KROPP	28
5.1	Måltider	28
5.1.1	Frokost	28
5.1.2	Øvrige måltider	30
5.1.3	Matpakke	31
5.2	Hva spiser og drikker barna?	32
5.3	Kropp, klær og slanking	36
5.3.1	Slanking	37
5.3.2	Moteklær	38
5.3.3	Sosio-økonomisk bakgrunn	39

5.3.4	Slanking og kropp - bakgrunn	40
5.3.5	Kosthold og slanking	41
5.3.6	Trivsel og slanking	43
6	TOBAKK OG RUSMIDLER	46
6.1	Tobakk	46
6.2	Alkohol	47
6.3	Sammenheng røyking - alkohol	49
6.3.1	Flere som drikker blant dem som mistrives	49
6.4	Narkotika	51
7	TRIVSEL OG VELVÆRE/ SOSIALT NETTVERK	52
7.1	Trivsel på skolen	53
7.1.1	Stress	54
7.1.2	Trygghet og tilhørighet hjemme	56
7.1.3	Venner	58
7.2	Generell trivsel og velvære	58
7.2.1	Foreldrene svarer	60
8	KOMMUNIKASJON	64
8.1.1	Hvem snakker barna mest med.	64
8.1.2	Hvem snakker barna med når de er kjempeglad eller lei seg	66
8.2	Bruk av mobiltelefon, telefon og e-post	67
	Foreldrenes svar	68
8.2.1	Tilleggsspørsmål om kommunikasjon	68
9	BARNAS FYSISKE HELSE	71
9.1	Kroniske sykdommer	71
9.1.1	Astma	72
9.1.2	Allergi	73
9.1.3	Eksem	73
9.1.4	Diabetes og epilepsi	73
9.1.5	Totalbildet av kroniske lidelser	74
9.2	Akutte sykdommer og plager det siste halvåret	74
9.2.1	Ørebetennelse	75
9.2.2	Halsbetennelse	75
9.2.3	Bronkitt og lungebetennelse	76
9.2.4	Alvorlig skade eller sykdom	77
9.2.5	Totalbildet av akutte lidelser	77
9.3	Funksjonshemninger	78
9.3.1	Bevegelseshemming	78
9.3.2	Sterkt nedsatt syn	78
9.3.3	Nedsatt hørsel	78
9.3.4	Andre funksjons-hemninger	78
9.3.5	Totalbildet av funksjonshemninger	78
9.4	Samlet antall sykdommer, lidelser og funksjonshemninger	79

9.5	Fravær fra skolen	79
9.6	Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse	80
10	PSYKISK HELSE	83
10.1	Hva er SDQ	83
10.2	Psykisk helse hos barn 5. til 7. klasse	83
10.2.1	Forekomst av psykiske vansker	84
10.2.2	Hva mener barna selv om sin psykiske helse	88
10.2.3	Varighet	90
10.3	Psykisk helse – foreldrerapportering	94
10.3.1	Forekomst av psykiske vansker	94
10.3.2	Hva mener foreldrene selv om barnas psykiske helse	97
10.3.3	Hvordan virker vanskene inn på dagliglivet?	98
10.4	Sammenlikning av selvrapportering og foreldrerapportering om psykisk helse	103
10.4.1	Forekomst av psykiske vansker etter symptomskåre	103
10.4.2	Foreldrenes og barnas egenopplevelse av psykiske vansker?	103
10.5	Sjenanse og engstelighet	104
10.5.1	Forekomst av sjenanse og engstelighet	104
10.5.2	Forhold mellom sjenanse og engstelighet og SDQ problemskåre	105
11	PLAGING OG MOBBING	109
11.1	Foreldrene svarer	109
11.2	Barna svarer	111
11.2.1	Egen deltakelse	114
11.2.2	Sammenheng mellom å plage og å bli plaget	115
11.2.3	Kommunefordelinger	115
11.2.4	Reaksjoner på plaging	117
12	FRITIDSAKTIVITETER/ KULTUR	122
12.1	Hvilke aktiviteter driver barna på med?	122
12.2	Regionale forskjeller	125
13	BRUK AV HELSE-TJENESTER	127
13.1	Bruk av helsetjenestetilbud - Foreldrene svarer – 3.-7. klasse	127
13.2	Skolehelsetjenesten	128
13.3	Øvrige helsetjenestetilbud	138
13.3.1	Psykiske plager det er søkt hjelp for	139
13.3.2	Kommunale forskjeller: fastlege og legevakt	140

1 Innledning

1.1 Hva er helseprofil?

1.1.1 Formål

Helseprofil for barn og ungdom i Akershus har som mål å beskrive barn og ungdoms helse og trivsel. Undersøkelsen gir informasjon om hvordan barn og unge i Akershus selv opplever sin hverdag og livssituasjon.

En helseprofil presenterer nøkkelinformasjon om helse og forhold av betydning for helse i kommunen og regionen. Helseprofiler skal kunne hjelpe kommuner og fylke med å kartlegge helse (både fysisk og psykisk) og trivsel blant innbyggerne i tillegg til endringer over tid. Hensikten er blant annet å kunne sette inn riktige forebyggende og helsefremmende tiltak.

Prosjektet er finansiert i et samarbeid mellom Rådet for psykisk helse via Stiftelse for helse og rehabilitering, Sosial- og helsedirektoratet, Fylkeslegen i Akershus², Helsetilsynet og Stiftelse for helsetjenesteforskning (HELTEF)³.

En helseprofil gir:

- Mulighet for å finne spesifikke innsatsområder for kommuner, fylker og land
- Bedre grunnlag for prioritering i helsetjenesten og i forebyggende arbeid
- Mulighet for bedre utnytting av samfunnsressurser
- Mulighet for å skape bedre lokalsamfunn
- Mulighet for å redusere sykdom

Prosjektet har flere hovedmål:

² Nå Fylkesmannen i Oslo og Akershus, helseavdelingen.

³ Fra 01.01.04 en del av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.

1. Beskrive status for helse og velvære for barn og ungdom i Akershus.
2. Gi en statusrapport for faktorer som influerer helse og velvære, som for eksempel livsstil, atferd, kommunikasjon og bruk av helsetjenesten.
3. Sammenlikne tilstanden i Akershus med tidligere og nåværende undersøkelser i Oslo, ellers i Norge og internasjonalt.
4. Kartlegge barn og ungdoms egne behov og ønsker for blant annet fritidsaktiviteter og helsetjenester, som skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom.

1.1.2 Målgrupper

Helseprofilen gir et informasjonsgrunnlag for både politikere, helsetjenester, skoler, sosial- og kulturretater, foresatte og barn og unge selv.

Undersøkelsen skal være et hjelpemiddel i styring og planlegging av kommunal og fylkeskommunal helsetjeneste, særlig for å styrke innsatsen på det forebyggende og helsefremmende området. Deler av resultatene vil danne utgangspunkt for tverretattlig, forebyggende og helsefremmende arbeid.

1.1.3 Tema

Helseprofilundersøkelsen dekker ulike emner og områder som angår barn og unges helse og livssituasjon.

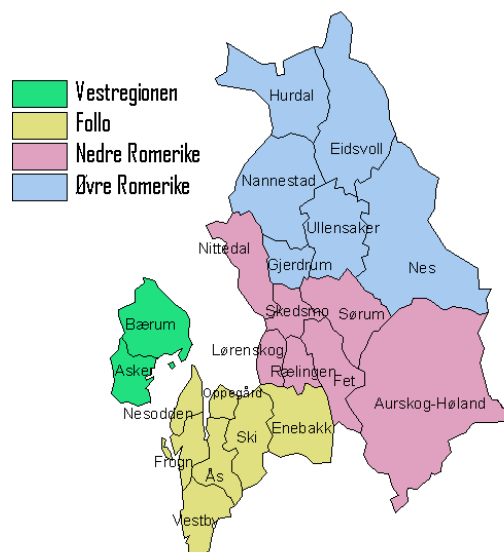
Følgende tema inngår i undersøkelsen:

- Generelle bakgrunnsspørsmål om sosio-demografiske forhold
- Fysisk helse og trivsel
- Psykososial helse
- Livsstil
- Sosialt nettverk og skolen
- Kommunikasjon
- Opplevelse av egen helse og trivsel
- Kost og holdning til egen kropp
- Bruk av rusmidler
- Kjennskap, holdning til og bruk av helsetjenester

1.2 Akershus fylke

Mange kommuner i Akershus karakteriseres av en relativt ung befolkning i rask økning. Innvandrerbefolkningen øker også. Fylket karakteriseres ved store forskjeller mellom kommunene. Kartet nedenfor viser de ulike regionene og kommunene i fylket.

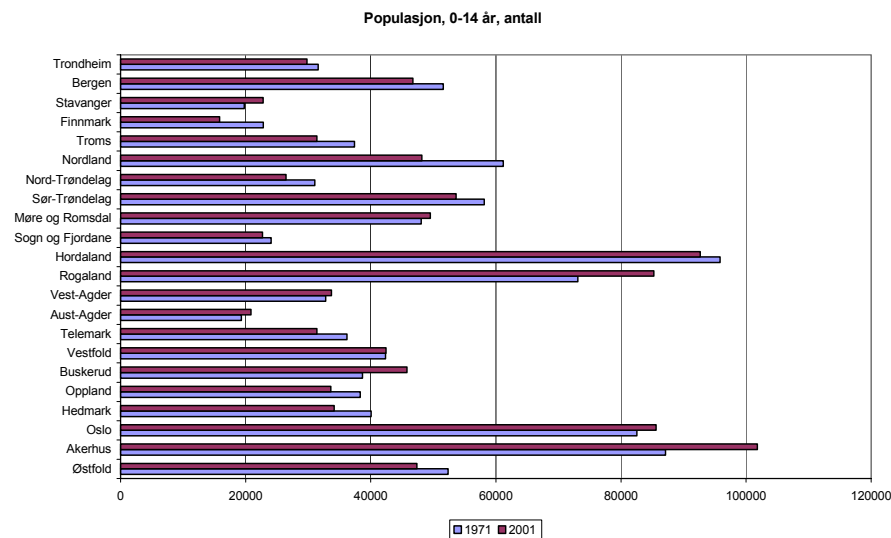
Figur 1-1: Regioner og kommuner i Akershus fylke.

Tabell 1-1: Antall personer i alderen 8-13 år bosatt i kommunene 2002. (Kilde SSB).

Asker	4670
Bærum	9054
Enebakk	836
Frogn	1209
Nesodden	1620
Oppegård	2167
Ski	2355
Vestby	1088
Ås	1320
Aurskog-Høland	1030
Fet	837
Lørenskog	2545
Nittedal	1777
Rælingen	1156
Skedsmo	3222
Sørums	1170
Eidsvoll	1428
Gjerdrum	455
Hurdal	205
Nannestad	865
Nes	1569
Ullensaker	1775
Hele fylket	42353

Figur 1-2: Endringer i antall barn og ungdom, 0 til 14 år og 15 til 24 år fra 1971 til 2001.

1.2.1 Generelt om helse og livsstilsfaktorer i Akershus

Det er en del forskjeller i livsstilsfaktorer hos *voksne* i Akershus sammenliknet med resten av landet. Alkoholforbruket er høyt, andelen røykere høy, men sluttraten hos røykere er også høy. Når det gjelder endringer i kost og mosjon kommer Akershus positivt ut.

Samlet sett har Akershus en helsetilstand som er bedre enn helsetilstanden i hele landet. Bak denne fasaden avdekker helsestatistikk på lavere geografisk nivå store forskjeller innen fylket. Vestregionen med kommunene Asker og Bærum kommer svært gunstig ut i denne sammenlikningen. Asker og Bærum er også folkerike kommuner som påvirker helsestatistikken for fylket til det bedre. I kontrast til dette framstår Øvre Romerike i denne sammenheng som den regionen med dårligst allmenn helsetilstand.

De andre to regionene, Follo og Nedre Romerike, plasserer seg mellom Vestregionen og Øvre Romerike. Ofte er det også slik at Nedre og Øvre Romerike har sykdomsrater på nivå med hele landet, mens Vestregionen og Follo har lavere sykdomsrater enn hele landet.

1.2.2 Hovedfunn fra helseprofil for voksne i Akershus

Helseprofil for voksne i Akershus fra 1998 fant forskjeller mellom regionene i fylket både for livsstil og helse. Som hovedregel finnes de gunstigste helseforholdene i Vestregionen og flest helseproblemer på Øvre Romerike. Dette går igjen for ulike mål for fysisk og psykisk helse.

Unge i alderen 16 til 24 år på Øvre Romerike hadde i denne undersøkelsen god fysisk og psykisk helse, høy livskvalitet og andelen

røykere var lav, mens unge i Vestregionen så ut til å ha mer problemer på disse områdene. Som vi vil se er imidlertid dette en tendens som ikke bekreftes av den foreliggende helseprofilen for barn og ungdom.

Da befolkningen ble spurt om de viktigste områdene for øket innsats i deres kommune, ble det presisert at tanken var mest på tiltak som kan forbedre helse og forebygge sykdom og skade. Det var inkludert innsatsområder som ikke nødvendigvis sorterer under helsetjenesten alene, men også pleie og omsorg, sosialtjenester eller planlegging av veier og trafikk i kommunene. Svært mange ønsket å prioritere "tiltak mot vold og kriminalitet" og "ungdom og narkotiske stoffer".

Psykiske lidelser er høyt prioritert i befolkningen. Over 40 prosent ønsker å prioritere hjelp til personer med psykiske lidelser som ett av tre innsatsområder, nokså uavhengig av bosted i Akershus. Samtidig mener 20 prosent at tilbudet om psykolog/psykiater er ett av tre tjenestetilbud som bør forbedres i deres kommune.

1.3 Forarbeid og organisering

Initiativet til undersøkelsen kom fra kommunene og Fylkeslegen i Akershus etter at HELTEF hadde gjennomført en kartlegging av helseprofilen for de *voksne* i fylket.⁴

Prosjektet er organisert med styringsgruppe og prosjektgruppe.

Styringsgruppen stod ansvarlig for:

- Godkjenning av prosjektet
- Godkjenning av endringer i prosjektet
- Budsjett
- Informasjonen til kommunene

⁴ Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Ulikheter i sykdom, livsstil og helsetjenester (rapport nr 1, 1999); Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Befolkningen svarer (rapport nr 4, 1999)

- Godkjenning av informasjon til sentrale interessegrupper

Prosjektgruppen stod ansvarlig for:

- Gjennomføring av prosjektet
- Utarbeiding av spørreskjema

HELTEF stod ansvarlig for:

- Koordinering, prosjektadministrasjon og prosjektledelse
- Utarbeiding av spørreskjema i samråd med prosjektgruppen
- Utarbeiding av informasjon til elever og foreldre
- Samtykkeskjema til foreldre
- Trykking av skjema og annet materiell
- Databearbeiding, analyse og rapportering, vitenskapelige publikasjoner
- Workshop/konferanse for kommunene i Akershus i samarbeid med Fylkeslegen i Akershus og kommunene som deltar i undersøkelsen.

I tillegg har prosjektet hatt samarbeid med professor Leif Edvard Aarø ved Universitetet i Bergen, HEMIL-senteret; og forskningssjef dr.med. Sonja Heyerdahl ved Regionsenter for barne- og ungdomspsykiatri i helseregion øst og sør.

1.3.1 Metode

Helseprofil for barn og ungdom i Akershus dekker alle klassetrinn fra og med 3. klasse i barneskolen til og med 3. klasse i videregående skole. Minst 1000 elever per kommune er med i undersøkelsen, bortsett fra de to minste kommunene (Gjerdrum og Hurdal, der det er færre enn tusen elever). Denne rapporten omhandler resultatene for barnetrinnet (3.–7.klasse).⁵

Undersøkelsen er en *tverrsnittsundersøkelse* som inkluderer barn og ungdom fra *alle kommunene* i Akershus. Dette innebærer at alle skoleelever i den aktuelle alders-

gruppen var potensielle deltakere i prosjektet, og deltakerne skal være representative for hele gruppen av barn og unge i fylket.

Utvalget er basert på frivillighet. Det var viktig med en *anonym* spørreskjemaundersøkelse for å sikre ærlige svar fra elevene og for å ivareta hensyn til personvern.

1.3.2 Spørreskjema

Spørreskjemaet er utarbeidet av HELTEF i samarbeid med prosjektgruppen. Spørsmålene er ment å dekke de temaer som ønskes behandlet, pluss bakgrunnsinformasjon som kjønn, alder, geografi, økonomi og familieforhold. Dels er spørsmålene hentet fra andre undersøkelser som har vært gjennomført i Norge, dels er spørsmålene utarbeidet spesielt for denne undersøkelsen.

Det ble brukt egne spørreskjema for de ulike skoletrinn, tilpasset barnets alder. Følgende skjema ble brukt:

- Elever 3.–4.klasse
- Elever 5.–7.klasse
- Foreldre 3.–7.klasse

Skjemaet for 3.–4.klasse var av et begrenset omfang og inneholdt forholdsvis korte og enkle spørsmål med illustrerende figurer. Temaer var her:

- Bakgrunnsinformasjon (alder, kjønn, klassetrinn, SFO)
- Kommunikasjon
- Plaging og mobbing
- Helse og trivsel
- Kosthold
- Fritidsaktiviteter/mosjon

Skjemaet for 5.–7.klasse var noe mer omfattende og inneholdt en del mer kompliserte spørsmål og temaer som ble ansett som mer aktuelle først på disse alderstrinnene. Temaene var her:

- Bakgrunnsinformasjon (alder, kjønn, klassetrinn)
- Kommunikasjon
- Plaging og mobbing
- Helse og trivsel

⁵ Resultater for ungdomsskolen og videregående står i egen rapport for ungdom.

- Kropp og kosthold
- Fritidsaktiviteter/mosjon
- Psykisk helse (SDQ)
- Tobakk, alkohol og rus
- Bruk av skolehelsetjenesten

Foreldreskjemaet omhandlet mer utfyllende bakgrunnsspørsmål og spørsmål om barnet slik det oppfattes av de foresatte, og spørsmål som anses som for kompliserte for barna selv å svare på. Temaene var her:

- Bakgrunnsinformasjon
- Økonomi
- Kommunikasjon og sosialt samvær
- Helse og trivsel
- Psykisk helse (SDQ)
- Plaging og mobbing
- Mosjon
- Kropp og kosthold
- Barnets bruk av helsetjenester
- Sjanse og engstelighet

På enkelte områder har foreldre og barn fått de samme spørsmålene, slik at vi kan sammenholde barnas og foreldrenes svar.

I forkant av den endelige undersøkelsen ble det foretatt en pilotundersøkelse der de enkelte spørreskjemaene og de anvendte metodene ble testet og korrigert. Pilotundersøkelsen ble foretatt i barne-, ungdoms- og videregående skoler i Oslo, januar–februar 2002.

Spørreskjemaene var på bokmål. De ble ikke oversatt til andre språk.

1.3.3 Utvelging av deltakere

På grunn av administrative hensyn bestemte man at alle elevene i en klasse skulle få utlevert spørreskjema. Hele skoleklasser ble invitert til å delta, og alle klasser hadde like stor sjanse for å bli trukket ut. Oppsettet ble som følger:

1. Trekningen ble foretatt kommunevís.
2. Antall klasser som ble valgt ut, ble beregnet ut fra antallet man

skulle ha med i undersøkelsen fra kommunen og gjennomsnittsansattall elever i klassene i kommunen.

3. Trekning ble foretatt for hvert klassetrinn. Alle kommunens skoler var representert med det antall klasser den hadde på gjeldene trinn. Alle klasser hadde da like stor sjanse for å bli trukket ut.
4. Prosessen ble gjentatt for alle klassetrinn.

1.3.4 Datainnsamling

Datamaterialet ble samlet inn i april–mai 2002.

Informasjon om undersøkelsen ble sendt til både kontaktpersoner, administrasjonen på skolene, lærerne, elever og foresatte i forkant av undersøkelsen. Kontaktpersonen i kommunen hadde ansvar for at en person i administrasjonen på hver skole leverte ut og samlet inn alt skriftlig materiale i forbindelse med undersøkelsen. Kontaktpersonen i kommunene gav informasjonsbrev til administrasjonen på skolen, som igjen distribuerte informasjonsbrev til lærerne. Lærerne hadde ansvar for å gi elevene informasjonsbrev i forkant av undersøkelsen og sende informasjonsbrev med elevene hjem til foreldrene. Informasjonsbrevene inneholdt informasjon om hensikten med undersøkelsen og at undersøkelsen er anonym og frivillig. For de minste elevene gjennomgikk læreren innholdet i informasjonsbrevet.

Foreldrene ble på forhånd bedt om å gi samtykke til å delta i undersøkelsen. Foreldrene ble i tillegg forespurt om å fylle ut et eget spørreskjema.

Alle elevene som kunne delta i undersøkelsen, fikk utdelt et spørreskjema av læreren. Det var avsatt en skoletime til å fylle ut skjemaet. De av elevene som ikke deltok i spørreundersøkelsen, fikk annet skolearbeid mens under-

søkelsen pågikk. For de minste elevene viste læreren ved hjelp av transparente/plakater hvordan elevene skulle forstå og fylle ut spørreskjemaet. Barna har fylt ut skjemaet på skolen.

Skjemaene ble utlevert vedlagt konvolutter både for elevene og foreldre slik at skjemaene umiddelbart etter utfylling kunne limes igjen for å hindre innsyn. Ferdig utfylt skjema ble levert til læreren i lukket konvolutt. Elevene fikk spørreskjemaet til foreldrene utlevert i samme konvolutt som sitt eget skjema. Foreldrene returnerte skjemaet i lukket konvolutt til skolen med barnet. Læreren kunne minne foreldrene én gang på å levere erklæringen om at barnet får delta i undersøkelsen eller ikke, og eventuelt for å få tilbake spørreskjemaet fra foreldrene.

Den foresattes og elevens skjema har samme registreringsnummer slik at disse kan sammenkoples uten at anonymiteten trues. Kontaktpersonen i kommunen hadde ansvaret for å samle inn alt materialet fra skolene og levere det til HELTEF. Konvolutten ble ikke åpnet igjen før den ankom HELTEFs lokaler. Her ble skjemaene skannet inn og klargjort for videre analyse. Analyse og utforming av rapporter ble utført ved HELTEF.

1.3.5 Mottatte svar

Det ble totalt sendt ut 18 904 sett med skjemaer til barn og foreldre i Akershus. Av disse ble det levert inn svar fra 16 480 barn og 14 698 foreldre. Tabellen nedenfor viser antall svar fra hver deltakende kommune i fylket.

Figur 1-3: Antall svar i hver kommune.

Kommune	Skjema sendt ut	Skjema mottatt barn	Skjema mottatt foreldre	Svarprosent barn	Svarprosent foreldre
Asker**	1178	1025	893	87,0	75,8
Aurskog-Høland**	840	742	694	88,3	82,6
Bærum**	1099	891	810	81,1	73,7
Eidsvoll	640	413	370	64,5	57,8
Enebakk*	701	638	556	91,0	79,3
Fet*	695	618	587	88,9	84,5
Frogn	700	620	515	88,6	73,6
Gjerdrum*	364	334	301	91,8	82,7
Hurdal*	168	137	130	81,5	77,4
Lørenskog	601	546	503	90,8	83,7
Nannestad*	758	649	613	85,6	80,9
Nes*	1160	1016	882	87,6	76,0
Nesodden*	1233	1103	983	89,5	79,7
Nittedal	619	562	507	90,8	81,9
Oppegård**	1247	1084	968	86,9	77,6
Rælingen*	1000	872	723	87,2	72,2
Skedsmo	572	482	430	84,3	75,2
Skj**	902	773	680	85,7	75,4
Sørum*	932	859	784	92,2	84,1
Ullensaker*	1520	1327	1120	87,3	73,7
Vestby*	880	806	748	91,6	85,0
Ås**	1095	983	901	89,8	82,2
Totalt	18904	16480	14698	87,2	77,8

* Alle elevene i kommunen var invitert i undersøkelsen.

** Flere enn minimum av 1000 elever (barn og ungdomstrinnet tilsammen) var invitert.

I kommunene Enebakk, Fet, Gjerdrum, Hurdal, Nannestad, Nes, Nesodden, Rælingen, Sørum, Ullensaker og Vestby ble samtlige elever i grunnskolen invitert til å delta i undersøkelsen. I kommunene Asker, Aurskog-Høland, Bærum, Oppegård, Ski og Ås ble flere elever invitert enn det fastsatte minimumsantallet elever (1000 pr deltakende kommune).

1.4 Hvordan lese rapporten

Kapitlene som følger er inndelt etter tema. Under hvert tema behandles de spørsmål i spørreskjemaet som her er relevante. Vi vil her ta sikte på å både presentere tall for forekomst av ulike fenomener og samtidig gi en beskrivelse av hovedtendenser og mønstre i datamaterialet på dette området.

Resultatene presenteres i form av prosentvise fordelinger, hvor andelen som har oppgitt de ulike svaralternativene blir presentert. Vi presenterer både totalfordelinger, og andeler etter ulike bakgrunnsvariabler, som for eksempel kjønn, klassetrinn og geografisk fordeling. I enkelte tilfeller blir dessuten ulike spørsmål koplet sammen, for slik bedre å belyse mønstre og sammenhenger i materialet. For eksempel vil det for temaet røyking ikke bare være interessant å se hvor mange totalt sett som har prøvd å røyke, men også andelen av henholdsvis gutter og jenter og forskjellen mellom ulike klassetrinn vil være av interesse. Dessuten vil det for eksempel også være interessant å se på eventuelle sammenhenger mellom røyking og bruk av alkohol.

Mangelfullt utfylte eller åpenbart feilaktige skjema er tatt ut, og kommer således ikke med i sammenligningsgrunnlaget.

Prosentverdiene som oppgis i tekst og tabeller er avrundet til hele tall, med unntak av svært lave verdier

(under én prosent) hvor vi har beholdt én desimal.

Ettersom ikke alle barn og unge i Akershus deltar i undersøkelsen, kan vi ikke uten videre generalisere svarene til å gjelde for alle i Akershus i de aktuelle aldersgruppene. De tallverdiene som oppgis gjelder for den gruppen som har besvart spørreskjemaet, ikke for befolkningsgruppen som helhet. Vi må derfor operere med feilmarginer under tolkingen av materialet, og være varsomme med å trekke forhastede slutninger på bakgrunn av små forskjeller i tallmaterialet.

Særlig relevant blir dette når vi sammenligner svarfordelingen i de ulike kommunene i fylket. Her knytter det seg feilmarginer både til resultatene for fylket som helhet og for de enkelte kommuner. Disse feilmarginene varierer dessuten fra kommune til kommune, avhengig av antall svar som ligger bak resultatene. For å løse dette problemet vil vi i denne rapporten når vi oppgir resultater for enkeltkommuner angi om de enkelte kommuner avviker *signifikant* fra gjennomsnittsresultatet for fylket som helhet. Her tar vi hensyn til feilmarginer både for hver enkelt kommune og for gjennomsnittsverdien for fylket som helhet. At en kommune avviker signifikant fra gjennomsnittsverdien innebærer i dette tilfellet at vi med 95 prosents sannsynlighet kan si at den reelle verdien for den aktuelle kommunen er høyere eller lavere enn gjennomsnittsverdien for fylket.

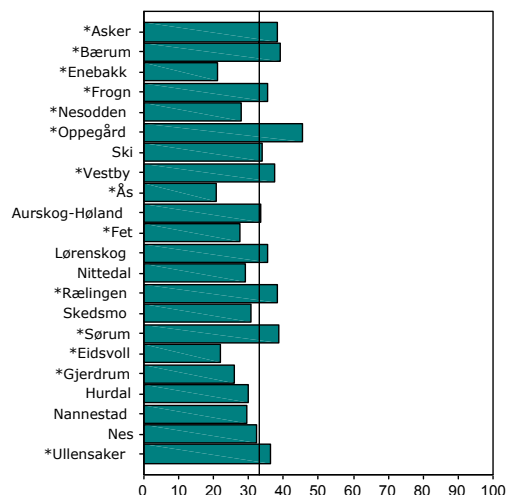
Figurativt vil kommunefordelinger bli fremstilt som i modellen under. Her finner vi andelen med den aktuelle verdien for hver kommune representert med en søyle. Disse verdiene er justert slik at ulik fordeling over kjønn og klassetrinn mellom kommunene ikke skal influere på resultatene. Fylkesgjennomsnittet er markert med en vertikal linje. Dersom avstanden den enkelte kommune har til dette gjennomsnittet

overstiger de sonene som utgjøres av fylkesgjennomsnittets og den enkelte kommunes feilmarginer, kan vi si at denne kommunen avviker signifikant fra fylkesgjennomsnittet.

I figur 1-4 er de kommunene som avviker signifikant fra gjennomsnittet merket med *. Eksempelvis ser vi i figuren nedenfor at Asker har en verdi som er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet, mens Nesodden har en verdi som er signifikant lavere. Hvor store avvik fra gjennomsnittet som skal til for at en kommune skal betegnes som signifikant forskjellig, avhenger av antall svar vi har fra den aktuelle kommune, og variasjonene innad i svarene fra denne kommunen.

En sikkerhet på 95 prosent innebærer at vi med denne graden av sikkerhet kan fastslå om en kommune avviker fra gjennomsnittet. Samtidig innebærer dette at vi gjennomsnittlig tar feil i 1 av 20 tilfeller, i dette tilfellet innebærer dette at vi gjennomsnittlig vil rapportere feil når det gjelder avvik fra fylkesgjennomsnittet for én kommune i hver kommuneoversikt .

Figur 1-4: Eksempel på kommuneoversikt hvor den vertikale linjen markerer fylkesgjennomsnittet og kommuner som avviker signifikant fra dette er merket med *.

2 Sammendrag og konklusjon

Helseprofil for barn og ungdom i Akershus tegner et bilde av barns hverdag og helsetilstand. Data-materialet sier oss mye om hvordan barna har det, og hvordan de selv opplever sin tilværelse.

Bildet som tegnes viser at de fleste barna har det trygt og godt, med en tilfredsstillende helse, men vi finner også mer urovekkende signaler i vårt materiale. Vi kan finne små grupper i vårt materiale som kjennetegnes av en rekke helsemessige og sosiale plager, samtidig som vi også ser en del problemområder som gjelder en relativt stor andel av barna.

Utbredte plager som fremkommer i barnas svar er at de blir stresset av skolearbeidet, opplever plaging eller utfrysing, er trøtte og slappe, føler seg ensomme, eller at de opplever misnøye med kroppen sin.

Vi ser klare sammenhenger mellom ulike 'problemområder' så som dårlig selvbilde, mistriivsel, lav sosial og fysisk aktivitet, mobbing og plaging, bruk av tobakk og rusmidler osv. Fenomener som dette opptrer gjerne i sammenheng, og vi ser også klare sammenhenger mellom disse områdene og barnas fysiske og psykiske helse. Barn med disse problemene har dessuten oftere en lavere sosio-økonomisk familiestatus.

Vi ser klare sammenhenger mellom barnas helse og atferd og foreldrenes utdanning og inntekt. Barn av foreldre med lengre utdanning og høyere inntekt har eksempelvis et høyere aktivitetsnivå og et sunnere og mer regelmessig kosthold enn barn av foreldre med kortere utdanning og lavere inntekt. Vi ser også sammenhenger mellom sosio-økonomisk bakgrunn og områder som trivsel, mobbing/plaging, kroppsbilde, røyking, osv. På alle disse områdene kommer barn fra høyere statuslag heldigere ut.

Hovedtendensene i barnas egne og foreldrenes svar er de samme. Den mest markante forskjellen mellom barnas og foreldrenes svar, er at barna selv rapporterer noe mer problemer og vansker. Denne forskjellen kan skyldes at en del barn opplever sin hverdag som mer problematisk enn det foreldrene er klar over, men det kan også skyldes at foreldrene og barna forstår og definerer disse problemene ulikt.

Noe flere jenter enn gutter rapporterer fysiske plager. Vi ser også at noe flere jenter enn gutter rapporterer at de er trøtte og slappe eller triste og leie. Blant guttene ser vi derimot en høyere andel som deltar i å plage eller mobbe andre, og flere gutter enn jenter har prøvd tobakk, alkohol og narkotika. Tendensen synes å være at gutter er sterkere representert på de 'aktive' problemområdene, mens flere jenter i større grad har mer 'passive' plager. Vi ser også at guttene gjennomgående er noe mer fysisk aktive enn jentene. Jentene synes på sin side å ha et noe sunnere kosthold.

Utviklingen over klassetrinn tyder på at mange av de fenomenene vi ser slå ut i full blomst i ungdomsskolen inntreffer alt på barneskolen. For eksempel har en av fem elever i 7.klasse prøvd å drikke alkohol, og 2 av fem har prøvd å røyke. Mange av jentene oppgir alt på barneskolen at de har prøvd å slanke seg, i 7. klasse gjelder dette så mange som én av fire. Vi ser også at tendensen til at en voksende minoritet er fysisk passive i fritiden, tiltar allerede mot slutten av barneskolen. Oppover i klassetrinnene synker andelen med et regelmessig måltidsmønster. Vi ser også at inntaket av snacks og godteri er høyere blant de eldre barna.

På en rekke områder kommer Vestregionen bedre ut enn fylket for øvrig. Vestregionen kjennetegnes dessuten med et mer stabilt

bosettingsmønster og et høyere inntekts- og utdannelsesnivå på foreldrene. Det fysiske aktivitetsnivået blant barna synes å være høyest i Vestregionen. Også når det gjelder barnas deltakelse i kulturaktiviteter, ser vi at nivået er betydelig høyere her enn i fylket for øvrig. Vestregionen kommer best ut når det gjelder barnas psykiske helse, mens Øvre Romerike kommer dårligst ut. Når det gjelder fysiske lidelser som er undersøkt i rapporten, finner vi ingen klare forskjeller mellom regionene i fylket. Høyest andel som har drukket alkohol og prøvd å røyke finner vi på Øvre Romerike. Når det gjelder trygghet og trivsel på skolen, finner vi kun små geografiske forskjeller, men vi ser at andelen som oppgir at de blir mobbet er lavere i Vestregionen enn i de øvrige regionene.

Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjeneste eller allmennlege er høyere enn fylkesgjennomsnittet i Vestregionen.

Ved kartlegging av psykisk helse rapporterer 15 prosent av barna i 5-7 klasse tegn på psykiske vansker, 5 prosent av barna har ifølge foreldrenes svar betydelige psykiske vansker. Foreldrene rapporterer oftere psykiske vansker hos guttene enn hos jentene, særlig gjelder dette hyperaktivitet.

Omlag en tredjedel av alle barna har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i løpet av de siste 12 månedene og nesten like mange i kontakt med fastlege/allmennlege. En betydelig andel har dessuten vært i kontakt med legevakt, legespesialist eller PP-tjeneste. Ellers er barnas forbruk av helsetjenester relativt lavt. Når det gjelder barnas kontakt med skolehelsetjenesten, så fordeler denne seg over en rekke ulike områder. Helseopplysning, behandling av sykdom og skader, samtalegrupper for elevene og temaer som kosthold, spisevaner og mobbing peker seg ut som områder hvor barna kommer i kontakt med skolehelsetjenesten.

I begynnelsen av hvert kapittel i rapporten finner du et sammendrag over de viktigste funnene og tendensene innenfor det temaet som kapitlet dekker.

3 Bakgrunnsinformasjon

3.1 Antall svar

Totalt inneholder helseprofilundersøkelsen svar fra 16 480 barn og 14 698 foreldre. Det ble sendt ut 18 904 sett med spørreskjema til foreldre og barn. Dette innebærer en svarprosent på 87 for barna og 78 for foreldrene.

Tabellen nedenfor viser antall svar og svarprosent for de ulike spørreskjemaene.

	Barn			Foreldre
	3.-4.	5.-7.	Total	3.-7.
Sendt ut	7751	11153	18904	18904
Mottatt	6720	9760	16480	14698
Svarprosent	87	88	87	78

3.1.1 Klassestrinn

Deltakerne i undersøkelsen er jevnt fordelt på klassestrinnene, tabell 3-1.

Tabell 3-1: Andel svar pr klassestrinn, fra henholdsvis barn og foreldre. I prosent.

	Barnas svar	Foreldrenes svar
3. klasse	20	21
4. klasse	21	21
5. klasse	19	20
6. klasse	20	20
7. klasse	20	19

3.1.2 Kjønn

Materialet har en svært jevn kjønnsfordeling. Tabell 3-2 viser fordelingen på hvert klassestrinn både for barnas og foreldrenes svar.

Tabell 3-2: Kjønnfordeling pr klassestrinn. Barnas og foreldrenes svar.

	Barnas svar		Foreldrenes svar	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
3. klasse	52	48	51	49
4. klasse	51	49	50	50
5. klasse	52	48	51	49
6. klasse	52	48	51	49
7. klasse	49	51	48	52
Total	51	49	50	50

I barnas egne svar er det en liten overvekt av gutter i 3.-6.klasse, og en liten overvekt av jenter i 7. klasse. Totalt er det blant barna som har fylt ut skjemaet, 51 prosent gutter og 49 prosent jenter. I foreldrenes svar er kjønnsfordelingen enda jevnere, men hovedmønsteret er det samme som vi ser hos barna selv, med en liten overvekt av jenter i 7. klasse.

Ut fra hvilken skole barna går på, er de registrert med en bostedskommune. Undersøkelsen dekker alle fylkets kommuner. Tabell 3-3 viser antall deltakere fra hver kommune.

Tabell 3-3: Antall svar fra elevene etter bostedskommune.

	Barnas svar		Foreldrenes svar	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Asker	1025	6,2	893	6,1
Bærum	891	5,4	810	5,5
Enebakk	638	3,9	556	3,8
Frogn	620	3,8	515	3,5
Nesodden	1103	6,7	983	6,7
Oppegård	1084	6,6	968	6,6
Ski	773	4,7	680	4,6
Vestby	806	4,9	748	5,1
Ås	983	6,0	901	6,1
Aurskog-Høland	742	4,5	964	4,7
Fet	618	3,8	587	4,0
Lørenskog	546	3,3	503	3,4
Nittedal	562	3,4	507	3,4
Rælingen	872	5,3	723	4,9
Skedsmo	482	2,9	430	2,9
Sørum	859	5,2	784	5,3
Eidsvoll	413	2,5	370	2,5
Gjerdrum	334	2,0	301	2,0
Hurdal	137	0,8	130	0,9
Nannestad	649	3,9	613	4,2
Nes	1016	6,2	882	6,0
Ullensaker	1327	8,1	1120	7,6
Total	16480	100,0	14698	

Videre er foreldrene spurt om hvor lenge familien har bodd i kommunen der de nå er bosatt. Nøyaktig en tredel oppgir at familien alltid har bodd i den kommunen hvor de nå er bosatt mens 47 prosent oppgir at de har bodd der mer enn 5 år, 12 prosent oppgir at

de har bodd der 2–5 år og 7 prosent oppgir at de har bodd der i mindre enn 2 år.

Andelen tilflyttere er høyest på Øvre Romerike mens Vestregionen har den laveste andelen.

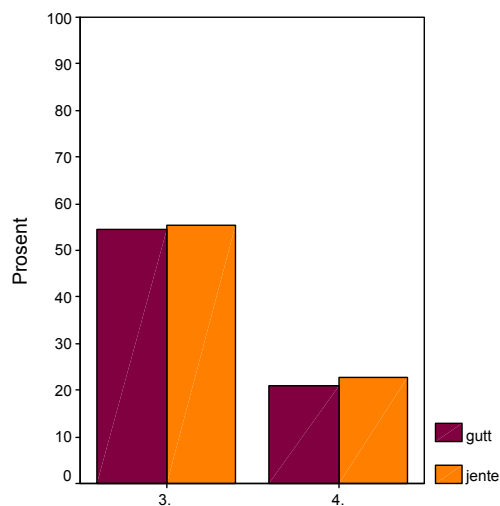
Tabell 3-4: Hvor lenge familien har bodd i kommunen hvor de nå er bosatt. Foreldrenes svar.

Hvor lenge har familien bodd i kommunen?	Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike	Total
Mindre enn 2 år	4	7	7	10	7
2–5 år	11	12	12	14	12
Mer enn 5 år	53	50	48	39	47
Alltid	32	32	33	37	33

3.1.3 Skolefritidsordning

Barna i 3. og 4. klasse er spurt om de går i skolefritidsordning (SFO). Totalt 38 prosent svarer at de går i SFO. Figur 3-1 viser andelen som går i SFO etter kjønn og klasstrinn.

Figur 3-1: Andel som går i SFO. Etter kjønn og klasstrinn.

54 prosent av 3.-klassingene og 22 prosent av 4.-klassingene oppgir at de går i SFO. Vi finner ingen markant kjønnsforskjell her.

3.1.4 Familiesituasjon

Foreldrene er spurt hvem barnet bor sammen med. Svarene vises i tabell

5. Ettersom kombinasjoner av disse boformene er mulig, kan foreldrene krysse av for flere alternativer.

Tabell 3-5: Hvem bor barnet sammen med (mulig å gi flere svar)?

Både mor og far	73
Bare med mor	11
Bare med far	1
Mor og en stefar	10
Far og en stemor	1
Annenhver uke hos mor og far	3
En av foreldrene har barnet ca 1 dag i uka og annenhver helg	10
Annet	3

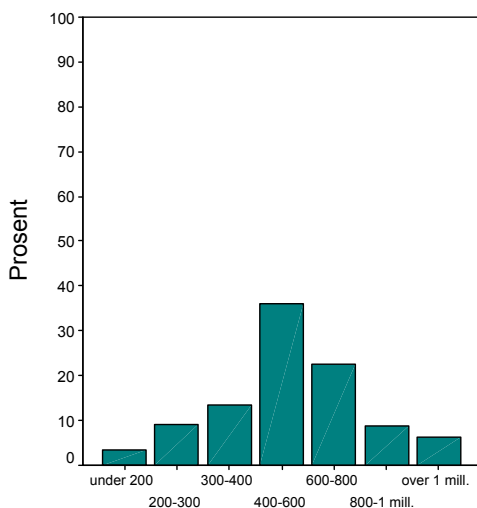
Nær tre av fire oppgir at barnet bor sammen med begge foreldrene. Av de resterende bor de fleste sammen med bare mor eller mor og stefar. 10 prosent har dessuten delte samværløsninger der en av foreldrene har barnet ca. én dag i uka og annenhver helg. Bare en liten andel bor med bare far eller far og stemor.

Andelen som bor med begge foreldrene er høyest i Vestregionen. Her oppgir 78 prosent at barnet bor med både mor og far. I Follo og på Nedre Romerike er det 73 prosent som bor med begge foreldrene, mens på Øvre Romerike gjelder dette 70 prosent.

3.1.5 Økonomi

Foreldrene er bedt om å oppgi husstandens samlede inntekt.

Figur 3-2: Husstandens samlede inntekt. I tusen kroner. Foreldrenes svar.

I overkant av en tredel, 36 prosent, oppgir at husstandens samlede inntekt er på 400.000–600.000 kroner. 23 prosent oppgir at den samlede inntekten er på 600.000–800.000 kroner, 9 prosent på 800.000–1 million og 6 prosent oppgir at husstandens samlede inntekt er på over 1 million kroner. 13 prosent oppgir at husstandens samlede inntekt er på 300.000–400.000 kroner, 9 prosent at den er på 200.000–300.000 kroner og 4 prosent oppgir at husstandens samlede inntekt er på under 200.000 kroner.

Tabell 3-6 viser inntektsfordeling etter region.

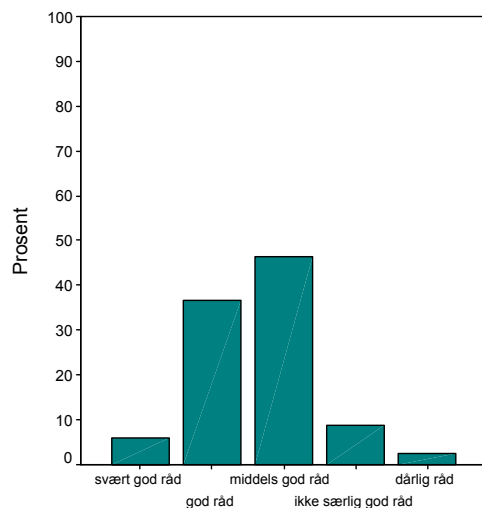
Tabell 3-6: Husstandens samlede inntekt etter region. I prosent.

Husstandens samlede inntekt	Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike	Total
under 200	2	4	4	4	4
200-300	6	9	10	11	9
300-400	8	13	14	16	13
400-600	26	35	37	43	36
600-800	26	24	24	18	23
800-1 mill.	17	10	8	6	9
over 1 mill.	16	6	4	3	6
Total	100	100	100	100	100

Vi finner betydelige regionale forskjeller i husstandens inntekt. Særlig Vestregionen skiller seg ut med en betydelig høyere andel som har høy inntekt. I vest har én av tre huster en samlet årsinntekt på mer enn 800.000 kroner. Lavest er inntektsnivået på Øvre Romerike.

Videre er foreldrene spurt om hvor god råd de synes familien deres har.

Tabell 3-7: Hvor god råd foreldrene synes familien har.

Et stort flertall oppgir at familien har god eller middels god råd. 46 prosent svarer at de har middels god råd og 37 prosent at de har god råd. 6 prosent oppgir at familien har svært god råd, 9 prosent at den ikke har særlig god råd og 3 prosent at den har dårlig råd.

Vi ser en tydelig sammenheng mellom husstandens samlede inntekt og opplevelse av hvorvidt familien har god råd, men denne sammenhengen er ikke helt entydig.

Tabell 3-9: Hvor mye penger barnet har til å bruke på seg selv i løpet av én uke ifølge foreldrene (inkludert ukepenger og penger barnet tjener selv). Svarfordeling i prosent etter klasstrinn.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
0 kr	29	21	15	10	8
1–50 kr	62	65	63	58	46
51–100 kr	8	13	20	27	37
101+ kr	2	1	3	5	10

Vi ser en stigning oppover i klasstrinnene når det gjelder hvor mye penger barna har til disposisjon. I 3. klasse er det 10 prosent av barna som har mer enn 50 kroner å bruke på seg selv i løpet av en uke. I 7. klasse gjelder dette 47 prosent.

Vi finner de samme regionale forskjellene her som i spørsmålet om husstandens inntekt.

Foreldrene er også spurt om hvor mye penger barna har til disposisjon til å bruke på seg selv i løpet av én uke.

Tabell 3-8: Hvor mye penger barnet har til å bruke på seg selv i løpet av én uke ifølge foreldrene (inkludert ukepenger og penger barnet tjener selv). Svarfordeling i prosent.

0 kr	17
1–50 kr	59
51–100 kr	20
101–300 kr	4
301–500 kr	0,3
501+ kr	0,1

De aller fleste barna har ifølge foreldrene under 100 kroner til eget forbruk i uka. Svært få barn i barneskolen har ifølge foreldrene mer enn 300 kroner til eget forbruk i uka. Blant dem som oppgir at barnet ikke har penger til å bruke på seg selv, svarer 97 prosent at barnet bare får penger etter behov. Tabell 3-9 viser fordelingen etter klasstrinn.

Foreldrene rapporterer ingen forskjeller mellom gutter og jenter i hvor mye penger de har til disposisjon hver uke.

3.1.6 Foreldres utdanningsnivå

Foreldrene er bedt om å oppgi hvilken utdanning barnets far (mannlig foresatt) og mor (kvinnelig foresatt) har.

Et klart flertall av foreldrene har utdanning utover grunnskolen. Om lag fire av ti har utdanning på universitets- eller høghskolenivå, og noen flere enn dette har videregående skole eller artium som høyeste utdanning. Én av ti har utdanning på ungdomsskolenivå og tre prosent av hvert kjønn har utdanning på barneskolenivå.

Tabell 3-10: Utdanningsnivået til barnas foresatte. I prosent.

	Mors (kvinnelig foresatts) utdanning	Fars (mannlig foresatts) utdanning
Barneskole	3	3
Ungdomsskole	10	11
Videregående skole eller artium	48	45
Universitets- eller høghskole	39	41

Det er svært små forskjeller mellom utdanningsnivået til mødre og fedre i denne undersøkelsen.

Tabell 3-11 viser de ulike kombinasjonene av fars og mors utdanning vi finner i materialet.

Tabell 3-11: Foreldrenes utdanningsnivå. I prosent.

		Mors (kvinnelig foresatts) utdanning				Total
		Barneskole	Ungdomsskole	Videregående skole	Universitet / høghskole	
Fars (mannlig foresatts) utdanning	Barneskole	3	< 0,5	< 0,5	< 0,5	3
	Ungdomsskole	< 0,5	3	6	2	11
	Videregående skole	< 0,5	5	30	10	45
	Universitet / høghskole	< 0,5	< 0,5	12	28	41
Total		3	9	48	40	100

Mer enn halvparten av barna har minst én foresatt med universitets- eller høghskoleutdanning. I 28 prosent av tilfellene har begge foreldrene utdanning på universitets- eller høghskolenivå. I 30 prosent av tilfellene har begge videregående skole eller artium som høyeste utdanning. I tre prosent av tilfellene har begge foreldrene utdanning på ungdomsskolenivå som det høyeste, og like mange har barneskolen som det høyeste. I 22 prosent av tilfellene har én av foreldrene utdanning på universitets- eller høghskolenivå og én av foreldrene utdanning på videregående nivå. Videre er det i

11 prosent av tilfellene én forelder som har utdanning på videregående nivå og én på ungdomsskolenivå.

3.1.7 Bosituasjon og levestandard

Undersøkelsen omfatter ulike spørsmål til foreldrene om barnets og familiens bosituasjon og materielle levestandard.

- 53 prosent av foreldrene rapporterer at familien har to eller flere biler, 45 prosent har én bil og nær tre prosent oppgir at familien ikke har bil.

- 90 prosent av barna har ifølge foreldrene eget soverom, 10 prosent har ikke eget soverom. Andelen som har eget soverom, stiger oppover i klassetrinnene.
- 56 prosent av barna har ifølge foreldrene reist mer enn to ganger på ferie med familien i løpet av det siste året. 22 prosent har vært to ganger på ferie og 18 prosent har vært på ferie med familien én gang. Fire prosent har ikke vært på ferie.
- 73 prosent av barna bor ifølge foreldrene i enebolig. 11 prosent bor i rekkehus, 7 prosent i tomannsbolig, 1 prosent i firemannsbolig og 11 prosent i leilighet.
- 16 prosent av barna bor ifølge foreldrene i en husstand der familien har mer enn to pc-er. 29 prosent bor i en husstand med to pc-er og 50 prosent i en husstand med én pc. 5 prosent av barna bor i en husstand der familien ikke har pc.

3.1.8 Nasjonalitet/etnisk bakgrunn

Foreldrene har besvart ulike spørsmål om barnets nasjonalitet og etniske bakgrunn.

Tabell 3-12: Barnets fødested

Norge	96
Andre land i Norden	1
Andre land i Vest-Europa	0,7
Øst-Europa	0,6
Nord-Amerika eller Australia	0,3
Asia (bla. Tyrkia, Pakistan, Iran, Irak, India, Kina)	0,9
Afrika	0,2
Mellom- og Sør-Amerika	0,4

96 prosent av barna er født i Norge. Nær to prosent av barna er født utenfor Europa.

I 86 prosent av tilfellene er begge barnets foreldre norske ifølge foreldrene. I 14 prosent av tilfellene er ikke begge foreldrene norske;

blant disse har 70 prosent én norsk forelder og 30 prosent to ikke-norske foreldre. Dette innebærer at totalt sett er det 4 prosent av barna som ifølge foreldrenes svar har to utenlandske foreldre.

Om vi følger Statistisk sentralbyrås definisjon av innvandrere (en person som enten selv har innvandret til Norge eller som er barn av to utenlandsfødte foreldre), er 4 prosent av barna i vårt materiale innvandrere.

95 prosent av barna har ifølge foreldrene minst én norsk besteforelder. 5 prosent har ikke dette.

Én prosent av barna er adoptert.

Vi har videre spurt om foreldrenes nasjonalitet.

Tabell 3-13: Minst én av foreldrene er (flere svar er mulig):

Fra Norge	88 ⁶
Fra andre land i Norden	4
Fra andre land i Vest-Europa	3
Fra Øst-Europa	1
Fra Nord-Amerika eller Australia	1
Fra Asia (bla. Tyrkia, Pakistan, Iran, Irak, India, Kina)	3
Fra Afrika	<1
Fra Mellom- og Sør-Amerika	<1

Det store flertallet har foreldre med norsk bakgrunn. Av øvrige nasjonaliteter er det flest som oppgir at minst én av foreldrene er fra andre land i Norden eller Vest-Europa. Tre prosent oppgir at minst én av foreldrene kommer fra Asia. Fra øvrige deler av verden er tallet én prosent eller lavere.

I de tilfellene der barnet snakker mer enn ett språk (norsk) til vanlig er foreldrene bedt om å oppgi

⁶ Her er det en del som har unnlatt å krysse av for dette alternativet selv om de tidligere har oppgitt at enten begge eller en av foreldrene til barnet er norske. Dette tallet er dermed høyst sannsynlig for lavt.

hvilket språk barnet oftest benytter i ulike sammenhenger.

Blant de flerspråklige barna er det svært få som ikke snakker mest norsk med venner. Nær tre firedeler av de flerspråklige barna snakker mest norsk med foreldrene, og nær ni av ti snakker mest norsk med venner.

Tabell 3-14: Hvilket språk barnet snakker mest. Svarfordeling blant dem som snakker mer enn ett språk til vanlig.

	Norsk	Annet
Sammen med venner	99	0,6
Sammen med foreldre	73	27
Sammen med søsken	87	13

Spørsmål som er stilt:

Spørsmål 3.-4.klasse

Jeg er gutt Jeg er jente

Jeg er år gammel

Jeg går i 3. klasse Jeg går i 4. klasse

Jeg går på SFO Ja Nei

Spørsmål 5.-7.klasse

Jeg er gutt Jeg er jente

Jeg er år gammel.

Jeg går i 5. klasse 6. klasse 7. klasse

Spørsmål foreldre

Er barnet gutt eller jente? Gutt Jente

Hvilket år er barnet født? År:

Hvilken klasse går barnet i?

3. klasse 4. klasse 5. klasse

6. klasse 7. klasse

Hvor lenge har familien bodd i kommunen?

Mindre enn 2 år Mellom 2 og 5 år Mer enn 5 år
Alltid

Har deres familie bil? Nei Ja, en Ja, to eller flere

Har barnet eget soverom? Ja Nei

Hvor mange ganger har barnet reist et sted på ferie med familien i løpet av det siste året?

Ingen Én gang To ganger Mer enn to ganger

Hva slags bolig bor dere i?

Leilighet Firemannsbolig Tomannsbolig

Rekkehus Enebolig

Hvor mange PC-er har familien deres?

Ingen Én To Mer enn to

Hvilken utdanning har faren (mannlig foresatt)

- a) Utdanning på barneskolenivå
- b) Utdanning på ungdomsskolenivå
- c) Utdanning på videregående skole eller artium
- d) Utdanning på universitets- og høyskolenivå

Hvilken utdanning har moren (kvinnelig foresatt)

- a) Utdanning på barneskolenivå
- b) Utdanning på ungdomsskolenivå
- c) Utdanning på videregående skole eller artium
- d) Utdanning på universitets- og høyskolenivå

Hva er deres husstands samlede inntekt?

Under 200 000 200 000- 300 000

300 000-400 000 400 000-600 000

600 000-800 000 800 000-1 000 000

Over 1 000 000

Hvor er barnet født?

Norge Andre land i Norden

Andre land i Vest-Europa Øst-Europa

Nord-Amerika eller Australia

Asia (bla.Tyrkia,Pakistan, Iran, Irak, India, Kina),

Afrika Mellom- og Sør-Amerika

Er begge foreldrene til barnet norske? Ja Nei

Hvis nei, er bare en av foreldrene til barnet norsk? Ja Nei

Er minst en av besteforeldrene til barnet norsk? Ja Nei

Er barnet adoptert? Ja Nei

Er minst en av foreldrene? (kan krysse av flere kryss)

Fra Norge Fra andre land i Norden

Fra andre land i Vest-Europa

Fra Øst-Europa Fra Nord-Amerika eller Australia

Fra Asia (bla. Tyrkia, Pakistan, Iran, Irak, India, Kina),

Fra Afrika Fra Mellom- og Sør-Amerika Samisk

Dette spørsmålet gjelder kun de som snakker mer enn et språk (norsk) til vanlig:

Hvilket språk snakker barnet mest: (sett kun ett kryss per linje)

Sammen med venner: norsk annet

Sammen med foreldrene norsk annet

Sammen med søsken norsk annet

Hvem bor barnet sammen med? (kan krysse av flere kryss)

både mor og far bare med mor bare med far

mor og en stefar far og en stemor

annenhver uke hos mor og far

en av foreldrene har barnet ca. 1 dg. i uka og annenhver helg

annet

Økonomi

Hvor mye penger har barnet ditt til å bruke på seg selv i løpet av en uke? (Ta med både ukepenger og penger han/hun tjener selv)

0 kr	1-50 kr	51-100 kr	101-300 kr	301-500 kr	mer enn 500 kr
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Får barnet penger bare etter behov? Ja Nei

Hvor god råd tror du din familie har?

Svært god råd God råd Middels god råd

Ikke særlig god råd Dårlig råd

4 Fysisk aktivitet

Ved bruk av ulike spørsmål har vi forsøkt å kartlegge omfanget av barnas fysiske aktivitet utenom skoletid.

Vi har spurt alle barna om:

- hvilke aktiviteter de driver med utenom skoletid,
- hvordan de vanligvis kommer seg til skolen i henholdsvis vinter- og sommerhalvåret.

I tillegg har vi spurt barnas foreldre om:

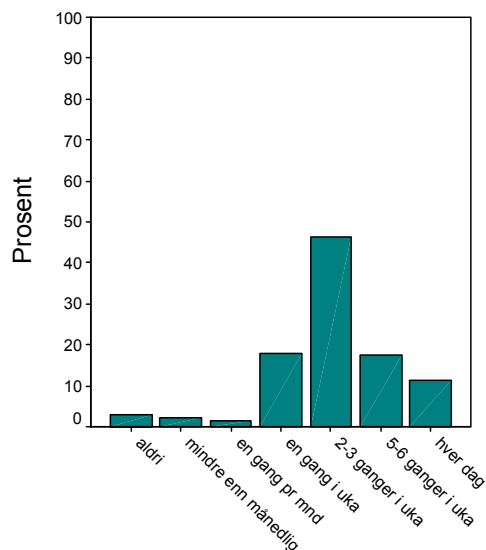
- hvor ofte barnet driver idrett eller mosjonerer.

Det spørres etter aktiviteter generelt, ikke nødvendigvis i organiserte former. Aktiviteter som foregår i skoletiden er ikke med i datamaterialet. Dette medfører at det totale aktivitetsnivået er høyere enn det som kommer fram her.

4.1 Fysisk aktivitet

Vi har spurt foreldrene om hvor mange ganger i uka, utenom skoletid, barnet driver idrett eller mosjonerer så mye at hun/han blir andpusten og/eller svett.

Figur 4-1: Aktivitetsnivå ifølge foreldrene.

Sammendrag

De fleste elevene i 3. – 7. klasse er fysisk aktive utenom skoletid. For begge kjønn og på alle alderstrinn er 9 av 10 aktive minst én gang i uka utenom skoletid. Guttene er imidlertid gjennomgående noe mer aktive enn jentene.

Andelen som er aktive flere ganger i uka, holder seg stabil mellom de ulike klassetrinnene. Funnene synes likevel å indikere en tendens til at gruppen som er minst aktiv, øker de siste årene på barnetrinnet. Dette kan tyde på at utviklingen mot et synkende aktivitetsnivå som vi ser på ungdomsskolen, starter allerede i 5. - 6. klasse.

Aktivitetsnivået synes å være høyest i Asker og Bærum.

Sammenhengen mellom barnas aktivitetsnivå og foreldrenes inntekt og utdanning er markant. Barn med foreldre som har høy inntekt og lang utdanning er statistisk sett betydelig mer aktive enn barn av foreldre med lavere inntekt og kortere utdanning.

En stor overvekt av elevene er ifølge foreldrene aktive én til seks ganger i uka. Fire av fem elever befinner seg innenfor dette sjiktet. Nær halvparten er aktive to til tre ganger i uka. Under 7 prosent er aktive sjeldnere enn én gang i uka, nær 65 prosent er aktive én til tre ganger i uka og nær 30 prosent fire ganger i uka eller mer. Data-grunnlaget for å sammenlikne disse tallene med aktiviteten blant barn ellers i landet er spinkelt, men tall tyder på at barna i Akershus følger samme mønstre og aktivitetsnivå som for landet generelt.⁷

⁷ Se f.eks. *Fysisk aktivitet og helse. Kartlegging*, Rapport nr. 1/2001, Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet.

Tabell 4-1: Aktivitetsnivå ifølge foreldrene. Etter kjønn.

Hvor mange ganger i uka idrett/mosjon?	Gutt	Jente
Aldri	3	3
Mindre enn én gang pr mnd	2	3
Én gang pr mnd	1	2
Én gang i uka	12	25
2-3 ganger i uka	46	47
4-6 ganger i uka	21	14
Hver dag	16	7
Total	100	100

Om vi sammenlikner aktivitetsnivået blant gutter og jenter, ser vi at guttene er mer aktive.

Blant guttene er det 6 prosent som er aktive sjeldnere enn ukentlig, mot 8 prosent blant jentene. Andelen som er aktive 4 ganger i uka eller mer er på 37 prosent av guttene, mot 21 prosent av jentene.

Når vi sammenlikner på tvers av klassetrinn, ser vi at aktivitetsnivået endrer seg relativt lite.

Tabell 4-2: Aktivitetsnivå ifølge foreldrene. Etter klassetrinn.

Hvor mange ganger i uka idrett/mosjon?	3.	4.	5.	6.	7.
Aldri	3	2	3	3	4
Mindre enn én gang pr mnd	2	2	2	3	3
Én gang pr mnd	1	1	1	1	2
Én gang i uka	21	20	18	16	15
2-3 ganger i uka	45	47	46	48	46
4-6 ganger i uka	15	16	18	19	20
Hver dag	13	12	12	11	10
Total	100	100	100	100	100

Nær halvparten av elevene på hvert klassetrinn er ifølge foreldrene aktive 2-3 ganger i uka. Forskjellene mellom klassetrinnene er små, men vi ser en svak tendens til at andelen som er aktive sjeldnere enn én gang i uka øker oppover i klassetrinnene. 6 prosent er aktive sjeldnere enn én gang i uka i 3. klasse. Denne andelen blir større oppover i klassetrinnene, og blant 7. klassingene er det 9 prosent som er aktive sjeldnere enn én gang i uka. Forskjellene er små mellom 3. og 5. klasse, men betydelig større mellom 5. og 7. klasse. Det kan synes som om den tendensen vi finner med et synkende aktivitetsnivå på ung-

domsskolen, starter så smått allerede i 6.-7. klasse.

På den annen side finner vi en liten økning i andelen som er fysisk aktive mer enn tre ganger i uka, fra 28 prosent i 3. klasse, til 30 prosent i 7. klasse. Økningen er litt større om vi ser på alle dem som trener to ganger i uka eller mer, fra 73 prosent til 76 prosent. Denne tendensen fortsetter på ungdomsskolen. Der er en større andel av elevene aktive fire ganger i uka eller mer. Den økende andelen passive tilsvarer en nedgang i gruppen som er aktive én gang i uka. Det ser med andre ord ut til at vi på slutten av barneskolen kan spore en utvik-

ling der andelen som er mest aktiv holder seg stabil, mens flere går fra å være moderat aktive til å bli mer passive. Det kan med dette synes som at tendensen til et voksende skille mellom et aktivt flertall og et

mer passivt mindretall markerer seg allerede på barne-skoletrinnet.

Sammenlikner vi de ulike regionnivåene i fylket, får vi følgende tabell:

Tabell 4-3: Aktivitetsnivå ifølge foreldrene. Etter region.

Hvor mange ganger i uka driver barnet idrett/mosjon?	Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
Aldri	2	3	3	3
Mindre enn én gang pr mnd	1	2	2	3
Én gang pr mnd	1	1	1	1
Én gang i uka	14	18	19	18
2-3 ganger i uka	50	47	46	45
4-6 ganger i uka	21	17	16	18
Hver dag	11	11	12	12
Total	100	100	100	100

Vi ser at aktivitetsnivået er noe høyere i Vestregionen enn ellers i fylket. Andelen som oppgis å være aktive hver dag er lik for alle regionene, men andelen som er aktive 2-6 ganger i uka er høyere i Vest enn i de øvrige regionene. I tillegg er andelen passive lavere i Vest. 4 prosent oppgis her å være aktive sjeldnere enn én gang i uka, mot 6-7 prosent for hver av de øvrige tre regionene. Asker og Bærum har begge signifikant færre passive enn de øvrige kommunene i fylket. Andelen som oppgis å trene sjeldnere enn én gang i uka er 3 prosent i Bærum og 5 prosent i Asker. De eneste kommunene der andelen som oppgir å trene sjeldnere enn én gang i uka er signifikant høyere enn gjennomsnittet, er Rælingen og Enebakk.

4.1.1 Aktivitetsnivå og sosial bakgrunn

Barn av foreldre med lang utdanning og høy inntekt er mer aktive enn barn av foreldre med kortere utdanning og lavere inntekt. Andelen aller mest aktive, de som oppgis å drive idrett eller mosjon hver dag, ligger stabilt på 11-12 prosent uavhengig av foreldrenes utdanning og inntekt. For alle de andre gruppene finner vi imidlertid betydelige variasjoner.

Med økende inntekt i husstanden øker aktivitetsnivået. I husstander der samlet inntekt er under 400 000 kroner, er 11 prosent av barna aktive sjeldnere enn én gang i uka, og 24 prosent er aktive fire ganger i uka eller mer. Ser vi på husstander der samlet inntekt er på over 600 000 kroner, er kun 4 prosent av barna aktive sjeldnere enn ukentlig, og 33 prosent aktive fire ganger i uka eller mer.

Tabell 4-4: Aktivitetsnivå. Etter husstandens samlede inntekt.

	Husstandens samlede inntekt		
	Under 400 000	400 000 - 600 000	Over 600 000
Aldri	5	2	2
Mindre enn én gang pr mnd	4	2	1
Én gang pr mnd	2	1	1
Én gang i uka	21	19	15
2-3 ganger i uka	43	47	49
4-6 ganger i uka	13	17	21
Hver dag	11	11	12
Total	100	100	100

Samme tendens ser vi når vi måler aktivitetsnivå etter utdanning. I de tilfellene der begge foreldre har barneskole som lengste utdanning, er 11 prosent av barna aktive sjeldnere enn én gang per uke. Denne andelen er enda høyere der begge foreldre har ungdomsskole som høyeste utdanningsnivå – her er 14 prosent av barna aktive sjeldnere enn ukentlig. I begge disse gruppene er det 23 prosent som er aktive fire ganger per uke eller mer. Barn av foreldre som begge har videregående skole er i langt mindre grad passive. Her er det 7 prosent som er aktive sjeldnere enn én gang i uka, og 26 prosent som er aktive fire ganger i uka eller mer. Enda mer aktive er barna der begge foreldrene har utdanning på universitets- eller høyskolenivå. Her er det kun 4 prosent som er aktive sjeldnere enn ukentlig, og hele 34 prosent som er aktive 4 ganger i uka eller mer.

Sammenligning med barnas aktivitetsnivå er mer markant for mors utdanningsnivå enn for fars utdanningsnivå. Dette innebærer at i de tilfellene der foreldrene har ulikt utdanningsnivå, er barna mer aktive i de tilfellene der mors utdanning er lengst enn i de tilfellene der fars utdanning er lengst.

Økende inntekt har en effekt også der utdanningen er kort, og tilsva-

ende har økende utdanningsnivå en effekt der inntekten er lav.

4.1.2 Aktiviteter

Vi har spurt barna hva de pleier å drive med når de ikke er på skolen. Her har de kunnet krysse av på en liste med foreslåtte aktiviteter. Dette sier ikke noe om hvor ofte de driver med aktiviteten, eller hvilket nivå aktiviteten befinner seg på. Tallene sier heller ikke noe om hvorvidt aktiviteten skjer i organiserte former eller ei.

Sykling er den suverent mest utbredte aktiviteten med 82 prosent. Sykkel blir nok her først og fremst benyttet som et transportmiddel, snarere enn som en idrettsaktivitet. Svært utbredte idrettsaktiviteter er fotball, skøyter, langrenn og slalåm/snøbrett/telemark som alle har over 50 prosent oppslutning.

Tabell 4-5: Andel som driver med de ulike aktivitetene.

Sykling	82
Fotball	56
Skøyter	54
Langrenn	52
Slalåm/snøbrett/telemark	51
Svømming	47
Rulleskøyter/rullebrett	42
Dans	27
Spille instrument	21
Friidrett	17
Håndball	17
Riding	15
Kampsport	12
Turn	9
Musikkorps	9
Speideren	8
Kor/sang	7
Annen ballsport	28
Annen aktivitet	50

De fem mest utbredte aktivitetene blant guttene er:

- sykling: 84
- fotball: 75
- slalåm/snøbrett/telemark: 59
- langrenn: 57
- skøyter: 52

De fem mest utbredte aktivitetene blant jentene er:

- sykling: 81
- skøyter: 58
- svømming: 49
- langrenn: 49
- dans: 47

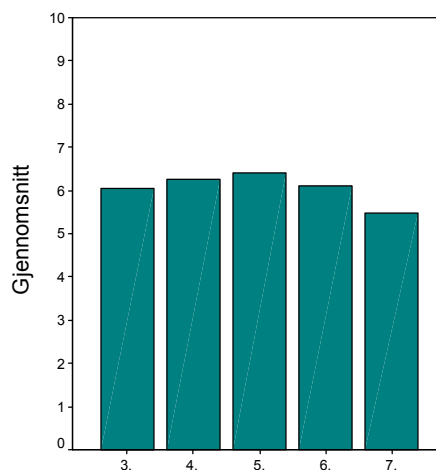
Den eneste aktiviteten som er markert mer utbredt blant de eldste elevene enn blant de yngste, er

slalåm/snøbrett/telemark. Andelen som driver med dette, stiger fra 44 prosent i 3. klasse til 57 prosent i 7. klasse. Aktivitetene sykling, turn, friidrett, svømming, langrenn, korps, speideren og kor/sang er mest utbredt på de lavere klassetrinnene. For de øvrige aktivitetene holder nivået seg stabilt.

Hver elev holder i gjennomsnitt på med seks av aktivitetene på listen. Antallet aktiviteter er det samme for gutter og jenter. Antallet aktiviteter hver elev holder på med varierer mellom klassetrinnene.

Antallet aktiviteter elevene driver med er høyest i 5. klasse der hver elev i gjennomsnitt driver med 6,4 aktiviteter. Vi ser at antallet aktiviteter er lavere i de høyere klassetrinnene. I 7. klasse driver hver elev i gjennomsnitt med 5,4 av disse aktivitetene.

Andelen som ikke oppgir å drive med noen av disse aktivitetene er den samme for alle klassetrinnene, i underkant av én prosent. Imidlertid er andelen som oppgir å drive med bare én av disse aktivitetene litt høyere i 7. klasse enn for de øvrige klassetrinnene. Her er det i overkant av fire prosent av elevene som oppgir bare én aktivitet, mot rundt tre prosent for de øvrige klassetrinnene.

Figur 4-2: Antall aktiviteter i gjennomsnitt pr elev. Etter klassetrinn.

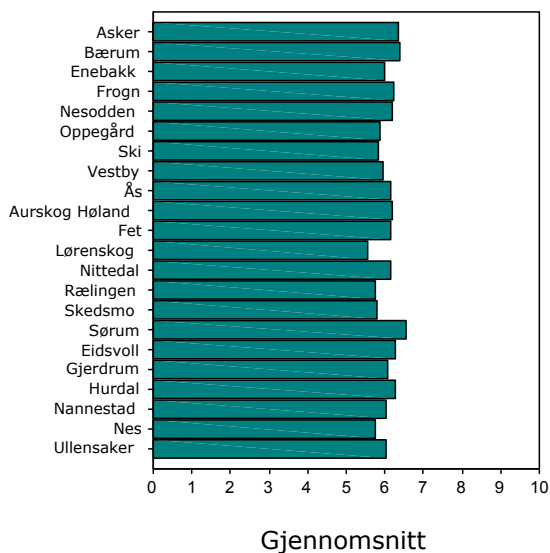
Sammenlikner vi hvor mange aktiviteter hver elev driver med i gjennomsnitt, innenfor hver region, ser vi at elevene driver med noen flere aktiviteter i Vestregionen.

Hver barneskoleelev i Vestregionen holder i gjennomsnitt på med 6,3

aktiviteter, mens gjennomsnittet er på 6 aktiviteter i hver av de tre øvrige regionene.

Bildet nyanseres her noe når vi sammenlikner de enkelte kommuner.

Figur 4-3: Antall aktiviteter i gjennomsnitt pr elev. Etter kommune.

Hver elev holder i gjennomsnitt på med flest aktiviteter i Sørums kommun, fulgt av Bærum og Asker. Færrest aktiviteter per elev finner vi i Lørenskog, Skedsmo, Rælingen og Nes. En faktor som kan forklare noe av forskjellen mellom kommunene, er ulik tilgang til aktiviteter. I enkelte kommuner er færre av disse aktivitetene tilgjengelig enn hva som er tilfelle i andre kommuner.

Vi finner en sammenheng mellom antall aktiviteter barnet holder på med, og husstandens inntekt og utdanningsnivå.

Tabell 4-6: Antall aktiviteter i gjennomsnitt. Etter husstandens inntekt.

Inntekt	Antall aktiviteter
Under 400 000	5,74
400 000 - 600 000	6,08
Over 600 000	6,32
Total	6,08

Tabell 4-7: Antall aktiviteter i gjennomsnitt. Etter mors utdanningsnivå.

Mors utdanning	Antall aktiviteter
Barne/ungdomsskole	5,63
Videregående skole	6,00
Universitet/høyskole	6,32
Total	6,08

Tabell 4-8: Antall aktiviteter i gjennomsnitt. Etter fars utdanningsnivå.

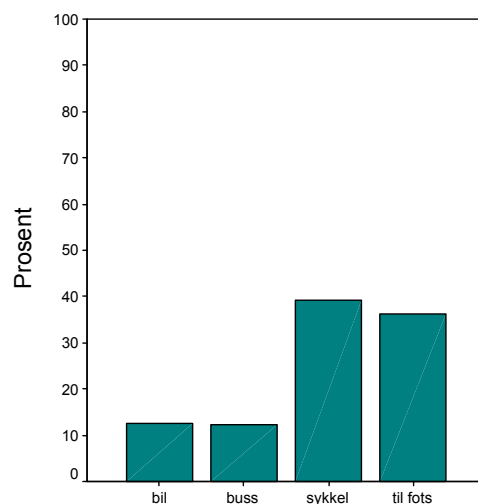
Fars utdanning	Antall aktiviteter
Barne/ungdomsskole	5,76
Videregående skole	5,97
Universitet/høyskole	6,31
Total	6,08

Vi ser den samme tendensen her. Jo høyere inntekt og utdanning foreldrene har, desto flere aktiviteter svarer barna at de holder på med.

4.1.3 Skoletransport

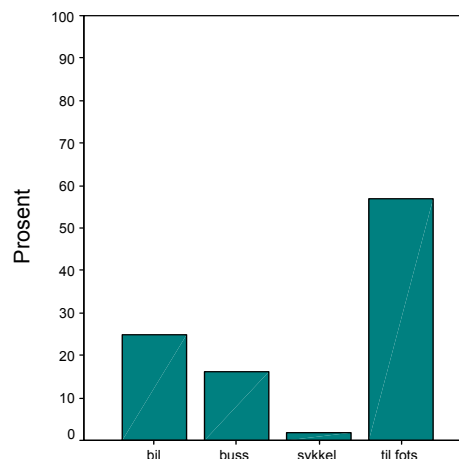
Hvorvidt barna kommer seg til skolen ved bruk av egne krefter eller blir transportert til skolen, er en indikator på fysisk aktivitet. Å gå eller sykle til skolen innebærer en fysisk aktivitet barna går glipp av om de blir kjørt. Samtidig vil geografiske, klimatiske eller sikkerhetsmessige forhold i mange tilfeller gjøre det praktisk vanskelig for barna å komme seg til skolen ved egen hjelp.

Figur 4-4: Mest brukte skoletransport – sommerhalvåret.

Et flertall av elevene kommer seg til skolen ved bruk av egne krefter. Nær 60 prosent om vinteren og i overkant av 75 prosent om sommeren sykler eller går til skolen. Andelen som kjøres til skolen, dobles om vinteren, og vi finner også en mindre økning i andelen som tar buss til skolen da.

Figur 4-5: Mest brukte skoletransport – vinterhalvåret.

Kjønnforskjellene er her svært små. Eneste forskjell er at litt flere gutter sykler til skolen, og like mange flere jenter går til skolen, så vel sommer som vinter.

Derimot ser vi en markant utvikling i skoletransport i forhold til klasstrinn:

Tabell 4-9: Mest brukte skoletransport i sommerhalvåret. Etter klasstrinn.

	3.	4.	5.	6.	7.
Bil	26	16	8	6	6
Buss	12	13	11	13	14
Sykkel	11	24	57	56	51
Går	52	48	24	25	29
Total	100	100	100	100	100

Andelen som blir kjørt til skolen, synker med økende klasstrinn både sommer og vinter. Andelen som tar buss stiger litt om sommeren, men kraftig om vinteren. Andelen som sykler stiger kraftig om sommeren, men også noe om vinteren. Andelen som går, synker om sommeren og stiger om vinteren.

Tabell 4-10: Mest brukte skoletransport i vinterhalvåret. Etter klassetrinn.

	3.	4.	5.	6.	7.
Bil	39	28	21	18	16
Buss	12	16	16	19	20
Sykkel	1	1	2	2	3
Går	48	56	60	61	61
Total	100	100	100	100	100

Imidlertid ser vi at andelen som kommer seg til skolen ved bruk av egne krefter stiger både sommer og

vinter. Om sommeren stiger denne andelen fra 63 prosent i 3. klasse til 80 prosent i 7. klasse. Om vinteren stiger andelen fra i underkant av 50 prosent i 3. klasse til godt over 60 prosent i 7. klasse. Dette skyldes hovedsakelig at langt flere elever begynner å ta i bruk sykkel i løpet av disse klassetrinnene. Samtidig synker andelen som blir kjørt til skolen.

De regionale forskjellene er markante:

Tabell 4-11: Mest brukte skoletransport i sommerhalvåret. Etter region.

Hvordan kommer du deg vanligvis til skolen i sommerhalvåret?	Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
Bil	6	12	14	14
Buss	5	10	14	19
Sykkel	42	37	38	44
Går	47	41	35	24
Total	100	100	100	100

Tabell 4-12: Mest brukte skoletransport i vinterhalvåret. Etter region.

Hvordan kommer du deg vanligvis til skolen i vinterhalvåret?	Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
Bil	17	23	28	28
Buss	6	14	19	24
Sykkel	1	2	1	3
Går	76	62	52	46
Total	100	100	100	100

Andelen som går til skolen, er størst i Vestregionen, fulgt av Follo og Nedre Romerike, og lavest er andelen på Øvre Romerike. Omvendt er andelen som blir kjørt til skolen eller benytter kollektivtransport størst på Øvre Romerike, fulgt av Nedre Romerike, og deretter Follo. Lavest er andelen i Vestregionen.

De kommunale forskjellene er store. Dette avspeiler ulike geografiske

forhold. Skoleveien er kortere i kommuner med høy befolkningstetthet, og dette øker sannsynligheten for at elevene vil komme seg til skolen ved bruk av egne krefter. Imidlertid vil den fysiske aktiviteten som går med til å komme seg til og fra offentlige kommunikasjonsmidler ikke komme med i denne oversikten. I mer spredtbygde strøk kan for eksempel en elevs vei til busstoppet være

lengre enn hele skoleveien til en elev i mer tettbygde strøk. Dette innebærer at det å komme seg til skolen oftere kan skje ved et høyere

energiforbruk enn det tallene her forteller.

3.-4. klasse:

Hva driver du med når du ikke er på skolen (Kryss av for alle aktiviteter du driver med både om vinteren og om sommeren)?

Jeg pleier :

- å sykle
- å gå på rulleskøyter/rullebrett
- å spille håndball
- å spille fotball
- å spille annen ballsport
(eks. tennis, bandy, golf)
- å gå på skøyter på is
- å ri på hest
- å gå på turn
- å danse
- å drive kampsport
- å drive friidrett
- å svømme
- å kjøre slalåm/snøbrett/telemark
- å gå på langrennsski
- å gå på speider
- å spille i musikkorps
- å spille piano/andre instrument
- å gå i kor eller synge
- Annen aktivitet

Hvordan kommer du deg vanligvis til skolen i sommerhalvåret? (sett kun ett kryss)

- Bil
- Buss
- Sykkel
- Går

Hvordan kommer du deg vanligvis til skolen i vinterhalvåret? (sett kun ett kryss)

- Bil
- Buss
- Sykkel
- Går

5.-7.klasse:

Hva driver du med når du ikke er på skolen (kryss av for alle aktiviteter du driver med både om vinteren og om sommeren)?

Jeg pleier :

- å sykle
- å gå på rulleskøyter/rullebrett
- å spille håndball
- å spille fotball
- å spille annen ballsport
(eks. tennis, bandy, golf)
- å gå på skøyter på is
- å ri på hest
- å gå på turn
- å danse

- å drive kampsport
- å drive friidrett
- å svømme
- å kjøre slalåm/snøbrett/telemark
- å gå på langrennsski
- å gå på speider
- å spille i musikkorps
- å spille piano/andre instrument
- å gå i kor eller synge
- Annen aktivitet

Hvordan kommer du deg vanligvis til skolen i sommerhalvåret? (sett kun ett kryss)

- Bil
- Buss
- Sykkel
- Går

Hvordan kommer du deg vanligvis til skolen i vinterhalvåret? (sett kun ett kryss)

- Bil
- Buss
- Sykkel
- Går

Foreldre:

1. Utenom skoletid: Hvor mange GANGER i uka driver barnet idrett, eller mosjonerer barnet så mye at hun/han blir andpusten og/eller svett?
 - Hver dag
 - 4-6 ganger i uka
 - 2-3 ganger i uka
 - En gang i uka
 - En gang i måneden
 - Mindre enn en gang i måneden
 - Aldri

5 Kosthold og holdning til egen kropp

Både foreldrene og barna selv er blitt spurt om barnas kosthold, spisevaner og forhold til kropp.

Vi har spurt alle barna:

- hvor ofte de har med matpakke på skolen, og hvor ofte de spiser matpakken,
- om de spiser frokost hver dag,
- om de forrige skoledag drakk melk eller spiste frukt,
- om de forrige dag spiste fisk, poteter, grønnsaker, pommefrites/ potetgull/chips eller godteri,
- om de liker kroppen sin.

I tillegg har vi spurt barna i 5.–7. klasse:

- om de har prøvd å slanke seg,
- om de føler at moteklær er viktige for dem.

Foreldrene er blitt spurt:

- hvor ofte barnet spiser ulike måltider,
- om barnet til vanlig spiser frukt eller grønnsaker på skolen,
- hvor ofte barnet spiser/drikker ulike matvarer,
- om barnet pleier å ha med matpakke på skolen,
- om foreldrene tror barnet noen gang har slanket seg,
- om foreldrene føler at moteklær er viktig for barnet,
- om barnet har vært i kontakt med skolehelsetjeneste siste 12 måneder i forbindelse med kosthold og spisevaner eller med spiseforstyrrelser.

5.1 Måltider

5.1.1 Frokost

Her har vi spurt både foreldre og barn. Barna er spurt om de spiser frokost hver dag. Foreldrene er spurt hvor ofte barnet spiser frokost. **Åtte av ti barn spiser**

Sammendrag

Andelen som spiser frokost daglig, går litt ned oppover i klassetrinnene, særlig for jenter. Ved utgangen av barneskolen spiser tre av fire frokost hver dag. Barn av foreldre med høy inntekt og lang utdanning spiser i størst grad frokost regelmessig.

Nesten alle har med matpakke, men ikke alle spiser den. Tre av fire oppgir at de spiser matpakke på skolen hver dag.

Det er forholdsvis små forskjeller i kosthold mellom gutter og jenter.

De eldste barna spiser i mindre grad regelmessige måltider, og andelen som inntar godteri, brus og potetgull ofte, er høyere her.

Halvparten av jentene i ungdomsskolen rapporterer at de har prøvd å slanke seg.

Sosio-økonomisk bakgrunn har innflytelse på barnas kosthold og forhold til kropp. Barn av foreldre med lang utdanning spiser sunnere og mer regelmessig, og de synes å ha et bedre kroppsbilde.

Foreldre rapporterer at barna er mer opptatt av moteklær enn hva barna selv rapporterer, mens de rapporterer sjeldnere enn barna om slanking. Det er særlig for jentene at forskjellen mellom barnas og foreldrenes svar er markant.

Materialet viser sammenhenger mellom kroppsbilde, slanking og opptatthet av moteklær.

Barn som opplever ensomhet, stress og mobbing, er i større grad misfornøyd med egen kropp, og andelen som slanker seg, er høyere her.

frokost hver dag, både ifølge foreldrene og barna selv.

Hvor ofte barnet spiser frokost, varierer lite med kjønn. Litt flere gutter enn jenter svarer selv at de spiser frokost daglig (82 prosent mot 78 prosent). Spør vi foreldrene, får vi omtrent samme tall; 80

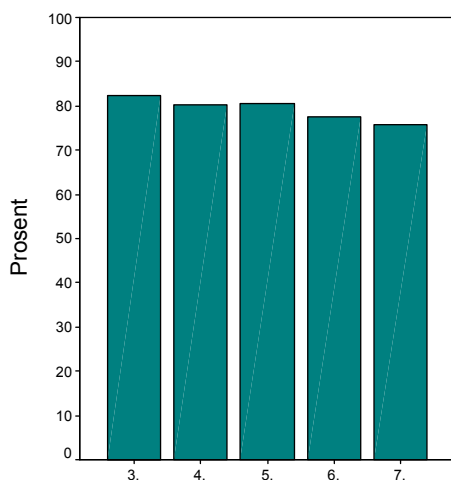
prosent av guttene og 78 prosent av jentene oppgis å spise frokost alltid.

Tabell 5-1: Hvor ofte barnet vanligvis spiser frokost. Ifølge foreldrene.

Hvor ofte spiser barnet vanligvis frokost?	Gutt	Jente	Total
Aldri	2	2	2
1 dag i uka	2	2	2
2-3 dager i uka	7	8	7
4-6 dager i uka	10	10	10
Alltid	80	78	79
Total	100	100	100

Andelen som spiser frokost daglig, synker oppover i klassetrinnene.

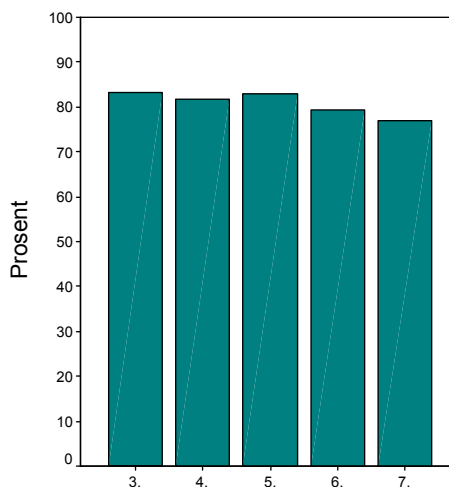
Figur 5-1: Andel som ifølge foreldrene alltid spiser frokost. Etter klassetrinn.

Spør vi barna selv, får vi omtrent samme fordeling.

Vi ser en liten nedgang fra 5. til 7. klasse. Tallene tilsier at tre av fire spiser frokost hver dag ved utgangen av barneskolen. Kjønnsforskjellene tiltar oppover i klassetrinnene. I 3. klasse er det omtrent like mange gutter som jenter som spiser frokost daglig, både ifølge foreldrene og barna selv. I 7. klasse er det ifølge foreldrene 79 prosent av guttene og 73 prosent av jentene som spiser frokost daglig. Denne trenden fortsetter videre i ungdomsskolen.

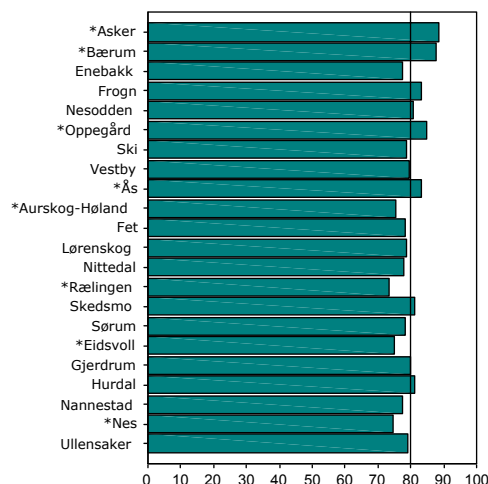
Figur 5-2: Andel som spiser frokost hver dag, ifølge barna selv. Etter klassetrinn.

Forskjellen i 7. klasse er enda større når vi spør barna selv: 82 prosent av guttene og 72 prosent av jentene svarer at de spiser frokost hver dag. Når vi spør barna selv, er det kun hos jentene vi kan se en nedgang i andelen som spiser frokost daglig. Andelen gutter som rapporterer at de spiser frokost daglig, er stabil over de ulike klassetrinnene. Når vi spør foreldrene, finner vi imidlertid også hos guttene en liten nedgang i andelen som alltid spiser frokost, men nedgangen er likevel betraktelig lavere enn hos jentene.

Andelen som spiser frokost hver dag er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Oppegård og Ås. Andelen er signifikant lavere enn fylkesgjennomsnittet i Aurskog-Høland, Rælingen, Eidsvoll og Nes.

Figur 5-3: Andel i hver kommune som spiser frokost hver dag. Fylkesgjennomsnittet markert med vertikal linje, kommuner som avviker signifikant fra dette er merket med *.

Andelen som spiser frokost hver dag, tiltar med foreldrenes *utdanning og inntekt*. Eksempelvis er andelen som spiser frokost daglig 89 prosent for barn der begge foreldrene har *utdanning* på universitets-/høyskolenivå, både når vi spør foreldrene og når vi spør barna selv. Andelen som spiser frokost daglig blant barn der begge foreldrene har barne-/ungdomsskolen som lengste utdanning, er 66 prosent når vi spør foreldrene og 70 prosent når vi spør barna selv. Om vi sammenlikner ut fra husstandens *inntekt*, ser vi at foreldrene oppgir at barnet alltid spiser frokost i 71 prosent av tilfellene der husstandens samlede årsinntekt er på under 400 000 kroner, mot 86 prosent der hvor den samlede årsinntekten er på over 600 000 kroner. Tilsvarende tall når barna selv svarer, er 73 prosent der husstandens inntekt er under 400 000, og 87 prosent der inntekten er over 600 000.

5.1.2 Øvrige måltider

Her har vi bare spurt foreldrene.

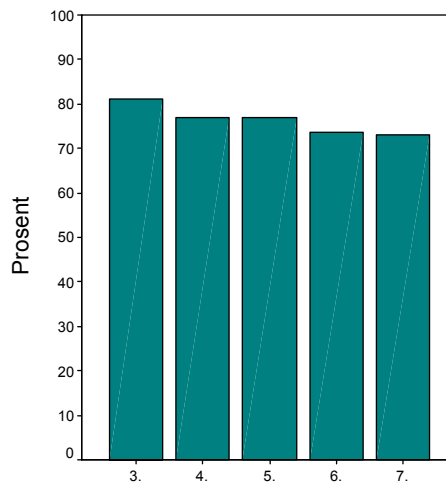
Foreldrene rapporterer at 77 prosent alltid spiser lunsj, 90 prosent alltid spiser middag eller

brødmåltid etter skolen, og 57 prosent alltid spiser kveldsmat.

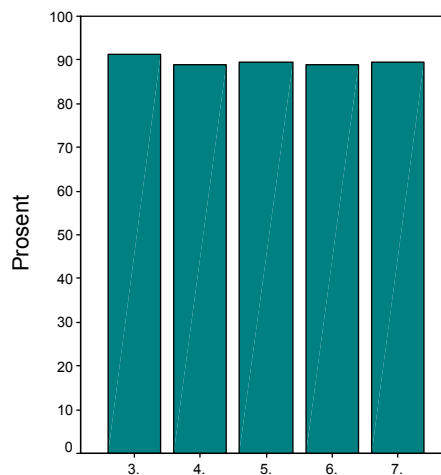
Kjønnsforskjellene er små. Litt flere jenter enn gutter spiser alltid *lunsj* (henholdsvis 78 og 75 prosent), tallene for *middag* er identiske for gutter og jenter mens andelen som alltid spiser *kveldsmat* er høyere blant gutter enn jenter (61 og 53 prosent).

Vi ser ikke noen forskjeller i middagsspising mellom klassetrinnene. For lunsj og kveldsmat ser vi derimot en nedgang oppover i klassetrinnene.

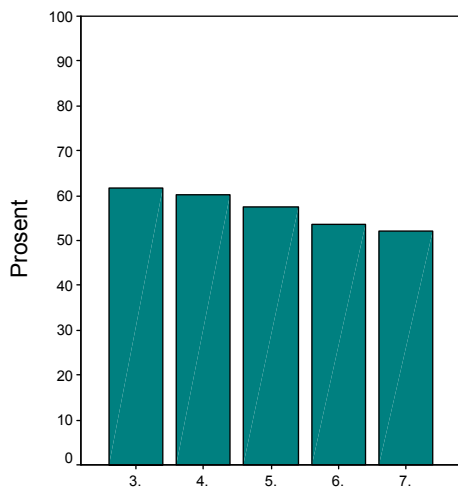
Figur 5-4: Andel som ifølge foreldrene alltid spiser lunsj. Etter klassetrinn.

Figur 5-5: Andel som ifølge foreldrene alltid spiser middag. Etter klassetrinn.

Figur 5-6: Andel som ifølge foreldrene alltid spiser kveldsmat. Etter klasstrinn.

Det er litt flere som spiser lunsj og middag daglig der husstandens inntekt er høy og foreldrene har lang utdanning. Tendensen er den motsatte for kveldsmat. Det er litt flere som alltid spiser kveldsmat der husstandens inntekt er lavere og foreldrenes utdanning kortere.

5.1.3 Matpakke

Her har vi spurt både foreldre og barn.

Når vi spør foreldrene, svarer 98 prosent at barna alltid har med matpakke. Det er ingen forskjell mellom gutter og jenter i foreldrenes svar. Tallene blir imidlertid noe annerledes når vi spør barna selv.⁸

⁸ Denne forskjellen skyldes delvis at andelen barn som ikke har med matpakke er høyere der hvor foreldrene ikke har fylt ut sitt spørreskjema. Men likevel rapporterer barna selv i noe mindre grad at de alltid har med seg matpakke. Av dem som ifølge foreldrene *alltid* har med matpakke, er det 5 prosent som ifølge barna selv bare *av og til* har med matpakken.

Tabell 5-2: Hvor ofte de har med matpakke. Ifølge barna selv.

	Prosentandel
Pleier ikke ha matpakke	2
Av og til	6
Hver dag	93
Total	100

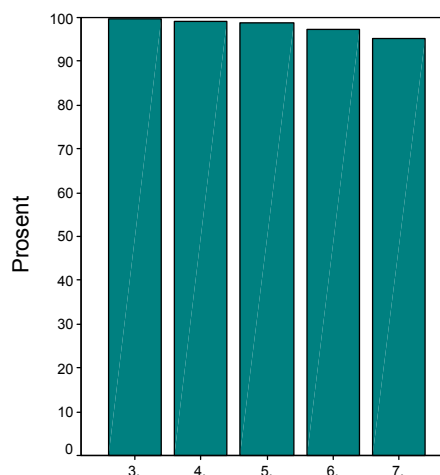
I overkant av ni av ti har med matpakke hver dag. Imidlertid blir ikke alltid matpakken spist. Barnas egne svar tilsier at 3 av 4 spiser matpakke hver skoledag.

Tabell 5-3: Hvor ofte de spiser matpakke på skolen. Ifølge barna selv.

	Prosentandel
Pleier ikke å spise matpakke	2
Av og til	23
Hver dag	74
Total	100

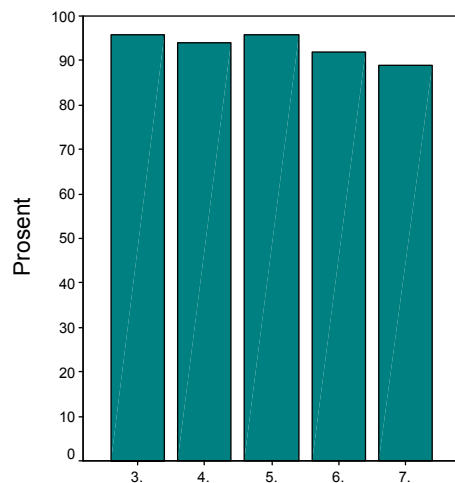
Figur 5-7 viser andelen på hvert klasstrinn som ifølge foreldrene har med matpakke på skolen hver dag. Vi ser at andelen blir noe lavere oppover i klasstrinnene:

Figur 5-7: Andel som ifølge foreldrene har med matpakke hver dag. Etter klasstrinn.

Når barna selv svarer, blir andelen noe lavere.

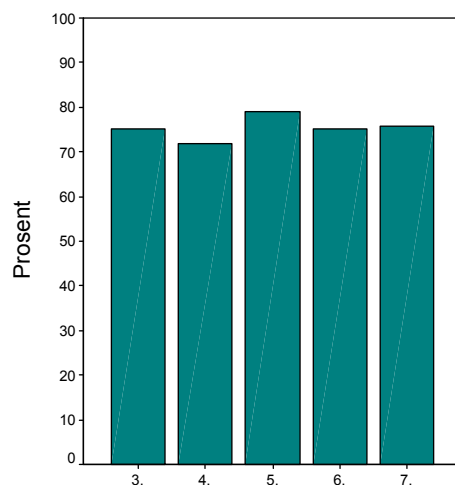
Figur 5-8: Andel som har med matpakke hver dag, ifølge barna selv. Etter klassetrinn.

Andelen som spiser matpakken hver dag er imidlertid stabil på tvers av klassetrinnene.

Rundt tre av fire på hvert klassetrinn spiser matpakke på skolen hver dag, ifølge elevene selv.

Figur 5-9: Andel som ifølge barna selv spiser matpakke hver dag. Etter klassetrinn.

Det er ingen kjønnsforskjeller på de ulike klassetrinnene i hvorvidt elevene har med matpakke. Imidlertid kommer det fram en del kjønnsforskjeller på de ulike klassetrinnene når det gjelder hvorvidt elevene spiser matpakken. I 3. og 4. klasse er andelen som spiser

matpakke hver dag høyere blant jentene. Dette jevner seg ut i 5. og 6. klasse, og i 7. klasse er det en større andel gutter enn jenter som spiser matpakke daglig.

Det er litt flere som har med matpakke blant barn der foreldrene har lang utdanning. Forskjellene blir litt større når vi ser på andelen som spiser matpakken hver dag, ut fra foreldrenes utdanning. Imidlertid er ikke matpakkebruken høyere hos barn fra husstander med høy inntekt når vi justerer for foreldrenes utdanning.

Hurdal er eneste kommune hvor andelen som svarer at de har med matpakke hver dag, er signifikant høyere enn gjennomsnittet. Andelen er signifikant lavere i Enebakk, Vestby, Fet og Ullensaker. Når det gjelder andelen som svarer at de spiser matpakke hver dag er den signifikant over gjennomsnittet i Hurdal, Asker og Ås, mens den er signifikant lavere i Fet, Rælingen og Ullensaker.

5.2 Hva spiser og drikker barna?

Ved å spørre om barnas inntak av ulike matvarer har vi forsøkt å kartlegge deres kosthold. Barna selv er spurt hva de spiste i går, mens foreldrene er spurt hvor ofte barna spiser ulike produkter.

På skolen:

Barna er spurt om de drakk melk og spiste frukt på skolen i går.

Tabell 5-4: Andel som drakk melk på skolen i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	45	42	44
4. klasse	39	35	37
5. klasse	40	29	34
6. klasse	38	28	33
7. klasse	34	23	28

Tabell 5-5: Andel som spiste frukt på skolen i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	25	34	29
4. klasse	21	34	27
5. klasse	25	33	29
6. klasse	25	36	30
7. klasse	22	27	25

Foreldrene ble spurt om barnet til vanlig spiser frukt eller grønnsaker på skolen (ved abonnementsordning eller ved å ta med hjemmefra).

Tabell 5-6: Andel som ifølge foreldrene vanligvis spiser frukt eller grønnsaker på skolen.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	48	63	55
4. klasse	42	58	50
5. klasse	38	53	46
6. klasse	33	52	42
7. klasse	31	44	38

Kosthold generelt:

Barna er spurt om hva de spiste i går:

Tabell 5-7: Andel som spiste fisk i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	12	12	12
4. klasse	12	11	12
5. klasse	14	12	13
6. klasse	15	14	14
7. klasse	14	13	13

Tabell 5-8: Andel som spiste poteter i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	33	35	34
4. klasse	34	35	35
5. klasse	42	37	40
6. klasse	44	43	43
7. klasse	45	44	44

Tabell 5-9: Andel som spiste grønnsaker i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	37	44	41
4. klasse	43	48	46
5. klasse	51	52	52
6. klasse	53	61	57
7. klasse	57	58	58

Tabell 5-10: Andel som spiste pommes frites, potetgull eller chips i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	21	18	19
4. klasse	22	18	20
5. klasse	19	15	17
6. klasse	19	16	18
7. klasse	22	21	21

Tabell 5-11: Andel som spiste godteri i går.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	38	36	37
4. klasse	36	34	35
5. klasse	26	26	26
6. klasse	30	31	30
7. klasse	34	37	35

Foreldrene er spurt hvor ofte barna inntar ulike matvarer. Tabellene 5-12 – 5-22 angir hvor stor andel av barna som i følge foreldrene inntar ulike matvarer henholdsvis mer enn en gang i uken og daglig.

Tabell 5-12: Andel som ifølge foreldrene spiser frukt oftere enn én gang ukentlig. Andel som spiser daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	82 (42)	89 (52)	85 (47)
4. klasse	76 (36)	87 (48)	82 (42)
5. klasse	77 (39)	87 (44)	82 (41)
6. klasse	73 (35)	85 (45)	79 (40)
7. klasse	71 (34)	81 (40)	77 (37)

Tabell 5-13: Andel som ifølge foreldrene spiser grønnsaker oftere enn én gang ukentlig. Andel som spiser daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	75 (31)	81 (37)	78 (34)
4. klasse	73 (28)	79 (34)	76 (31)
5. klasse	74 (30)	77 (31)	75 (31)
6. klasse	74 (29)	80 (36)	77 (32)
7. klasse	73 (28)	79 (32)	76 (30)

Tabell 5-14: Andel som ifølge foreldrene drikker melk eller spiser yoghurt oftere enn én gang ukentlig. Andel som gjør det daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	94 (77)	91 (71)	93 (74)
4. klasse	93 (76)	91 (68)	92 (72)
5. klasse	94 (77)	91 (70)	92 (73)
6. klasse	93 (77)	90 (67)	92 (72)
7. klasse	93 (76)	89 (65)	91 (70)

Tabell 5-15: Andel som ifølge foreldrene spiser grovt brød/knekkebrød oftere enn én gang ukentlig. Andel som spiser det daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	95 (83)	95 (82)	95 (82)
4. klasse	94 (81)	95 (79)	94 (80)
5. klasse	95 (82)	95 (79)	95 (81)
6. klasse	93 (79)	93 (77)	93 (78)
7. klasse	94 (82)	94 (78)	94 (80)

Tabell 5-16: Andel som ifølge foreldrene spiser poteter til middag oftere enn én gang ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	79 (15)	81 (16)	80 (15)
4. klasse	80 (15)	82 (16)	81 (16)
5. klasse	83 (17)	83 (16)	83 (16)
6. klasse	83 (16)	81 (16)	82 (16)
7. klasse	84 (17)	82 (18)	83 (17)

Tabell 5-17: Andel som ifølge foreldrene spiser godteri oftere enn én gang i ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	41 (2)	45 (1)	43 (2)
4. klasse	46 (2)	47 (3)	46 (2)
5. klasse	49 (1)	50 (3)	50 (2)
6. klasse	52 (4)	55 (3)	53 (3)
7. klasse	57 (4)	58 (6)	57 (5)

Tabell 5-18: Andel som ifølge foreldrene drikker juice oftere enn én gang ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	55 (24)	61 (24)	58 (24)
4. klasse	58 (24)	63 (27)	60 (25)
5. klasse	60 (26)	62 (27)	61 (26)
6. klasse	61 (26)	63 (28)	62 (27)
7. klasse	62 (28)	65 (31)	64 (30)

Tabell 5-19: Andel som ifølge foreldrene drikker brus oftere enn én gang ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	46 (5)	44 (5)	45 (5)
4. klasse	47 (5)	47 (4)	47 (5)
5. klasse	52 (5)	50 (5)	51 (5)
6. klasse	56 (7)	52 (5)	54 (6)
7. klasse	59 (7)	58 (8)	59 (8)

Tabell 5-20: Andel som ifølge foreldrene drikker kaffe eller te oftere enn én gang ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	4 (1)	4 (1)	4 (1)
4. klasse	5 (1)	5 (1)	5 (1)
5. klasse	6 (2)	7 (2)	7 (2)
6. klasse	7 (1)	8 (2)	8 (2)
7. klasse	7 (2)	10 (2)	9 (2)

Tabell 5-21: Andel som ifølge foreldrene spiser potetgull/snacks oftere enn én gang ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	6 (0,2)	4 (0,3)	5 (0,2)
4. klasse	8 (0,3)	8 (0,2)	8 (0,3)
5. klasse	8 (0,5)	7 (0,6)	8 (0,6)
6. klasse	9 (0,5)	8 (0,7)	8 (0,6)
7. klasse	11 (0,8)	10 (0,5)	11 (0,6)

Tabell 5-22: Andel som ifølge foreldrene spiser pommes frites, hamburgere, pølser oftere enn én gang ukentlig. Daglig i parentes.

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
3. klasse	11 (0,4)	8 (0,1)	10 (0,3)
4. klasse	11 (0,3)	8 (0,5)	10 (0,4)
5. klasse	10 (0,3)	9 (0,5)	9 (0,4)
6. klasse	10 (0,5)	8 (0,6)	9 (0,5)
7. klasse	11 (0,7)	8 (0,5)	9 (0,6)

Et stort flertall inntar sunne matvarer jevnlig, ifølge foreldrene. Over 90 prosent spiser grovbrød/knekkebrød flere ganger i uka, og rundt 80 prosent spiser dette daglig. Nesten like mange inntar melk eller yoghurt regelmessig. Over 80 prosent spiser frukt flere ganger i uka mens bare hver tredje elev spiser frukt daglig, ifølge foreldrene. Inntaket av grønnsaker er litt lavere.

Rundt halvparten inntar godteri og brus jevnlig. Én av ti inntar snacks og hurtigmat jevnlig. Inntaket av produkter som godteri, brus og potetgull tiltar oppover i klassetrinnene.

Andelen som spiser frukt daglig, synker fra 47 prosent i 3. klasse til 27 prosent i 7. klasse. For grønnsaker ser vi bare en liten nedgang. Men bare om lag én av tre på hvert klassetrinn spiser grønnsaker daglig. Andelen som spiser frukt og grønnsaker regelmessig, er høyere blant jenter enn gutter. Forskjellene er ellers små mellom gutter og jenter her. Nøyaktig

halvparten spiser ifølge foreldrene enten frukt eller grønnsaker daglig.

De som spiser frukt og/eller grønnsaker daglig, har et lavere forbruk av brus og godteri. Vi ser også en svak tendens som viser at de som spiser frukt og/eller grønnsaker daglig, sjeldnere spiser potetgull og pommes frites/pølser/burgere.

Sammenhengene blir enda tydeligere om vi ser på dem som spiser frukt og/eller grønnsaker én gang i uka eller sjeldnere. Særlig ser vi at andelen som drikker brus ofte er markant høyere hos dem som spiser frukt og/eller grønnsaker én gang i uka eller sjeldnere, men også når det gjelder godteri, potetgull og pommes frites/pølser/burgere ser vi at andelen som inntar dette ofte er høyere blant dem som spiser frukt/grønt én gang i uka eller sjeldnere.

Inntaket av melkeprodukter og grovbrød er jevnt over høyt. På alle klassetrinn inntar i overkant av ni av ti melk/yoghurt og grovbrød ukentlig.

Hva barnet selv rapporterer og hva foreldrene rapporterer, stemmer temmelig godt overens. Det kan se ut til at barna selv rapporterer et noe høyere inntak av godteri og snacks enn det foreldrene rapporterer, men ulik spørsmålsformulering gjør at det ikke lar seg gjøre å sammenlikne foreldrenes og barnas svar direkte.

Tendensen er at kostholdet er sunnere hos barn av foreldre med lang utdanning, mens barn i husstander med høy inntekt i større grad inntar sukkerholdige varer.

Andelen som jevnlig spiser frukt, grønnsaker og grovbrød, og drikker juice, er høyere blant barn der foreldrene har lang utdanning og husstandens inntekt er høy. Inntaket av melk/yoghurt og poteter er uberørt av foreldrenes inntekt og utdanning. For pommes frites/pølser/hamburgere, er andelen som spiser dette jevnlig høyere blant

barn der foreldrene har kortere utdanning og lavere inntekt. Når det gjelder sukkertøy og brus, er andelen som inntar dette regelmessig, høyere blant barn i husstander med høy inntekt, men lavere i husstander der foreldrene har lang utdanning. Andelen som spiser potetgull jevnlig, er lavere der hvor foreldrenes utdanning er høy, men er uberørt av inntekt. Det motsatte mønsteret ser vi når det gjelder kaffe/te: Andelen som drikker dette, er uberørt av foreldrenes utdanning, men lavere der husstandens inntekt er høy.

De som spiser frokost og/eller matpakke regelmessig, har jevnt over et sunnere kosthold. Blant de barna som i mindre grad spiser frokost og/eller matpakke, er andelen som i går inntok melk, frukt, fisk, poteter og grønnsaker, lavere enn for de øvrige barna. Derimot er andelen i denne gruppen som i går spiste pommefrites/potetgull/chips og/eller godteri, høyere enn for de andre barna. Det ser dermed ut til å være slik at de barna som dropper frokost og/eller matpakke, oftere har et mer usunt kosthold enn de øvrige barna.

Bare én prosent av barna svarer at de verken pleier å spise frokost eller matpakke. Dette er en gruppe som peker seg ut i særlig grad med et lavt inntak av frukt, grønnsaker, melk, fisk og poteter, og et høyt inntak av snacks og godteri.

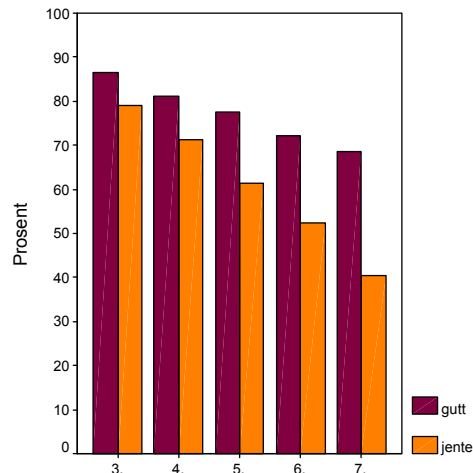
5.3 Kropp, klær og slanking

Alle barna er blitt spurt om de liker kroppen sin. Barna i 5.-7. klasse er i tillegg blitt spurt om de noen gang har prøvd å slanke seg, og om de føler at moteriktige klær er viktige for dem. Dessuten er foreldrene blitt spurt om de tror at barnet noen gang har slanket seg, og om de føler at moteklær er viktig for barnet.

Figur 5-10 viser andelen av guttene og jentene i 5.-7. klasse som har

svart ja på spørsmålet om de liker kroppen sin:

Figur 5-10: Andel av barna som svarer at de liker kroppen sin. Etter kjønn og klasstrinn.

Andelen som er fornøyd med kroppen sin, er lavere oppover i klasstrinnene. Denne tendensen gjør seg gjeldende for begge kjønn, men er mest markant for jentene. Under halvparten av jentene på siste trinn av barneskolen er fornøyd med kroppen sin. To av tre gutter på samme klasstrinn svarer at de er fornøyd. Tabell 5-23 gir mer detaljerte opplysninger om hvor fornøyde barna er med kroppen sin.

Her ser vi at i 7. klasse svarer én av fem jenter at de ikke liker kroppen sin. To av fem svarer at de liker kroppen sin litt, og om lag like mange svarer at de liker kroppen sin. Andelen som ikke liker kroppen sin, er markant høyere oppover i klasstrinnene også blant guttene, men på langt nær like høy som blant jentene.

Tabell 5-23: Liker du kroppen din?

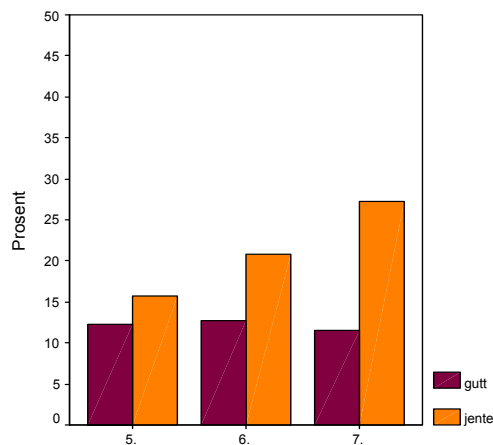
		Gutt	Jente	Total
3. klasse	Nei	3	4	4
	Litt	10	17	14
	Ja	87	79	83
	Total	100	100	100
4. klasse	Nei	4	5	5
	Litt	15	24	19
	Ja	81	71	76
	Total	100	100	100
5. klasse	Nei	4	9	6
	Litt	19	30	24
	Ja	77	61	70
	Total	100	100	100
6. klasse	Nei	7	14	10
	Litt	21	34	27
	Ja	72	52	62
	Total	100	100	100
7. klasse	Nei	8	21	15
	Litt	23	39	31
	Ja	69	40	54
	Total	100	100	100

5.3.1 Slanking

Elever fra og med 5. klasse på barneskolen er spurt om de noen gang har prøvd å slanke seg. Totalt har 17 prosent i 5.-7. klasse prøvd å slanke seg, ifølge dem selv. 22 prosent av jentene og 13 prosent av guttene har forsøkt å slanke seg. Figur 5-11 under viser andelen som har svart ja, blant gutter og jenter på ulike klassetrinn.

Slanking er et fenomen som tiltar blant unge jenter allerede ved inngangen til tenårene. Én av fire jenter i 7. klasse har forsøkt å slanke seg. For guttene er andelen som har forsøkt å slanke seg, stabil på 12-13 prosent.

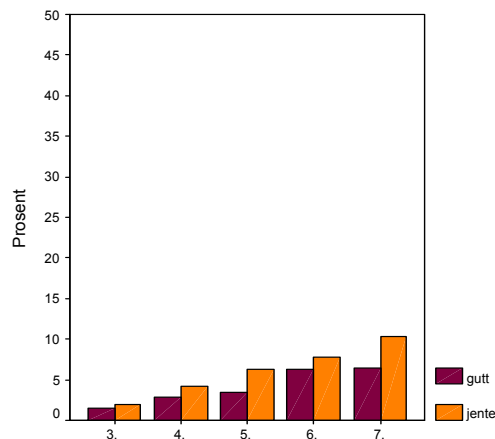
Figur 5-11: Andel som har prøvd å slanke seg, ifølge barna selv. Etter kjønn og klassetrinn.

Barna rapporterer slanking langt hyppigere selv enn hva foreldrene gjør. Figur 5-12 viser andelen elever på hvert klassetrinn som ifølge foreldrene har slanket seg.

Foreldrenes svar tilsier at svært få av de yngste elevene har slanket seg, men at denne andelen tiltar oppover i klassetrinnene på barneskolen. Tallene for 5. til 7. klasse er her betraktelig lavere enn hva elevene selv rapporterer. Dette kan tyde på at barna slanker seg uten at foreldrene vet om det. Men forskjellene kan også skyldes at foreldre og barn definerer eller vurderer slanking ulikt.

Figur 5-12: Andel der foreldrene tror at barnet noen gang har slanket seg. Etter kjønn og klassetrinn.

Kjønnsforskjellene er mindre i foreldrenes rapporteringer enn i barnas egne svar. Mens kjønnsforskjellen er om lag den samme på de ulike alderstrinn i foreldrenes svar, ser vi at kjønnsforskjellene blir mer uttalt oppover i klassetrinnene i barnas egne svar. Det kan tyde på at dette er en fase i livet der en del jenter begynner å slanke seg uten at foreldrene kjenner til det.

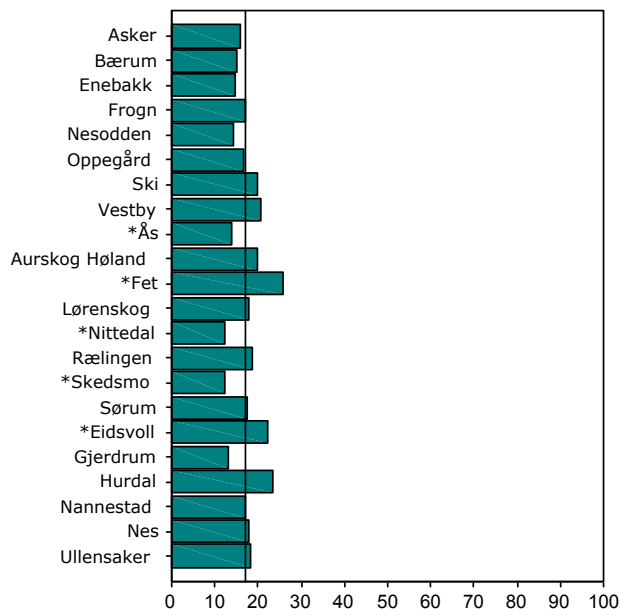
Foreldrenes og barnas svar stemmer bare til en viss grad overens. I de tilfellene der foreldrene tror at barnet har slanket seg, svarer barnet selv i 42 prosent av tilfellene at det ikke har slanket seg. Motsatt svarer barna selv at de har slanket seg i 14 prosent av de tilfellene der

foreldrene svarer at de ikke tror barnet har slanket seg.

Ettersom vi ikke har spurt de yngste barna om de har slanket seg, har vi ikke noe å sammenlikne foreldrenes svar med for denne aldersgruppen. Imidlertid kan det, ut fra erfaringene med de eldre barna, være grunn til å anta at andelen som har forsøkt å slanke seg blant de yngste elevene er høyere enn det som kommer fram i foreldrenes svar.

Figur 5-13 viser andelen i hver kommune som svarer at de har prøvd å slanke seg. Vi ser at andelen som har forsøkt å slanke seg er signifikant høyere i Fet og Eidsvoll, mens andelen er signifikant lavere i Ås, Nittedal og Skedsmo.

Figur 5-13: Andel i hver kommune som har forsøkt å slanke seg.

5.3.2 Moteklær

Totalt svarer én av fire at moteklær er viktige for dem, to av fire at moteklær er litt viktige, og én av fire at moteklær ikke er viktige. Tabell 5-24 viser fordelingen etter kjønn og klassetrinn. Gutter og jenter svarer i like stor grad ja på

spørsmålet om hvorvidt moteklær er viktige for dem. Imidlertid er det noe flere jenter som svarer at moteklær er litt viktige. Andelen som svarer at moteklær er viktige er høyere for de eldste elevene.

Tabell 5-24: Er moteriktige klær viktige for deg? Barnas egne svar.

		Gutt	Jente	Total
5. klasse	Nei	36	26	31
	Litt	44	56	50
	Ja	20	19	19
	Total	100	100	100
6. klasse	Nei	29	23	26
	Litt	48	53	50
	Ja	24	24	24
	Total	100	100	100
7. klasse	Nei	25	16	20
	Litt	51	56	54
	Ja	25	27	26
	Total	100	100	100

Bildet blir noe annerledes når vi spør foreldrene om hva de tror om barna (tabell 5-25).

Tabell 5-25: Føler du at moteklær er viktig for barnet? Foreldrenes svar.

		Gutt	Jente	Total
3. klasse	Nei	59	29	44
	Litt	37	58	47
	Ja	4	13	8
	Total	100	100	100
4. klasse	Nei	46	23	34
	Litt	45	60	53
	Ja	9	17	13
	Total	100	100	100
5. klasse	Nei	35	17	26
	Litt	53	61	57
	Ja	13	23	18
	Total	100	100	100
6. klasse	Nei	24	13	19
	Litt	55	55	55
	Ja	21	33	27
	Total	100	100	100
7. klasse	Nei	17	8	13
	Litt	53	45	49
	Ja	30	47	39
	Total	100	100	100

Her ser vi at for guttene er forskjellen mellom foreldrenes og barnas svar forholdsvis liten, men det er en betydelig forskjell mellom foreldrenes og barnas svar når det gjelder jentene. Foreldrene rapporterer langt oftere at jentene er opptatt av moteklær enn det jentene selv rapporterer.

Denne forskjellen kan tolkes på flere måter:

- Jenter er mer opptatt av moteklær enn gutter, men:
 - hevder selv i mindre grad at de er opptatt av klær,
 - definerer det å være opptatt av klær annerledes enn hva gutter og foreldre gjør.

Eller:

- Gutter er like opptatt av moteklær som jenter, men:
 - foreldrene har lettere for å oppdage interessen for klær hos jentene, eller tolker gutter og jenters interesser og atferd ulikt.

Svaret kan også ligge et sted imellom disse forklaringene, dvs at jenter er noe mer opptatt av moteklær, men at forskjellen er mindre enn det foreldrene rapporterer.

5.3.3 Sosio-økonomisk bakgrunn

Det er en noe større andel foreldre som tror at barnet har slanket seg i husstander med lavere inntekt, og der foreldrene har kortere utdanning. Den samme tendensen kommer til syne i barnas egne svar.

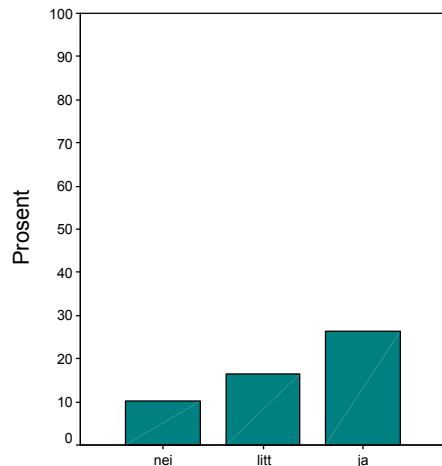
Barn av foreldre med lang utdanning svarer i mindre grad at de er opptatt av moteklær. Derimot ser vi ikke betydelige forskjeller ut fra husstandens inntekt. Foreldrenes svar følger samme mønster, men forskjellene ut fra utdanning er her mindre.

Andelen barn som svarer at de liker kroppen sin, er høyere der hvor foreldrene har lengre utdanning. Samme tendens gjør seg gjeldende ut fra foreldres inntekt, men i betraktelig mindre grad.

5.3.4 Slanking og kropp - bakgrunn

Det er flere som har forsøkt å slanke seg blant dem som svarer at moteklær er viktig for dem. Figur 5-14 viser andelen som har forsøkt å slanke seg, etter hvorvidt de mener at moteklær er viktige.

Figur 5-14: Andel som har prøvd å slanke seg, etter hvor viktig de føler at moteklær er for dem.

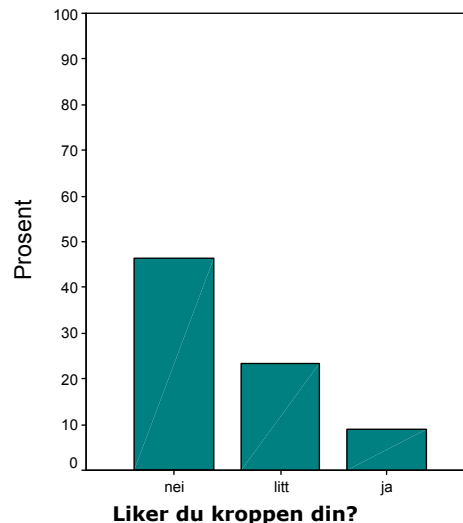

Føler du at moteklær er viktig for deg?

Én av fire i 5.-7. klasse som svarer ja på spørsmålet om moteklær er viktig for dem, har forsøkt å slanke seg. Dette utgjør seks prosent av alle barna i denne aldersgruppen. Av dem som svarer nei på hvorvidt moteklær er viktig for dem, er det én av ti som har forsøkt å slanke seg (dvs 3 prosent av alle barna). Denne sammenhengen gjelder både for jenter og gutter, men den er sterkere for jentenes del.

Samtidig ser vi på samme alderstrinn at andelen som har forsøkt å slanke seg er høyere blant dem som ikke liker kroppen sin. Figur 5-15 viser andelen som har slanket seg, ut fra hvorvidt de liker kroppen sin.

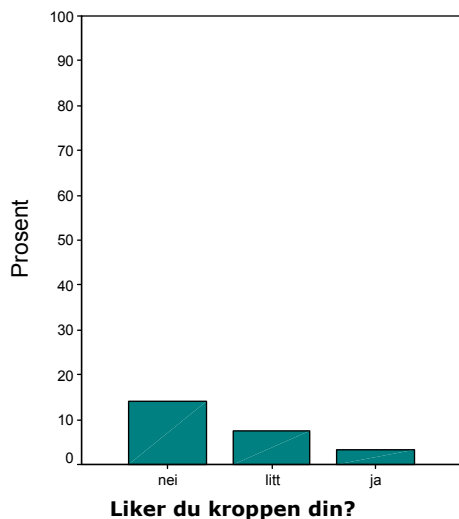
Figur 5-15: Andel som har prøvd å slanke seg, etter i hvilken grad de liker kroppen sin.

Mens nær halvparten av dem som ikke liker kroppen sin har forsøkt å slanke seg, har under ti prosent av dem som svarer at de liker kroppen sin, forsøkt å slanke seg. Denne sammenhengen gjelder både for jenter og gutter, men den er sterkere for jentenes del. Totalt er det 5 prosent av barna som har svart at de ikke liker kroppen sin, og som samtidig har prøvd å slanke seg.

Det samme mønsteret kommer til syne når vi i figur 5-16 sammenholder svarene fra barna i 3.-7. klasse på om de liker kroppen sin med hvorvidt foreldrene tror barnet har slanket seg. Vi ser her at andelen som oppgis å ha slanket seg er lavere, men mønsteret er det samme.

Figur 5-16: Andel som ifølge foreldrene har slanket seg, etter hvor vidt barnet liker kroppen sin.

5.3.5 Kosthold og slanking

Om vi sammenlikner kostholdet til elevene i 5.–7. klasse som svarer at de har prøvd å slanke seg, med dem som ikke har prøvd å slanke seg, får vi følgende svar (tabell 5-26).

Tabell 5-26: Kosthold etter hvorvidt de har prøvd å slanke seg. Barnas egne svar.

Andel som:	Har ikke prøvd å slanke seg	Har prøvd å slanke seg
Har med matpakke hver dag	93	83
Spiser matpakke hver dag	78	61
Spiser frokost hver dag	82	64
Drakk melk på skolen i går	32	29
Spiste frukt på skolen i går	27	27
Spiste fisk i går	13	12
Spiste poteter i går	42	40
Spiste grønnsaker i går	55	53
Spiste potetgull e.l. i går	20	19
Spiste godteri i går	31	32

Vi ser små forskjeller i hva elevene spiste og drakk i går. De som har prøvd å slanke seg, rapporterer å ha spist og drukket om lag det samme som de som ikke har slanket seg. Derimot ser vi en forskjell i frokost- og matpakkespising, hvor de som oppgir å ha prøvd å slanke seg, i mindre grad oppgir at de spiser matpakke og frokost regelmessig. Dette mønsteret bekreftes når vi ser på hva foreldrene svarer om de samme barnas kosthold. Barna som ifølge dem selv har slanket seg, spiser ifølge foreldrene noe færre

regelmessige måltider, men skiller seg ikke ut med tanke på hva de ifølge foreldrene spiser jevnlig.

I tabell 5-27 har vi sammenliknet foreldrenes svar på barnets kosthold med om foreldrene tror barnet har

prøvd å slanke seg eller ei. Vi ser her den samme tendensen: Barna som ifølge foreldrene har slanket seg, spiser i mindre grad regelmessige måltider, men vi ser ikke store forskjeller i hva barna spiser og drikker jevnlig. Forskjellene er imidlertid her noe

større enn i tabell 5-27. Barna som ikke har prøvd slanket seg, spiser i noe større grad 'sunne' matvarer som grovbrød og poteter, mens barna som foreldrene tror har slanket seg, inntar ifølge foreldrene i noe større grad varer som brus og pølser/burgere.

Tabell 5-27: Kosthold etter hvorvidt barna har prøvd å slanke seg. Foreldrenes svar.

Andel som inntar:	Har ikke prøvd å slanke seg, ifølge foreldrene	Har prøvd å slanke seg, ifølge foreldrene
Frokost alltid	80	67
Lunch alltid	77	68
Middag alltid	90	84
Kveldsmat alltid	57	46
Frukt/grønt på skolen vanligvis	46	49
Matpakke hver dag (har med)	98	95
Frukt flere ganger i uka	81	80
Grønnsaker flere ganger i uka	77	74
Melk/yoghurt flere ganger i uka	92	91
Grovt brød/knekkebrød flere ganger i uka	95	89
Poteter flere ganger i uka	82	74
Godteri flere ganger i uka	50	51
Juice flere ganger i uka	61	63
Brus flere ganger i uka	51	55
Kaffe/te flere ganger i uka	6	8
Potetgull e.l. flere ganger i uka	8	8
Pølser, burgere e.l. flere ganger i uka	9	12

I tabell 5-28 ser vi på sammenhengen mellom opptatthet av moteklær og dårlig kroppsbilde. Andelen som er misfornøyd med kroppen sin er høyere blant dem

som hevder at moteriktige klær er viktige for dem. Flertallet liker imidlertid kroppen sin også blant dem som anser moteklær som viktige.

Tabell 5-28: Tilfredshet med egen kropp, etter betydningen av moteklær. Barnas egne svar.

Liker du kroppen din?	Er moteriktige klær viktige for deg?			Total
	Nei	Litt	Ja	
Nei	9	10	17	11
Litt	21	30	29	28
Ja	70	60	54	61
Total	100	100	100	100

5.3.6 Trivsel og slanking

Slanking og misnøye med egen kropp forekommer langt oftere blant barn og unge som opplever ensomhet, stress og mobbing.

Elevene i 5.–7. klasse er spurt om det hender at de føler seg ensomme. Tallene i tabell 5-29 viser andelen som svarer at de har slanket seg, ut fra hvor ensomme de føler seg.

Tabell 5-29: Prosentandel som har prøvd å slanke seg i 5.-7. klasse. Etter ensomhet og kjønn.⁹

Hender det at du føler deg ensom?	Gutt	Jente
Nei	9	14
Ja, av og til	16	25
Ja, ofte	25	45

Andelen som har slanket seg, er betydelig høyere blant dem som føler seg ensomme. Én av fire gutter og nær halvparten av jentene som svarer at de ofte føler seg ensomme, svarer også at de har slanket seg. Av jentene er det totalt 16 prosent som ofte eller av og til føler seg ensomme, og som samtidig har prøvd å slanke seg, blant guttene gjelder dette 8 prosent.

Elevene i 5.–7. klasse er spurt om hvor stresset de blir av skolearbeidet. Tabell 5-30 viser andelen som svarer at de har slanket seg, etter hvor mye stress de svarer at de opplever.

Tabell 5-30: Prosentandel som har prøvd å slanke seg i 5.-7. klasse. Etter stress og kjønn.

Hvor stresset blir du av skolearbeidet?	Gutt	Jente
Ikke i det hele tatt	8	14
Litt	12	20
Ganske mye	20	39
Svært mye	24	52

Andelen som har prøvd å slanke seg, er høyere for dem som opplever skolehverdagen som stressende. Her ser vi at så mange som halvparten av jentene og én av fire gutter i 5.–7. klasse som svarer at de blir svært stresset av skolearbeidet, også har slanket seg. De største utslagene ser vi for 5.-klassingene. Av alle jentene i 5.–7. klasse er det totalt 6 prosent som blir svært eller ganske mye stresset av skolearbeidet og som samtidig har prøvd å slanke seg. Blant guttene gjelder dette 4 prosent.

Elevene i 5.–7. klasse er også spurt om de selv er blitt mobbet av andre elever på skolen. Tabell 5-31 viser andelen som svarer at de har slanket seg, etter hvorvidt de har blitt mobbet.

Tabell 5-31: Prosentandel som har prøvd å slanke seg i 5.-7. klasse. Etter mobbing og kjønn.

Har andre elever på skolen mobbet deg?	Gutt	Jente
Nesten aldri eller aldri	10	18
Ja, noen ganger	18	30
Ja, ofte	29	50

Igjen ser vi en sammenheng. Andelen som rapporterer å ha blitt mobbet av andre elever, har i større grad også slanket seg. Forskjellen er markant på alle skoletrinn, og for både gutter og jenter. Totalt 9 prosent av jentene rapporterer at de noen ganger eller ofte er blitt mobbet og at de samtidig har prøvd å slanke seg. Blant guttene gjelder dette 6 prosent.

Ensomhet, stress og mobbing korrelerer også med misnøye med egen kropp. Dette er faktorer som er knyttet til hverandre, og ofte inntreffer sammen. Men vi ser også at faktorer som ensomhet, stress og mobbing samsvarer med slanking, uavhengig av misnøye med egen kropp.

⁹ Tabellen leses på følgende måte: Av gutter som svarer nei på spørsmålet om det hender at de føler seg ensomme, svarer 9 prosent at de har slanket seg osv.

De neste to spørsmålene gjelder hva du drakk og spiste på skolen i går

Jeg drakk melk i går på skolen Ja ' Nei '

Jeg spiste frukt i går på skolen Ja ' Nei '

De neste fem spørsmålene gjelder hva du spiste gjennom hele dagen i går (både hjemme og på skolen)

Jeg spiste fisk i går Ja ' Nei '

Jeg spiste poteter i går Ja ' Nei '

Jeg spiste grønnsaker i går Ja ' Nei '

Jeg spiste pommes frites, potetgull eller chips i går Ja ' Nei '

Jeg spiste godteri i går Ja ' Nei '

Liker du kroppen din? Ja ' Litt ' Nei '

Har du noen gang prøvd å slanke deg? Ja ' Nei '

Føler du at moteriktige klær er viktige for deg? Nei ' Ja ' Litt '

Foreldre:

Hvor ofte spiser barnet til vanlig disse måltidene? (sett kun ett kryss for per linje)

	Aldri	1 dag/uke	2-3 dager/uke	4-6 dager/uke	Alltid
a) Frokost					
b) Formiddagsmat/ lunsj					
c) Middag eller brødmåltid etter skolen					
d) kveldsmat					

Spiser barnet til vanlig frukt eller grønnsaker på skolen? Ja, abonnerer ' Ja, tar med hjemmefra ' Nei

Hvor ofte drikker du eller spiser barnet noe av dette? (sett kun ett kryss per linje).

	Flere ganger per dag	En gang per dag	Flere ganger i uken	En gang i uken	Sjeldnere enn 1 gang i uken	Sjelden eller aldri
Frukt						
Grønnsaker						
Melk eller yoghurt						
Grovt brød/knekkebrød						
Poteter (til middag)						
Sukkertøy, sjokolade, andre søtsaker						
Juice						
Cola, brus eller andre leskedrikker						
Kaffe, te						
Potetgull o.l.						
Pommes frites, hamburger, pølser						

Har barnet med matpakke på skolen? Aldri ' Av og til ' Hver dag '

Tror du barnet noen gang har slanket seg? Ja ' Nei '

Føler du at moteklær er viktig for barnet? Nei ' Ja ' Litt '

6 Tobakk og rusmidler

For elevene i barneskolen inneholder Helseprofil noen få spørsmål om tobakk, alkohol og narkotika.

Barna i 5.-7. klasse er spurt:

- om de noen gang har prøvd å røyke (minst én sigarett),
- om de noen gang har prøvd å drikke alkohol,
- om de noen gang har prøvd narkotika/stoff.

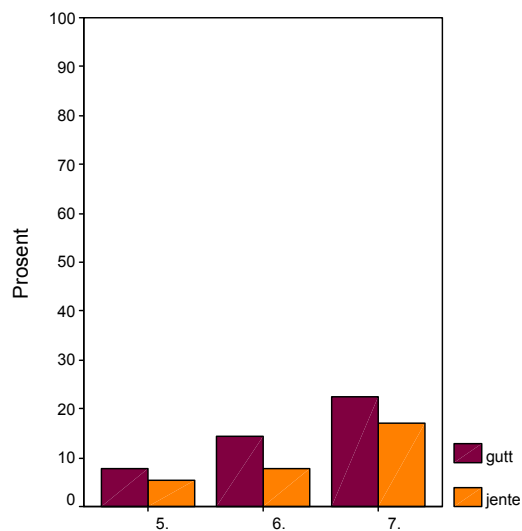
Det spørres kun om elevene noen gang har prøvd dette. Vi kan ikke si noe om hvor vidt de som har svart ja på disse spørsmålene er jevnlig brukere eller ei, eller hvilke kvanta dette dreier seg om. Spørsmålene er derimot egnet til å belyse hvor stor andel av elevene som introduseres til tobakk, alkohol og narkotika i denne aldersgruppen.

6.1 Tobakk

13 prosent i 5.-7. klasse svarer at de har prøvd å røyke. 14 prosent av guttene, og 10 prosent av jentene.

Figur 6-1 viser andelen av guttene og jentene på hvert klassetrinn som har prøvd å røyke.

Figur 6-1: Andel som har prøvd å røyke. Etter kjønn og klassetrinn.

Sammendrag

En betydelig andel elever i 5.-7. klasse har debutert med tobakk og alkohol, en liten andel også med narkotika.

I 7. klasse har to av fem prøvd alkohol, og én av fem har prøvd å røyke. Én av hundre har prøvd narkotika.

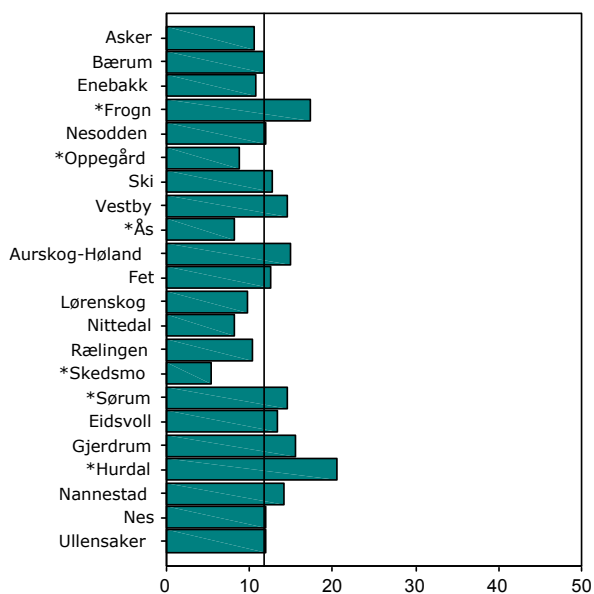
Andelen som har prøvd røyk, alkohol og narkotika er høyere blant gutter enn blant jenter.

Andelen som har forsøkt tobakk og alkohol, varierer med sosioøkonomisk familiebakgrunn. Både andelen som har drukket alkohol og andelen som har prøvd å røyke, er høyere der hvor foreldrene har kortere utdanning. For røyking ser vi også at andelen som har forsøkt å røyke, er høyere der hvor husstandens inntekt er lav.

Andelen som har prøvd alkohol er høyere blant barn som gir uttrykk for mistriivsel eller "problematferd" som skulking eller plaging av medelever.

Vi ser at flere gutter enn jenter i barneskolen har prøvd å røyke. I 7. klasse har 21 prosent av guttene og 17 prosent av jentene forsøkt å røyke. Dette innebærer at om lag én av fem elever har forsøkt å røyke før de slutter barneskolen.

Figur 6-2 viser andelen i hver kommune som svarer at de har prøvd å røyke. Den vertikale linjen betegner fylkesgjennomsnittet.

Figur6-2: Andel som noen gang har prøvd å røyke. Etter kommune.

I kommunene merket med * skiller andelen som har prøvd å røyke, seg signifikant ut fra gjennomsnittet. I Hurdal, Frogn og Sørum er andelen som har prøvd å røyke, signifikant *over* gjennomsnittet. I Skedsmo, Ås og Oppegård er andelen signifikant *under* gjennomsnittet. I de øvrige kommunene er avviket fra gjennomsnittet ikke statistisk signifikant.

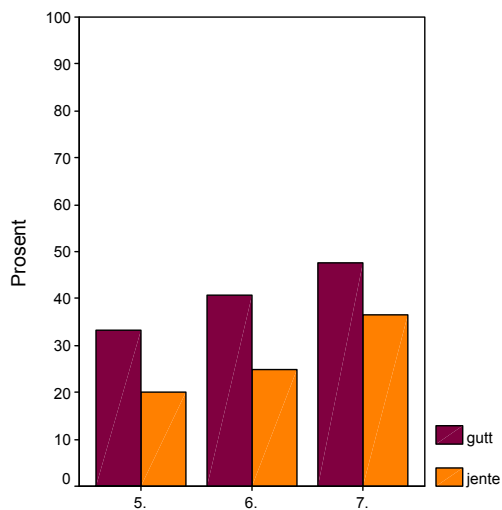
Andelen som har prøvd å røyke, er lavere der hvor husstandens inntekt er høy og/eller foreldrene har lang utdanning. Vi ser også at andelen som har prøvd å røyke, er lavere blant de barna som bor sammen med både mor og far. Vi kan imidlertid ikke på bakgrunn av dette si noe om eventuelle årsaks-sammenhenger mellom familie-bakgrunn og røyking.

6.2 Alkohol

Totalt svarer 34 prosent i 5.-7. klasse at de har drukket alkohol. 8 prosent svarer vet ikke på dette spørsmålet, og 58 prosent svarer nei.

Figur 6-3 viser andelen blant guttene og jentene på hvert klassetrinn som svarer ja på

spørsmålet om de noen gang har drukket alkohol:

Figur6-3: Andel som noen gang har prøvd å drikke alkohol. Etter kjønn og klassetrinn.

Mer detaljert informasjon er å finne i tabell 6-1. Totalt ser vi at over en firedel har drukket alkohol i 5. klasse, en tredel har drukket alkohol i 6. klasse, og 42 prosent har drukket alkohol i 7. klasse.

Betydelig flere gutter enn jenter svarer at de har drukket alkohol. En tredel av guttene har drukket alkohol i 5. klasse, og nær halvparten i 7. klasse. Blant jentene har en femdel drukket alkohol i 5. klasse, og noe over en tredel i 7. klasse.

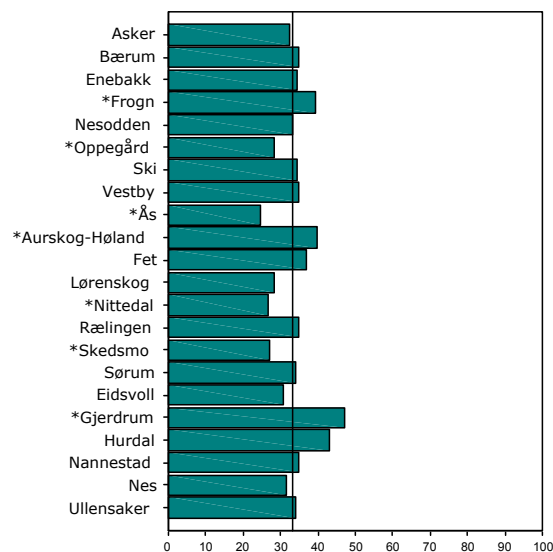
7-9 prosent av hvert kjønn svarer på hvert klasstrinn "vet ikke" på spørsmålet om de har drukket alkohol.

Ser vi på de ulike *regionene* i fylket, er andelen som har drukket alkohol høyere på Øvre Romerike, ellers er det svært små forskjeller. Andelen i hver *kommune* som svarer at de har drukket alkohol, presenteres i figur 6-4, der den vertikale linjen betegner fylkesgjennomsnittet.

Tabell 6-1: Andel som noen gang har prøvd å drikke alkohol. Etter kjønn og klasstrinn. Fullstendig svarfordeling.

Klasstrinn	Drukket alkohol?	Gutt	Jente	Total
5. klasse	Nei	58	71	65
	Ja	33	20	27
	Vet ikke	9	8	9
	Total	100	100	100
6. klasse	Nei	52	66	59
	Ja	41	25	33
	Vet ikke	7	9	8
	Total	100	100	100
7. klasse	Nei	46	55	51
	Ja	48	37	42
	Vet ikke	7	8	7
	Total	100	100	100

Figur 6-4: Andel som noen gang har prøvd å drikke alkohol. Etter kommune.¹⁰

¹⁰ I kommunene merket med *, skiller andelen som har drukket alkohol seg signifikant ut fra gjennomsnittet.

Vi ser at andelen som har drukket alkohol, er signifikant *over* fylkesgjennomsnittet i Gjerdrum, Aurskog-Høland og Frogn, mens andelen som har drukket alkohol er signifikant *under* gjennomsnittet i Ås, Nittedal, Skedsmo og Oppegård.

Andelen som har prøvd å drikke alkohol er noe høyere der hvor barnets foreldre har kortere utdanning. Vi finner ingen klar sammenheng mellom husstandens inntekt og hvorvidt barnet har prøvd alkohol.

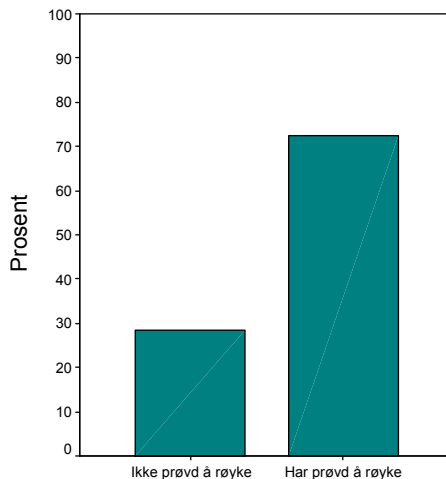
Andelen som har drukket alkohol, er lavest der barnet bor sammen med begge foreldrene. Høyest andel finner vi der barna bor med far alene eller far og stemor. Barn som bor med mor, mor og stefar, blandete samværsordninger og barn som har andre boordninger, befinner seg i et mellomstykke. Igjen vil vi understreke at vi ikke kan benytte dette datamaterialet til å si noe om årsakssammenhengene bak disse tendensene.

6.3 Sammenheng røyking - alkohol

De som oppgir å ha prøvd å røyke, oppgir også i langt større grad å ha drukket alkohol. Figur 6-5 viser andelen som har svart ja på spørsmålet om de har drukket alkohol, etter hvorvidt de har forsøkt å røyke eller ei.

Så mange som 73 prosent av dem som har prøvd å røyke, har også drukket alkohol. Av dem som ikke har prøvd å røyke, har 29 prosent drukket alkohol. Totalt er det 9 prosent i 5.-7. klasse som både har prøvd å røyke og drikke alkohol.

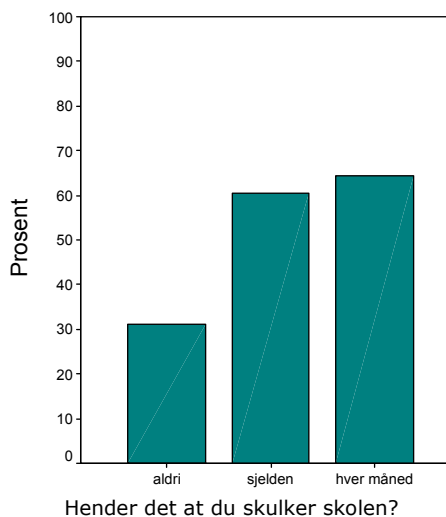
Figur 6-5: Andel som har prøvd å drikke alkohol. Etter hvorvidt de har prøvd å røyke.

6.3.1 Flere som drikker blant dem som mistrives

Om vi ser på alkoholkonsum ut fra ulike trivselsfaktorer, finner vi sammenhenger. Andelen som har drukket alkohol er høyere blant de barna som gir uttrykk for mistrivsel eller indikerer "problematferd".

Figur 6-6: Andel som har prøvd å drikke alkohol. Etter hvor ofte de skulker skolen.

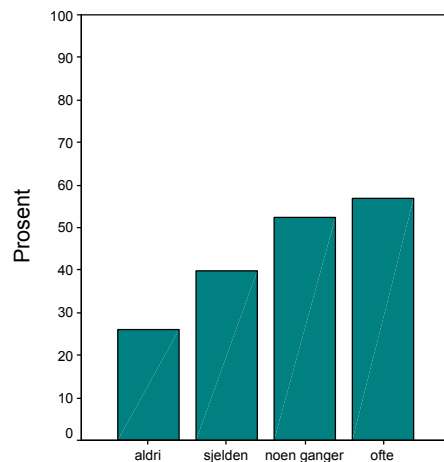
Aller mest markant er sammenhengen mellom alkoholbruk og "problematferd" som skulking eller plaging/utfrysing av andre elever. Figur 6-6 viser andelen som har

drukket alkohol, etter hvorvidt man skulker skolen.

Vi ser en sammenheng der de som svarer at de aldri skulker, i betydelig mindre grad oppgir at de har drukket alkohol. Om lag dobbelt så mange har drukket alkohol av dem som oppgir å ha skulket, som blant dem som aldri skulker. Derimot ser vi bare små forskjeller mellom de som oppgi å skulke hver måned, og de som skulker sjeldnere. Totalt er det 6 prosent av elevene som har drukket alkohol og som samtidig oppgir at det hender at de skulker skolen.

Figur 6-7 viser andelen som har drukket alkohol, etter hvorvidt de har deltatt i plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien.

Figur 6-7: Andel som har drukket alkohol. Etter hvor ofte de er med på å plage eller fryse ut andre elever på skolen eller skoleveien.

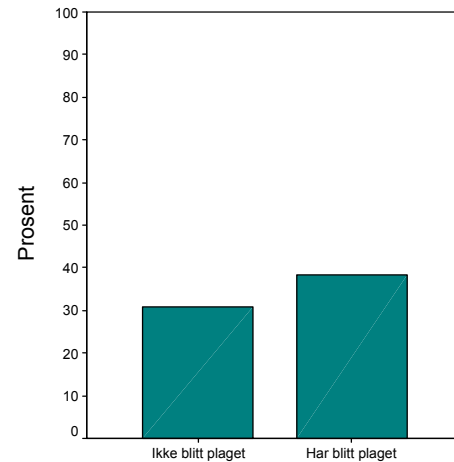

Hender det at du er med på plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien?

Igjen ser vi en klar sammenheng, der andelen som har drukket alkohol er høyere jo oftere eleven deltar i å plage eller fryse ut andre elever. Av dem som oppgir at de er med på å plage eller fryse ut andre "noen ganger" eller "ofte", har over halvparten drukket alkohol. Totalt er det 21 prosent som "sjelden" eller oftere deltar i å plage andre og samtidig oppgir at de har prøvd å drikke alkohol.

Også for faktorer som i større grad dreier seg om trivsel og opplevelse av egen livssituasjon, finner vi tydelige sammenhenger med alkoholbruk (figur 6-8).

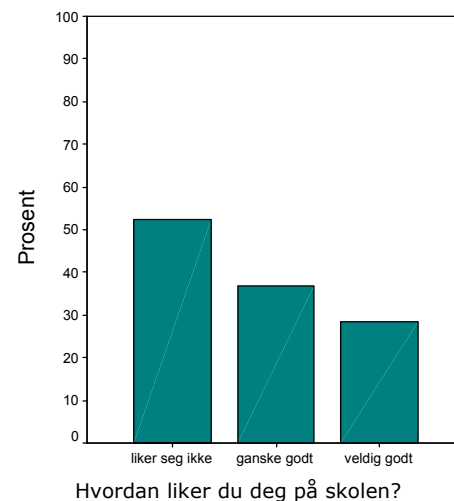
Figur 6-8: Andel som har drukket alkohol. Etter hvorvidt de noen gang har blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien.

Har du noen gang blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien?

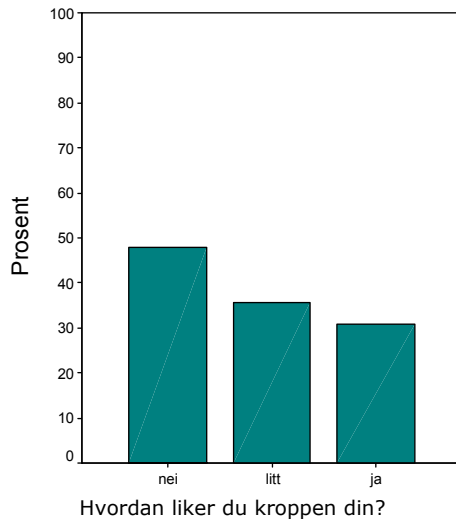
Vi ser at andelen som har drukket, er høyere blant dem som oppgir å ha blitt plaget eller frosset ut på skolen eller skoleveien. Men sammenhengen er ikke like markant som det vi fant mellom alkohol og egen deltakelse i plaging eller utfrysing.

Figur 6-9: Andel som har drukket alkohol. Etter hvordan de liker seg på skolen.

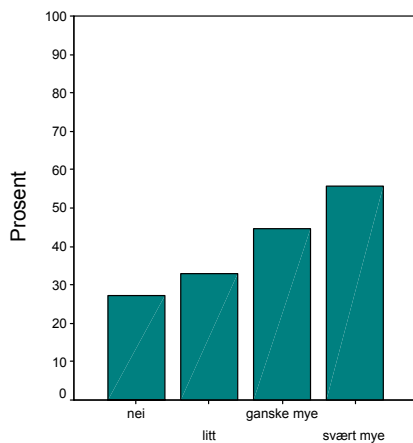
Andelen som har drukket er høyere blant dem som ikke liker seg på skolen. Over halvparten av de som svarer at de ikke liker seg på skolen har drukket alkohol.

Figur 6-10: Andel som har drukket alkohol. Etter hvordan de liker kroppen sin.

Andelen som har drukket alkohol, er høyere blant dem som svarer at de ikke liker kroppen sin. Her har nær halvparten drukket alkohol.

Figur 6-11: Andel som har drukket alkohol. Etter hvor stresset de blir av skolearbeidet.

Hvor stresset blir du av skolearbeidet?

Vi ser en markant sammenheng mellom stress og alkohol. Andelen

som har smakt alkohol er høyere blant dem som opplever skolehverdagen som stressende. Så mange som 56 prosent av de som blir svært stresset av skolearbeidet har drukket alkohol.

6.4 Narkotika

0,5 prosent svarer ja på spørsmålet om de noen gang har prøvd narkotika/stoff. I tillegg svarer 0,3 prosent at de så vidt har prøvd et par ganger. Dette tilsier at totalt 0,8 prosent rapporterer å ha prøvd narkotika. Kjønnsforskjellene er små. Totalt svarer 0,9 prosent av guttene og 0,7 prosent av jentene at de har brukt narkotika.

Vi ser ingen forskjell mellom 5. og 6. klasse. På begge disse klassetrinnene oppgir totalt 0,7 prosent å ha brukt narkotika. I 7. klasse er andelen litt høyere, her svarer 1,0 prosent at de har prøvd narkotika.

Andelen som har prøvd narkotika er høyere blant barn som også oppgir at de har prøvd alkohol og tobakk. Av dem som oppgir at de både har prøvd alkohol og tobakk, har i underkant av 4 prosent også prøvd narkotika. Totalt er det 0,4 prosent av alle 5.-7. klassingene som har prøvd både tobakk, alkohol og narkotika.

Spørsmål:

5.-7.klasse:

Har du noen gang prøvd å røyke (minst en sigarett)?
' Ja ' Nei

Har du noen gang prøvd å drikke alkohol? (Det vil si øl, vin eller brennvin som f. eks. sprit, whisky og lignende).

Ja

Nei

Vet ikke

Har du noen gang forsøkt narkotika/ stoff?

Nei

Ja, har så vidt prøvd et par ganger

Ja

7 Trivsel og velvære/ sosialt nettverk

Både foreldrene og barna selv har svart på ulike spørsmål om barnas trivsel, velvære og trygghet – på skolen og generelt.

Alle barna er spurt:

- om de i går:
 - o følte seg syke
 - o følte seg slappe
 - o hadde vondt i hodet
 - o hadde det bra
 - o hadde vondt i magen
 - o var sint
 - o hadde vondt i ryggen
 - o var i dårlig humør
 - o var redd
 - o var ordentlig lei seg
 - o var trøtt i løpet av dagen
 - o sov godt
- om de liker kroppen sin
- hvordan de liker seg på skolen
- om de er trygge på skolen og på skoleveien
- om det er noen voksne hjemme når de kommer hjem fra skolen/SFO
- om vennerelasjoner

Barna i 5.–7.klasse er i tillegg spurt:

- hvor stresset de blir av skolearbeidet
- om de får ros av voksne eller andre barn/ungdom
- om det hender de føler seg ensomme
- om det hender at de skulker skolen

Foreldrene er spurt:

- hvor stresset barnet blir av skolen
- om det hender at barnet skulker skolen
- hvor ofte barnet i løpet av de siste seks månedene har:
 - o hatt hodepine

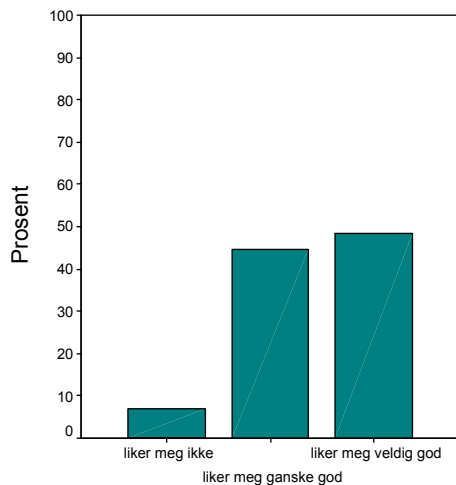
Sammendrag

- De fleste barna liker seg helt eller delvis på skolen. Om lag halvparten av barna liker seg veldig godt på skolen. 7 prosent svarer at de ikke liker seg der.
- Flesteparten av barna opplever skolen og skoleveien som trygge steder. Tre av fire føler seg helt trygge på skolen, og 84 prosent føler seg helt trygge på skoleveien. Rundt én prosent av barna føler seg utrygge på skolen, og to prosent føler seg utrygge på skoleveien.
- Mange barn gir uttrykk for at de opplever skolearbeidet som stressende. 62 prosent svarer at de blir litt stresset, og 16 prosent at de blir ganske eller svært stresset av skolearbeidet.
- Hvert tiende barn oppgir at det har skulket skolen.
- Halvparten av barna oppgir at de av og til eller ofte kan føle seg ensomme.
- 8 av 10 barn svarer at de føler at noen hjemme bryr seg om hva de gjør.
- 19 av 20 barn oppgir at de har mange venner, og nesten like mange svarer at de har en bestevenn.
- De plagene barna rapporterer hyppigst, er at de er trøtte og slappe.
- Nær en tredel av barna uttrykker misnøye med kroppen sin.
 - o hatt vondt i magen
 - o hatt vondt i ryggen
 - o følt seg nedfor
 - o vært irritabel eller i dårlig humør
 - o vært nervøs
 - o hatt vanskelig for å sovne
 - o vært svimmel
 - o hatt vondt i nakke og skuldre
 - o vært lei og utslitt
 - o vært redd

7.1 Trivsel på skolen

Barna har fått ulike spørsmål om trygghet og trivsel på skolen og skoleveien.

Figur 7-1: Hvordan liker du deg på skolen?

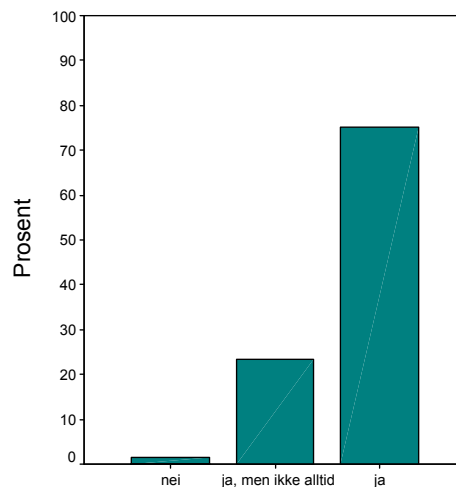

Figur 7-1 viser at 49 prosent liker seg veldig godt på skolen, 45 prosent liker seg ganske godt og 7 prosent svarer at de ikke liker seg.

Jentene oppgir oftere enn guttene at de liker seg godt på skolen. 52 prosent av jentene og 46 prosent av guttene liker seg godt. Motsatt oppgir langt flere gutter at de ikke liker seg - 9 prosent av guttene mot 4 prosent av jentene.

Andelen som liker seg veldig godt er høyest blant de yngste elevene. 53 prosent liker seg veldig godt i 3. klasse, mot 43 prosent i 7. klasse. Tilsvarende ser vi at det er flere oppover i klassetrinnene som liker seg ganske godt, mens andelen som ikke liker seg, er temmelig stabil på tvers av klassetrinnene.

Figur 7-2: Er du trygg på skolen?

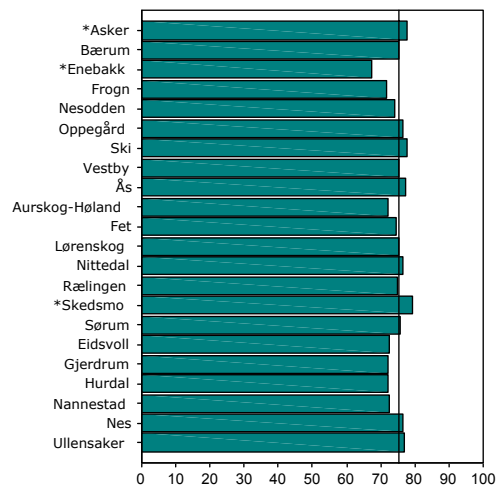
Tre av fire svarer at de er trygge på skolen (figur 7-2). Nær en firedel svarer at de ikke alltid er trygge, og i overkant av én prosent oppgir at de ikke er trygge på skolen. Vi ser her ikke noen kjønnsforskjeller, men andelen som føler seg helt trygge er høyere oppover i klassetrinnene. I 3. klasse er det 70 prosent som svarer at de er helt trygge, mot 81 prosent i 7. klasse.

Det er en tydelig sammenheng mellom trivsel og trygghet på skolen. Elever som oppgir at de er trygge, uttrykker også i langt større grad at de trives på skolen.

Barn som opplever å bli mobbet, plaget eller frosset ut, føler seg langt mindre trygge på skolen. Vi ser også at de barna som selv deltar i å plage eller fryse ut andre, i større grad føler seg utrygge på skolen.

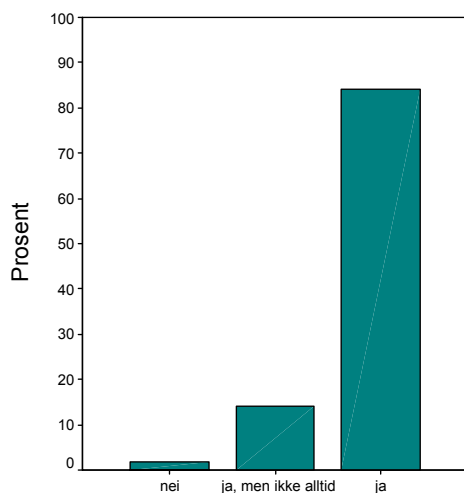
Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom de ulike regionene i Akershus når det gjelder andelen som føler seg trygge på skolen, men figur 7-3 viser andelen i hver enkelt kommune som svarer at de føler seg helt trygge på skolen.

Figur 7-3: Andel i hver kommune som er helt trygge på skolen.

Vi ser at de kommunale forskjellene er relativt små. Andelen som føler seg helt trygge på skolen er signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Asker og Skedsmo, mens den er signifikant *lavere* i Enebakk.

Figur 7-4: Føler du deg trygg på skoleveien?

84 prosent svarer at de føler seg helt trygge på skoleveien. 14 prosent svarer 'ja, men ikke alltid', og 2 prosent føler seg ikke trygge.

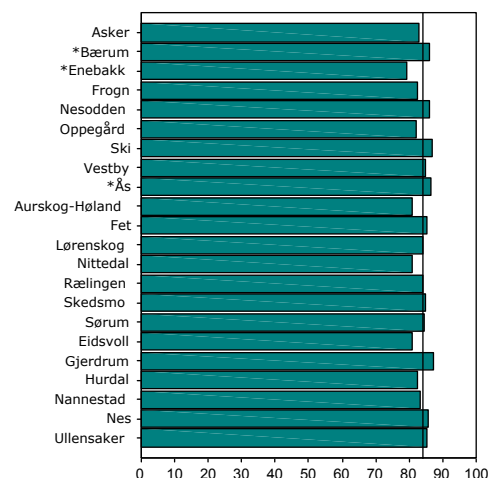
Her ser vi en kjønnsforskjell der jentene i større grad oppgir at de ikke alltid er trygge. Andelen som svarer 'nei' er om lag den samme for begge kjønn. Totalt er det 80

prosent av jentene og 88 prosent av guttene som svarer at de føler seg helt trygge.

De yngste elevene føler seg minst trygge på skoleveien, mens andelen som føler seg trygge stiger jevnt oppover i klassetrinnene. 77 prosent av 3. klassingene svarer at de føler seg helt trygge på skoleveien, mot 92 prosent av 7. klassingene.

Vi finner ingen regionale forskjeller i andelen som er trygge på skoleveien, men figur 7-5 viser andelen i hver kommune som svarer at de føler seg helt trygge på skoleveien.

Figur 7-5: Andel i hver kommune som føler seg helt trygge på skoleveien.

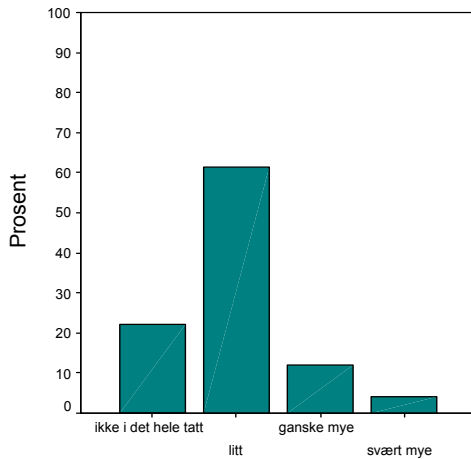
Forskjellene er små, men vi ser at det er signifikant flere som føler seg helt trygge på skoleveien i Bærum og Ås, mens det er signifikant færre i Enebakk, i forhold til fylkesgjennomsnittet.

Vi finner ingen klare forskjeller i hvor trygge barna føler seg på skoleveien, ut fra hvordan de kommer seg til skolen.

7.1.1 Stress

Elevene i 5.–7. klasse er spurt om hvor stresset de blir av skolearbeidet, herunder både lekser og arbeid på skolen.

Figur 7-6: Hvor stresset blir du av skolearbeidet? (5.-7. klasse).

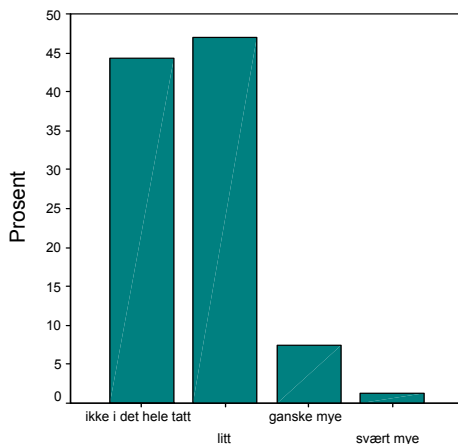

Fire prosent svarer at de blir svært stresset av skolearbeidet, og 12 prosent svarer at de blir ganske mye stresset. 62 prosent blir litt stresset og 22 prosent blir ikke stresset i det hele tatt.

Like mange gutter som jenter svarer at de ikke blir stresset i det hele tatt, men flere gutter enn jenter svarer at de blir ganske mye eller svært stresset. Totalt er det 5 prosent av guttene som blir svært stresset, og 13 prosent som blir ganske stresset. Tilsvarende tall for jentene er 2 prosent og 10 prosent.

Foreldrene til barna i 3.-7. klasse er også blitt spurt om hvor stresset barnet blir av skolearbeidet.

Figur 7-7: Hvor stresset blir barnet av skolearbeidet? Foreldrenes svar.

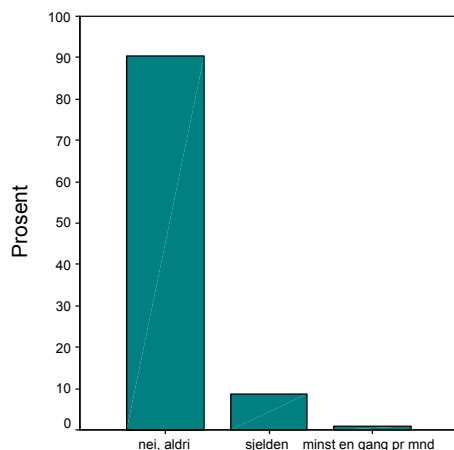
Ifølge foreldrene er det bare én prosent av barna som blir svært stresset, og 7 prosent som blir ganske mye stresset. 47 prosent blir ifølge foreldrene litt stresset og 44 prosent blir ikke stresset i det hele tatt. Vi ser at foreldrene rapporterer en betydelig lavere forekomst av stress enn det barna selv gjør. Dette gjelder også for 5.-7.klasse.

Som i barnas egne svar, ser vi i foreldrenes svar en høyere forekomst av stress blant gutter. Ifølge foreldrene blir 9 prosent av guttene ganske mye stresset og 2 prosent svært stresset. Tilsvarende tall for jentene er henholdsvis 6 og 1 prosent. Foreldrene rapporterer en svakt stigende forekomst av stress oppover i klassetrinnene.

Der hvor husstandens inntekt er lav eller foreldrene har en kortere utdanning, er det en høyere andel av barna som blir stresset av skolearbeidet. Særlig er sammenhengen klar med foreldrenes utdanningsnivå. Forskjellene er imidlertid betydelig mindre i barnas egne svar enn i foreldrenes. Barn av foreldre med kort utdanning og/eller lav inntekt oppgir i noe større grad at de blir stresset enn barn av foreldre med lengre utdanning og høyere inntekt. Vi kan ikke si noe om denne forskjellen i foreldrenes og barnas svar skyldes egenskaper ved barna eller egenskaper ved foreldrene, eller en kombinasjon av disse.

90 prosent svarer at de aldri skulker skolen. 9 prosent skulker en sjelden gang, mens én prosent skulker minst én gang i måneden. Litt flere gutter enn jenter oppgir at de skulker, og andelen som skulker er høyere blant de eldste barna. I 5. klasse svarer 95 prosent at de aldri skulker, mot 89 prosent i 7. klasse.

Figur 7-8: Hender det at du skulker skolen? (5.-7.klasse).

Også foreldrene er spurt om barnas skulking. I foreldrenes svar er forekomsten av skulk svært lav. 99 prosent av barna skulker ifølge foreldrene aldri, og så godt som ingen skulker månedlig eller oftere. Andelen som ifølge foreldrene skulker 'sjelden' eller oftere, er noe høyere oppover i klassetrinnene. I 3. klasse er det i underkant av 0,5 prosent som ifølge foreldrene har skulket, mot i underkant av 3 prosent i 7. klasse.

Foreldrenes lave rapportering av skulk, sammenliknet med barnas egne svar, kan tyde på at foreldrene i de færreste tilfeller er klar over at barnet har skulket skolen.

De elevene som oppgir at de blir stresset av skolearbeidet, skulker i langt større grad skolen. Av dem som ikke blir stresset i det hele tatt av skolearbeidet, svarer 96 prosent at de aldri skulker og nesten ingen skulker hver måned eller oftere. Av dem som blir svært stresset, er det 74 prosent som aldri skulker og 5 prosent som skulker hver måned eller oftere. Totalt sett er det 3 prosent av alle elevene i 5.-7. klasse som oppgir at de blir ganske eller svært stresset av skolearbeidet og som samtidig svarer at de sjelden eller månedlig skulker skolen.

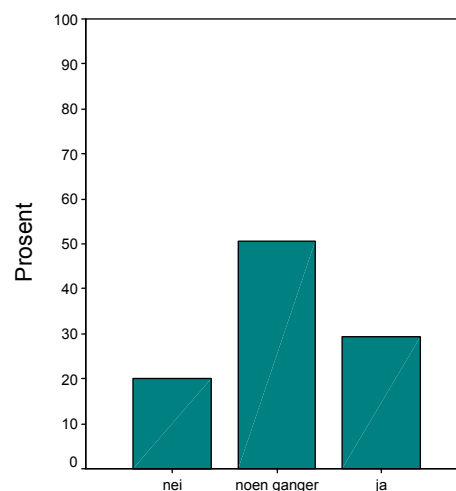
Det er noen flere som skulker skolen der hvor husstandens inntekt

er lav og/eller foreldrenes utdanning er kort. Dette framgår av både barnas og foreldrenes svar.

7.1.2 Trygghet og tilhørighet hjemme

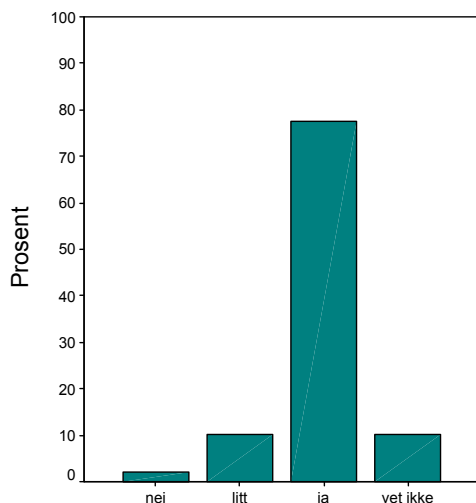
Barna er spurt om det er noen voksne hjemme når de kommer hjem fra skolen/SFO.

Figur 7-9: Er det noen voksne hjemme når du kommer hjem fra skolen/SFO?

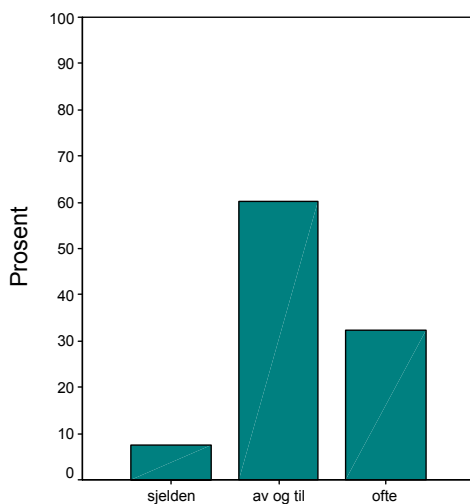
30 prosent svarer at det alltid er noen voksne hjemme når de kommer hjem fra skolen, 50 prosent svarer at det noen ganger er noen hjemme og 20 prosent svarer at det ikke er noen voksne hjemme. Andelen som oppgir at det ikke er noen voksne hjemme, blir høyere oppover i klassetrinnene. Én av 10 i 3. klasse svarer at det ikke er noen voksne hjemme når de kommer hjem fra skolen/SFO, i 7.klasse gjelder dette én av fire. På hvert klassetrinn er det om lag halvparten som oppgir at det noen ganger er voksne hjemme etter skolen/SFO.

Figur 7-10: Føler du at noen hjemme bryr seg om hva du gjør? (5.-7. klasse).

78 prosent svarer at de føler at noen hjemme bryr seg om hva de gjør. 10 prosent svarer at noen hjemme bryr seg litt, og 2 prosent svarer at det ikke er noen hjemme som bryr seg. De resterende 10 prosent oppgir at de ikke vet. Vi ser ikke noen kjønnsforskjeller i svarene på dette spørsmålet. De yngste elevene svarer i betydelig større grad enn de eldre 'vet ikke' på dette spørsmålet.

Figur 7-11: Får du ros av voksne eller av andre barn/ungdom? (5.-7. klasse).

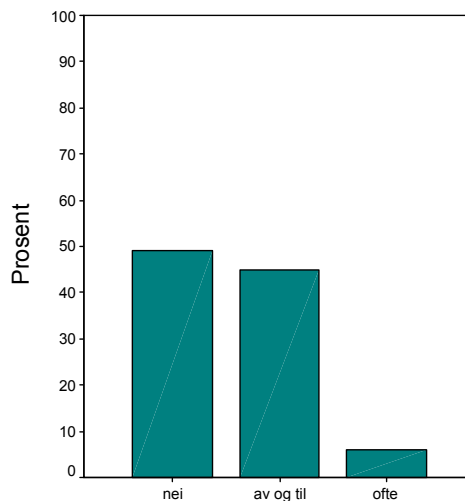
32 prosent svarer at de ofte får ros, 60 prosent får ros av og til og 8 prosent svarer at de sjelden får ros.

Jentene uttrykker oftere enn guttene at de får ros. 36 prosent av jentene svarer at de ofte får ros, mot 29 prosent av guttene. Samtidig er det 6 prosent av jentene som svarer at de sjelden får ros, mot 9 prosent av guttene.

De eldre barna uttrykker i større grad enn de yngre at de får ros. 36 prosent av 7.-klassingene svarer at de ofte får ros, mot 29 prosent av 5.-klassingene. Samtidig er det 6 prosent av 7.-klassingene som svarer at de sjelden får ros, mot 9 prosent av 5.-klassingene.

Barn som oppgir at de ofte får ros, svarer også i betydelig større grad at de føler at noen hjemme bryr seg om hva de gjør.

Figur 7-12: Hender det at du føler deg ensom? (5.-7. klasse).

49 prosent svarer at det ikke hender at de føler seg ensomme. 45 prosent føler seg ensomme av og til, og 6 prosent svarer at de ofte føler seg ensomme.

Jentene uttrykker i noe større grad enn guttene at de føler seg ensomme, og denne forskjellen er større blant de eldre barna. I 5. klasse er det 6 prosent av både guttene og jentene som svarer at de ofte føler seg ensomme, i 7. klasse gjelder dette for 4 prosent av guttene og 8 prosent av jentene. Andelen som svarer at de ikke føler

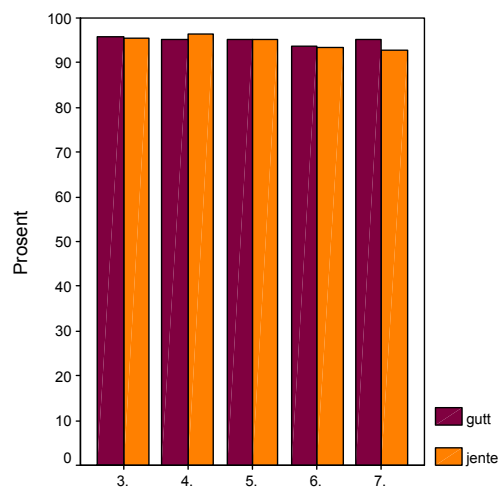
seg ensomme, er for guttene 53 prosent i 5. klasse og 60 prosent i 7.klasse, og for jentene 42 prosent i 5. klasse og 44 prosent i 7. klasse.

7.1.3 Venner

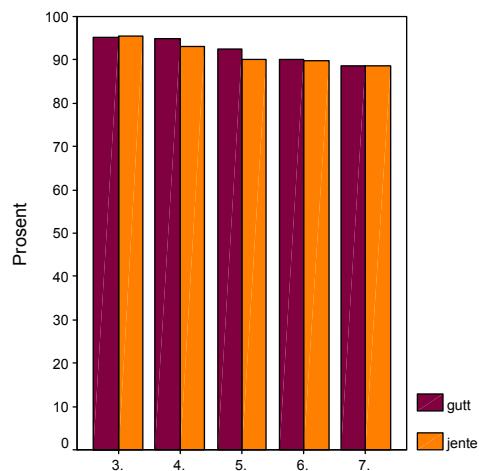
95 prosent av barna svarer at de har mange venner, og 92 prosent svarer at de har en bestevenn.

Figurene 7-13 og 7-14 viser hvor mange av hvert kjønn på hvert klasstrinn som svarer at de har henholdsvis mange venner og en bestevenn.

Figur 7-13: Andel som svarer at de har mange venner. Etter kjønn og klasstrinn.

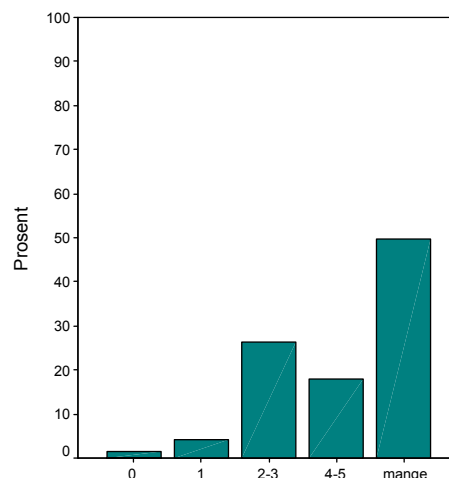
Figur 7-14: Andel som svarer at de har en bestevenn. Etter kjønn og klasstrinn.

Vi ser ikke noen kjønnsforskjeller i andelen som oppgir at de har mange venner og/eller en bestevenn. Derimot ser vi en svak forskjell etter klasstrinn, hvor det er noen færre av de eldste barna som oppgir at de har en bestevenn. 95 prosent av 3.-klassingene svarer at de har en bestevenn, mot 89 prosent av 7.-klassingene.

Vi har også spurt foreldrene om hvor mange gode venner barnet har i klassen sin.

Figur 7-15: Hvor mange gode venner har barnet i klassen sin?

Her svarer 50 prosent av foreldrene at barnet har mange gode venner i klassen sin. 4 prosent svarer at barnet har én god venn og 2 prosent svarer at barnet har ingen gode venner i klassen. Det er svært små forskjeller etter kjønn og klasstrinn i foreldrenes svar.

7.2 Generell trivsel og velvære

Barna er spurt om en rekke ulike indikatorer på trivsel, velvære og (psyko)somatisk tilstand. De fleste spørsmålene går her ut på hvordan barna opplevde gårsdagen. Svarfordelingen på disse spørsmålene framgår i tabell 7-1.

Tabell 7-1: Trivsel og velvære. Prosentvis svarfordeling.

	Ja	Litt	Nei
Følte du deg syk i går?	5	19	76
Følte du deg slapp i går?	11	33	56
Hadde du vondt i hodet i går?	9	17	74
Hadde du det bra i går?	84	13	4
Hadde du vondt i magen i går?	7	15	78
Var du sint i går?	7	24	69
Hadde du vondt i ryggen i går?	5	10	85
Var du i dårlig humør i går?	4	21	75
Var du redd i går?	1	5	94
Var du ordentlig lei deg i går?	3	7	90
Var du trøtt i løpet av dagen i går (utenom leggetid)?	13	35	52
Sov du godt i går?	81	11	8
Liker du kroppen din?	69	23	8

Mange elever rapporterer at de i går var trøtte og/eller slappe. Både for spørsmålet om slapphet og spørsmålet om tretthet ser vi at nær halvparten har svart enten 'ja' eller 'litt'.

Nær en tredel uttrykker større eller mindre grad av misnøye med kroppen sin, og like mange var dagen før mer eller mindre sinte. Om lag en firedel følte seg mer eller mindre syke, og omtrent like mange hadde vondt i hodet eller magen eller var i dårlig humør.

Sammenlikner vi svarfordelingen ut fra kjønn og klassetrinn, får vi følgende forskjeller:

- Når det gjelder andelen som svarer at de i går var syke eller slappe, ser vi ingen forskjeller mellom kjønn eller klassetrinn.
- Jentene rapporterer noe oftere enn guttene at de hadde vondt i hodet. 10 prosent av jentene svarte 'ja' på spørsmål om de hadde vondt i hodet og 19 prosent svarte 'litt'. Tilsvarende tall for guttene er 8 og 15 prosent. Samtidig ser vi at andelen som oppgir at de hadde vondt i

hodet, er svakt stigende oppover i klassetrinnene; 8 prosent av 3.-klassingene oppgav at de hadde vondt i hodet, mot 11 prosent av 7.-klassingene.

- Andelen som hadde det bra i går er lavere i 3.-4.klasse enn i 5.-7.klasse. 79 prosent svarte at de hadde det bra i 3. klasse, mot 87 prosent i 7. klasse. Kjønnsforskjellene er her små.
- Litt flere jenter enn gutter oppgir at de hadde vondt i magen.
- Andelen som var sint i går, er høyest i 6.-7.klasse. I 3. klasse svarte 6 prosent at de var sinte i går, og 20 prosent at de var litt sinte. I 7. klasse var det 9 prosent som var sinte og 26 prosent som var litt sinte. Vi ser her bare små kjønnsforskjeller.
- Andelen som hadde vondt i ryggen er noe høyere oppover i klassetrinnene. I 7. klasse hadde 7 prosent vondt i ryggen, mot 4 prosent i 3. klasse. Like mange jenter som gutter oppgir at de hadde vondt i ryggen.

- Andelen som var i dårlig humør er stabil på tvers av kjønn og klassetrinn.
- Flere jenter enn gutter oppgir at de var redde dagen før. 2 prosent av jentene svarer at de var redde og 7 prosent svarer at de var litt redde. Tilsvarende tall for guttene er henholdsvis 1 og 4 prosent. Det er flest som er redde av de yngste barna. I 3. klasse svarer 2 prosent at de var redde og 6 prosent at de var litt redde. I 7. klasse er tilsvarende tall henholdsvis 1 og 4 prosent.
- Flere jenter oppgir at de var ordentlig lei seg dagen før. 4 prosent av jentene svarer at de var ordentlig lei seg, og 8 prosent svarer at de var litt lei seg. Av guttene er det 2 prosent som var ordentlig lei seg, og 5 prosent som var litt lei seg. Også her ser vi at forekomsten er høyest blant de yngste barna. I 3. klasse var det 5 prosent som var ordentlig lei seg og 10 prosent som var litt lei seg. I 7. klasse var 2 prosent ordentlig lei seg og 4 prosent litt lei seg.
- Flere jenter enn gutter oppgir at de var 'litt' trøtte dagen i forveien. 38 prosent av jentene og 32 prosent av guttene var litt trøtte. Like mange gutter som jenter svarte 'ja' på spørsmålet om de var trøtte dagen før. Vi finner flest trøtte elever i 6. og 7.klasse. I 7. klasse svarer mer enn halvparten av elevene at de dagen før var trøtte eller litt trøtte.
- Det er ingen forskjeller etter kjønn eller alder i andelen som sov godt sist natt.
- Betydelig flere jenter enn gutter misliker kroppen sin. 11 prosent av jentene liker ikke kroppen sin, og 29 prosent liker den litt. Blant guttene er det 6 prosent som ikke liker kroppen sin, og 18 prosent som liker den litt. Andelen som ikke liker kroppen sin stiger markant oppover i klassetrinnene. I 3. klasse er det 4 prosent som ikke liker kroppen sin og 14 prosent som liker den litt; i 7. klasse er de tilsvarende tallene 16 og 31 prosent.

7.2.1 Foreldrene svarer

Også foreldrene er spurt om hvilke plager barna har hatt i løpet av de siste 6 månedene. Svarene ser vi i tabell 7-2.

Tabell 7-2: I løpet av de siste 6 månedene: Hvor ofte har barnet hatt følgende plager? Prosentvis fordeling.

	Omtrent hver dag	Mer enn én gang per uke	Omtrent hver uke	Omtrent hver måned	Sjelden eller aldri
Hodepine	0,7	3	6	18	72
Vondt i magen	0,7	3	5	17	75
Vondt i ryggen	0,5	0,7	1	5	93
Følt seg nedfor (trist)	0,4	2	5	17	75
Vært irritabel eller i dårlig humør	2	9	16	27	46
Nervøs	0,4	1	2	7	89
Vanskelig for å sovne	3	5	7	13	72
Svimmel	0,1	0,4	0,7	3	96
Vondt i nakken og skuldre	0,7	1	2	6	90
Lei og utslitt (sliten)	0,9	3	8	23	65
Redd	0,4	1	2	7	90

De plagene foreldrene rapporterer hyppigst, er at barna har vanskelig for å sovne, er irritable og i dårlig humør, eller at de er leie og utslitte. Vi ser også at en god del rapporterer at barna ofte har hodepine, vondt i magen eller føler seg nedfor.

I foreldrenes svar finner vi følgende forskjeller ut fra barnas kjønn og klassetrinn:

- Ifølge foreldrene har jentene oftere hodepine enn guttene. Nær en tredel av jentene har hodepine hver måned eller oftere, mot en firedel av guttene. Vi ser også at forekomsten av hodepine er høyere oppover i klassetrinnene. I 7. klasse har 13 prosent av barna hodepine ukentlig eller oftere, ifølge foreldrene.
- Nær én av tre jenter og én av fem gutter har ifølge foreldrene vondt i magen hver måned eller oftere. Andelen som har vondt i magen, er stabil på tvers av klassetrinn.
- Like mange gutter som jenter rapporteres å ha vondt i ryggen. Det er en svak økning oppover i klassetrinnene i andelen som ifølge foreldrene har ryggsmertesmerter. Én av ti i 7. klasse har ifølge foreldrene vondt i ryggen hver måned eller oftere, mot i underkant av én av 20 i 3. klasse.
- Det er ifølge foreldrene litt flere jenter enn gutter som har følt seg nedfor eller trist. Her ser vi ingen forskjeller mellom klassetrinnene.
- Like mange gutter som jenter har ifølge foreldrene vært irritable eller i dårlig humør. Det er litt flere oppover i klassetrinnene som er irritable eller i dårlig humør månedlig eller oftere, ifølge foreldrene.
- Like mange jenter som gutter har ifølge foreldrene vært nervøse i løpet av de siste 6

månedene. Vi ser ingen markante forskjeller mellom klassetrinn når det gjelder andelen som ifølge foreldrene er nervøse.

- Like mange jenter som gutter har ifølge foreldrene vansker med å sovne. Heller ikke her ser vi noen markante forskjeller mellom klassetrinnene.
 - Det er ikke noen forskjeller mellom kjønnene når det gjelder andelen som ifølge foreldrene har vært svimmel. Noen flere av barna har vært svimle oppover i klassetrinnene. I 7. klasse har seks prosent vært svimmel hver måned eller oftere, mot i underkant av tre prosent i 3. klasse.
 - Litt flere jenter enn gutter har ifølge foreldrene hatt vondt i nakke og skuldre hver måned eller oftere. Andelen som har vondt i nakke og skuldre stiger markant oppover i klassetrinnene. I 3. klasse er det fem prosent som har vondt i nakke og skuldre månedlig eller oftere. I 7. klasse er denne andelen på 15 prosent.
 - Ifølge foreldrene er det om lag like mange jenter som gutter som har vært leie og utslitte i løpet av de siste 6 månedene. Her ser vi heller ikke noen klare forskjeller mellom klassetrinnene.
 - Om lag like mange gutter som jenter har ifølge foreldrene vært redde i løpet av de siste 6 månedene. Det er flest redde blant de yngste barna. I 3. og 4. klasse er det 12 prosent av barna som ifølge foreldrene er redde hver måned eller oftere, i 7. klasse gjelder dette 6 prosent av barna.
- Hovedtendensene i foreldrenes og barnas svar er de samme. Den største forskjellen synes å være at foreldrene rapporterer dårlig humør eller irritabilitet som en av de aller hyppigst forekommende plagene,

mens dette er noe som kommer et stykke ned på listen i barnas egne svar.

Foreldrenes og barnas svar følger i grove trekk samme mønstre når det gjelder forskjeller ut fra kjønn og alder.

Spørsmål som er stilt:

3.-4. klasse:

Følte du deg syk i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Følte du deg slapp i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du vondt i hode i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du det bra i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du vondt i magen i går?
 Ja ' Litt ' Nei '
 Var du sint i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du vondt i ryggen i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du i dårlig humør i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du redd i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du ordentlig lei deg i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du trøtt i løpet av dagen i går (utenom til leggetid)? Ja ' Litt ' Nei '
 Sov du godt i går natt? Ja ' Litt ' Nei '
 Liker du kroppen din? (sett kun ett kryss) Ja ' Litt ' Nei '
 Hvordan liker du deg på skolen?
 Jeg liker meg veldig godt på skolen '
 Jeg liker meg ganske godt på skolen '
 Jeg liker meg ikke godt på skolen '
 Er du trygg på skolen? Ja ' Ja, men ikke alltid ' Nei '
 Føler du deg trygg på skoleveien? Ja ' Ja, men ikke alltid ' Nei '
 Er det noen voksne hjemme når du kommer hjem fra skolen/SFO Ja ' Nei ' Noen ganger '
 Har du mange venner? Ja ' Nei '
 Har du en bestevenn? Ja ' Nei '

5.-7. klasse

Følte du deg syk i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Følte du deg slapp i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du vondt i hode i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du det bra i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du vondt i magen i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du sint i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Hadde du vondt i ryggen i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du i dårlig humør i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du redd i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du ordentlig lei deg i går? Ja ' Litt ' Nei '
 Var du trøtt i løpet av dagen i går (utenom til leggetid)? Ja ' Litt ' Nei '
 Sov du godt i går natt? Ja ' Litt ' Nei '
 Liker du kroppen din? Ja ' Litt ' Nei '
 Hvordan liker du deg på skolen?
 Jeg liker meg veldig godt på skolen '
 Jeg liker meg ganske godt på skolen '
 Jeg liker meg ikke godt på skolen '
 Er du trygg på skolen? Ja ' Ja, men ikke alltid ' Nei '
 Føler du deg trygg på skoleveien? Ja ' Ja, men ikke alltid ' Nei '

Er det noen voksne hjemme når du kommer hjem fra skolen/SFO? Ja ' Nei ' Noen ganger '

Får du ros av voksne eller andre barn/ungdom? Jeg får ofte ros ' Jeg får ros av og til ' Jeg får sjelden ros '

Hender det at du føler deg ensom? Ja, ofte ' Ja, av og til ' Nei '

Hvor stresset blir du av skolearbeidet (både arbeid du skal gjøre på skolen og lekser)?

' Ikke i det hele tatt ' Litt ' Ganske mye ' Svært mye

Hender det at du skulker skolen? ' Ja, minst en gang i måneden ' Ja, men sjelden ' Nei, aldri

Har du mange venner? Ja ' Nei '

Har du en bestevenn? Ja ' Nei '

Foreldre:

Hvor stresset blir barnet av skolearbeidet (både arbeid barnet skal gjøre på skolen og lekser)?

' Ikke i det hele tatt ' Litt ' Ganske mye ' Svært mye

Hender det, etter hva dere vet, at barnet skulker skolen? (er borte fra skolen uten tillatelse fra dere foreldre eller lærer)

' Ja, minst en gang i måneden ' Ja, men sjelden ' Nei, aldri

I løpet av de siste 6 månedene: Hvor ofte har barnet hatt følgende plager? (Sett ett kryss per linje)

	Omtrent hver dag	Mer enn en gang per uke	Omtrent hver uke	Omtrent hver måned	Sjelden eller aldri
Hodepine					
Vondt i magen					
Vondt i ryggen					
Følt seg nedfor (trist)					
Vært irritabel eller i dårlig humør					
Nervøs					
Vanskelig for å sovne					
Svimmel					
Vondt i nakken og skuldre					
Lei og utslitt (sliten)					
Redd					

8 Kommunikasjon

I dette kapitlet undersøkes hvem barna snakker med, både når de er glade eller triste. Bruk av telefon, mobiltelefon og e-mail for å nå venner kartlegges.

8.1.1 Hvem snakker barna mest med.

Barna kunne krysse av opptil 3 alternativer. Dette ga følgende svarprofil (tabell 8-1).

Sammendrag

- Foreldre og venner er de viktigste samtalepartnere for barn i barneskolen. Lærere oppgis i liten grad som en person barn snakker med .
- Det avdekkes forskjeller i kommunikasjonsmønster mellom jenter og gutter og hvem barna snakker med når de er glad eller lei seg.
- Flere barn får tilgang til mobiltelefon med økende alder og kontakten med venner gjennom telefon, sms og e-post øker tilsvarende.

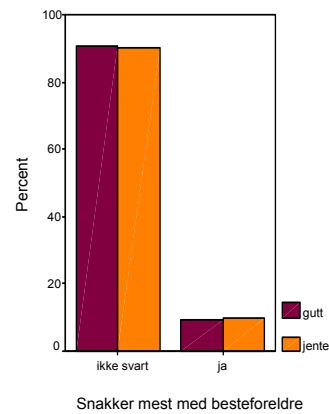
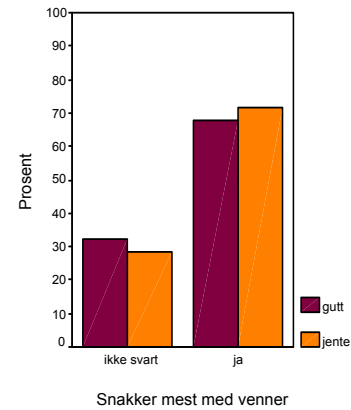
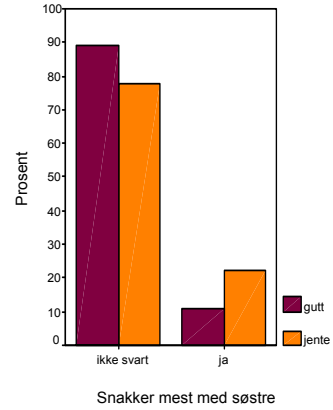
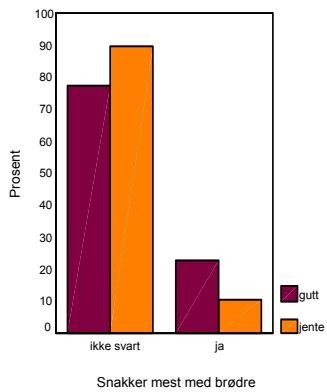
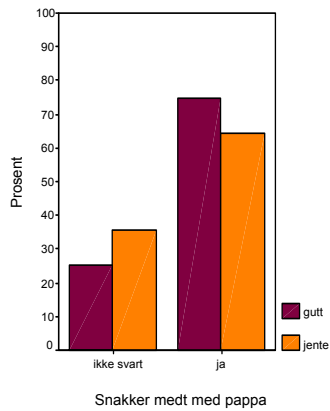
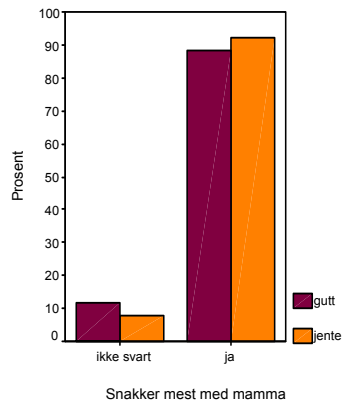
Tabell 8-1: Hvem snakker barna mest med? Andel barn som oppgir de forskjellige nærpersoner. I prosent.

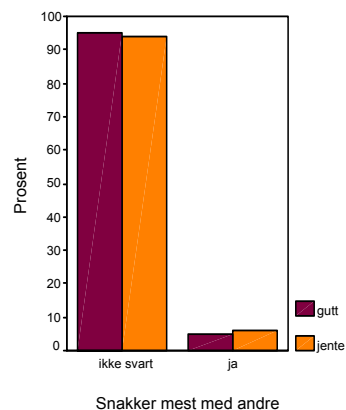
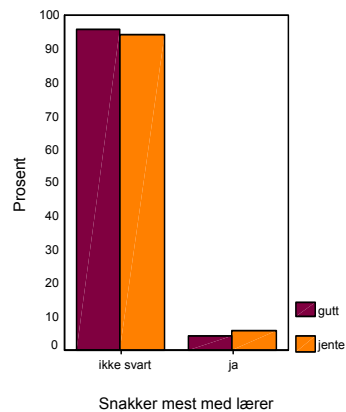
	Mamma	Pappa	Brødre	Søstre	Venner	Besteforeldre	Lærer	Andre
Gutter	88	75	22	11	68	9	5	5
Jenter	92	64	11	26	72	10	6	6

Mamma, pappa og venner er de personer barna snakker mest med. Lærere er sammen med kategorien "andre" de personer barna snakker minst med. Andre kan f.eks være onkel, tante, nabo.

Både gutter og jenter snakker mest med mamma. Gutter snakker mer med pappa enn jenter. Det syns mer naturlig å snakke med søsken av eget kjønn enn motsatt kjønn. Når det gjelder besteforeldre og lærere er det minimale kjønnsforskjeller (se figur 8-1,a-h).

Figur 8-1: a-h: Hvem snakker barna mest med . Etter kjønn. I prosent.

Når barna blir eldre, snakker de mer med sine venner og mindre med de voksne (tabell 8-2). Forskjellen i forhold til far, lærer og besteforeldre er tydelig, mens det er lite forskjell i forhold til å snakke med mor. Barna henvender seg også mindre til sine brødre når de blir eldre, mens de snakker like mye med sine søstre.

Jevnaldrende blir viktigere samtalepartnere i 6. og 7. klasse.

Tabell 8-2: Hvem snakker barna mest med. Etter klassetrinn. I prosent.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
Mamma	91	93	92	90	90
Pappa	75	75	72	66	60
Brødre	21	18	17	14	13
Søstre	17	17	16	16	18
Venner	62	66	66	74	81
Besteforeldre	13	12	8	8	7
Lærer	9	6	5	3	2
Andre	5	6	5	5	7

8.1.2 Hvem snakker barna med når de er kjempeglad eller lei seg

Vi finner et forskjellig svarmønster når barna er kjempeglade eller lei seg (tabell 8-3).

Tabell 8-3. Hvem barna snakker med når de er kjempeglade eller lei seg. I prosent.

	Kjempeglad	Lei seg
Mamma	82	88
Pappa	67	66
Brødre	16	9
Søstre	17	13
Venner	69	31
Besteforeldre	14	16
Lærer	4	9
Andre	7	5

Det mest iøynefallende er at barna liker å snakke med venner når de er kjempeglade men ikke snakker så mye med dem når de er lei seg. Søsken velges også sjeldnere når barna er lei seg. Mor og lærer og besteforeldre velges oftere av barna når de er lei seg enn når de er kjempeglade.

Tendensen om å snakke mindre med venner når man er lei seg er mer utpreget blant gutter enn jenter (tabell 8-4).

Tabell 8-4: Kommunikasjon med søsken og venner når barna er kjempeglade eller lei seg. I prosent.

Snakker med	Gutter		Jenter	
	Kjempeglad	Lei meg	Kjempeglad	Lei meg
Brødre	21	12	10	6
Søstre	12	9	21	16
Venner	63	21	75	41

8.2 Bruk av mobiltelefon, telefon og e-post

Både barn og foreldre i 5.-7. klasse er spurt om bruk av mobiltelefon, telefon og e-post.

Barnas svar

45 prosent av barna i 5.-7. klasse svarer at de bruker mobiltelefon daglig (tabell 8-5).

43 prosent av guttene svarer bekreftende, mot 48 prosent av jentene.

Tabell 8-5: Bruker mobiltelefon daglig. I prosent.

	prosent
Nei	21
Ja	45
Har ikke	34
Total	100

Bruken av mobiltelefon øker klart fra 5. til 7. klasse. I 5. klasse oppgir 51 prosent at de ikke har mobiltelefon mot 17 prosent i 7. klasse. 27 prosent bruker

mobiltelefon daglig i 5.klasse mot 64 prosent i 7. klasse

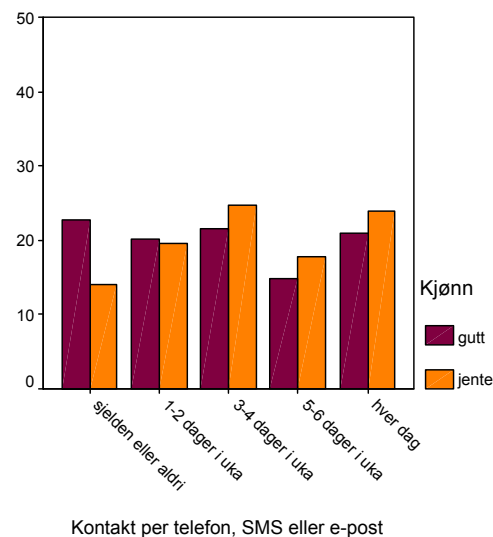
Ett av fem barn har daglig kontakt med sine venner på telefon, ved tekstmelding eller e-post (tabell 8-6).

Tabell 8-6: Hvor ofte snakker du med venner på telefon eller sender SMS eller e-post? I prosent.

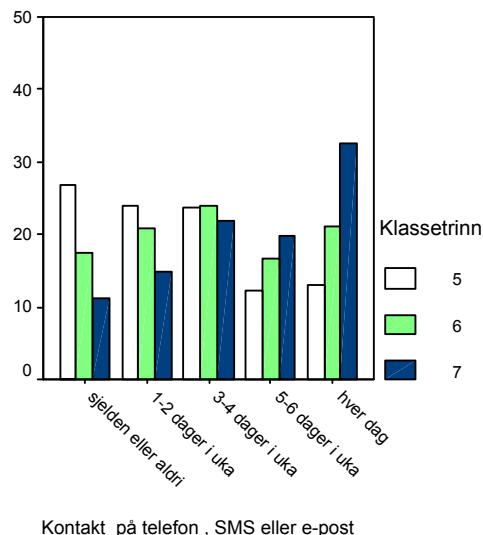
	prosent
sjelden eller aldri	18
1-2 dager i uka	20
3-4 dager i uka	23
5-6 dager i uka	16
hver dag	22
Total	100

Jentene tar oftere kontakt med sine venner enn gutter (figur 8-2). Hvor eldre barna blir hvor oftere de snakker med sine venner på telefon, per e-post eller SMS (figur 8-3). Dette kan bl.a. henge samme med at flere her tilgang på mobiltelefon.

Figur 8-2: Hvor ofte snakker du med vennen dine på telefon, SMS eller e-post. Etter kjønn. I prosent.

Figur 8-3: Kontakt med venner. Etter klassetrinn. I prosent.

Foreldrenes svar

Foreldrene oppgir noe lavere prosent enn barna når de blir spurt om barnas mobiltelefonbruk (tabell 8-6). Når det gjelder kontakt med venner over telefon, sms eller e-post er det små forskjeller mellom barnas og foreldrenes svar (tabell 8-7).

Tabell 8-7: Bruker barnet mobiltelefon daglig? I prosent.

	Prosent
nei	39
ja	32
har ikke	29
Total	100

Tabell 8-8: Hvor ofte snakker barnet med venner på telefon, SMS, e-post? I prosent.

	Prosent
Sjelden eller aldri	14
1-2 ganger i uken	21
3-4 ganger i uken	22
5-6 dager i uken	14
Hver dag	27
Total	100

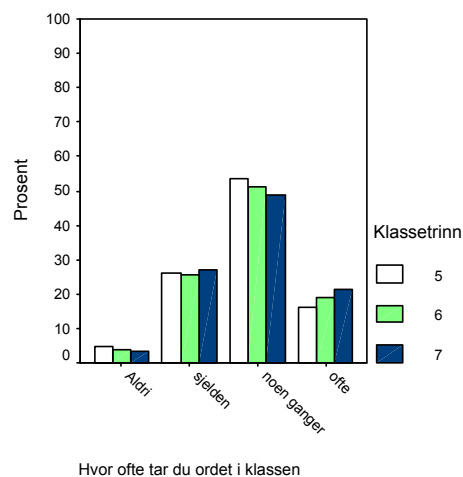
8.2.1 Tilleggsspørsmål om kommunikasjon

Barna fikk følgende spørsmål:

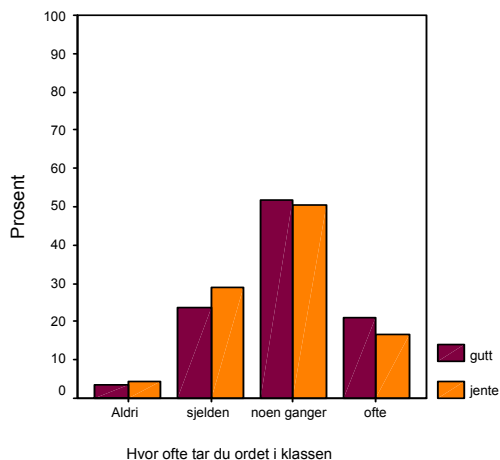
Hvor ofte sier du din mening eller tar til ordet i klassen?

Ifølge barnas svar tar de mer til ordet når de blir eldre. Gutter er mer verbalt aktive i klassen enn jenter (figur 8-4 og 8-5).

Figur 8-4: Tar til ordet i klassen. Etter klassetrinn. I prosent.

Figur 8-5: Tar til ordet i klassen . Etter kjønn. I prosent.

3.4.klasse

Hvem snakker du med?

Jeg snakker mest med: (ikke sett mer enn 3 kryss)

Mamma ' Pappa ' Brødre ' Søstre ' Venner '
Besteforeldre ' Lærer ' Andre (eks. onkel, tante, nabo osv.) '

Når jeg er kiempeglad snakker jeg mest med: (ikke sett mer enn 3 kryss)

Mamma ' Pappa ' Brødre ' Søstre ' Venner ' Besteforeldre ' Lærer '
Andre (eks. onkel, tante , nabo) '

c) Når jeg er lei meg snakker jeg mest med: (ikke sett mer enn 3 kryss)

Mamma ' Pappa ' Brødre ' Søstre ' Venner ' Besteforeldre ' Lærer '
Andre (eks. onkel, tante , nabo) '

5.-7. klasse:

Hvem snakker du med?

Jeg snakker mest med: (ikke sett mer enn 3 kryss)

Mamma ' Pappa ' Brødre ' Søstre ' Venner ' Besteforeldre ' Lærer '
Andre (eks. onkel, tante,nabo osv.) '

Når jeg er kiempeglad snakker jeg mest med: (ikke sett mer enn 3 kryss)

Mamma ' Pappa ' Brødre ' Søstre ' Venner ' Besteforeldre ' Lærer '
Andre (eks. onkel, tante , nabo) '

c) Når jeg er lei meg snakker jeg mest med: (ikke sett mer enn 3 kryss)

Mamma ' Pappa ' Brødre ' Søstre ' Venner ' Besteforeldre ' Lærer '
Andre (eks. onkel, tante , nabo) '

Bruker du mobiltelefon daglig? Ja ' Nei ' Har ikke '

Hvor ofte snakker du med vennene dine på telefonen eller sender dem tekstmeldinger eller e-post?

' Sjelden eller aldri ' 1 eller 2 dager i uken ' 3 eller 4 dager i uken

' 5 eller 6 dager i uken ' Hver dag

Hvor ofte sier du din mening eller tar ordet i klassen?

Ofte ' Noen ganger ' Sjelden ' Aldri '

Foreldre:

Bruker barnet mobiltelefon daglig? Ja ' Nei ' Har ikke '

Hvor ofte snakker barnet ditt med vennene sine på telefon eller sender dem tekstmeldinger eller e-post?

- sjelden eller aldri · 1 eller 2 dager i uken · 3 eller 4 dager i uken
- 5 eller 6 dager i uken · hver dag

Hvor mange gode venner har barnet i klassen sin?

- Ingen · Har 1 god venn i klassen · Har 2 eller 3 gode venner i klassen
- Har 4 eller 5 gode venner i klassen · Har mange gode venner i klassen

9 Barnas fysiske helse

Vi har spurt foreldrene om barna har eller har hatt noen av disse fysiske sykdommene:

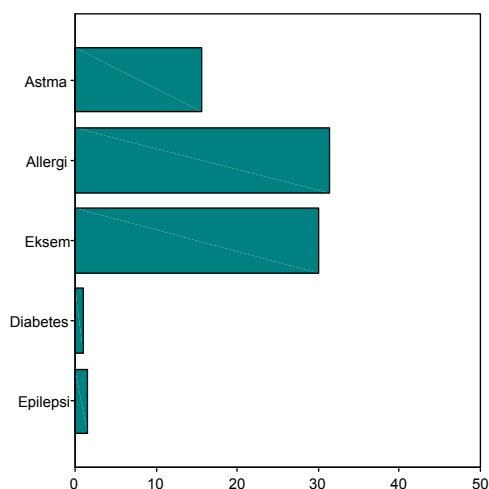
- astma, allergi, eksem, diabetes eller epilepsi
- ørebetennelse, halsbetennelse, bronkitt/lungebetennelse, psykisk plage det er søkt hjelp for, eller alvorlig skade eller sykdom i løpet av det siste halvåret
- bevegelseshemning, nedsatt syn, nedsatt hørsel eller andre funksjonshemninger

Dessuten er foreldrene spurt om hvor mange dager barnet har vært borte fra skolen de siste to ukene.

9.1 Kroniske sykdommer

Vi har spurt om barna har eller har hatt noen av de følgende fem sykdommene som kan karakteriseres som kroniske: astma, allergi, eksem, diabetes og epilepsi. Andelen som har hatt noen av disse sykdommene vises i figur 9-1.

Figur 9-1: Andeler som har kroniske sykdommer. I prosent.

Sammendrag

15 prosent av foreldrene sier at barnet deres har astma. 30 prosent sier at de har allergi og 30 prosent sier de har eksem. Det er noen flere gutter enn jenter som har astma og/eller allergi, mens det er flest jenter som har eksem. Over halvparten av elevene har ingen av disse sykdommene.

20 prosent har hatt halsbetennelse siste halvår, 8 prosent har hatt ørebetennelse. Halsbetennelse øker med alderen, mens ørebetennelse avtar. 4 prosent har hatt lungebetennelse eller bronkitt. Alvorlig skade eller sykdom har rammet 2% av barna, i likhet med psykiske problemer det er søkt hjelp for. Nesten 3 av 4 elever har ikke vært utsatt for noe av dette.

4 prosent av barna har nedsatt syn, 3 prosent nedsatt hørsel, 1 prosent bevegelseshemning og 3 prosent har andre funksjonshemninger. Det er litt flere jenter enn gutter som har nedsatt syn, mens det er omvendt for bevegelseshemning eller andre funksjonshemninger. 93 prosent har ingen funksjonshemning, og 0,5 prosent har mer enn én.

Mer enn ett av tre barn har ingen av de lidelsene vi har tatt opp i dette kapitlet, mens en tredel har eller har hatt én lidelse.

85 prosent av elevene har ikke hatt fravær fra skolen siste to uker, og ytterligere 10 prosent har vært borte én dag.

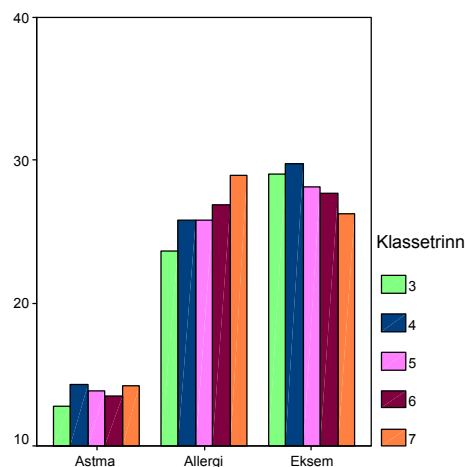
Det er en sammenheng mellom fysisk og psykisk helse. De som har flest fysiske plager, sliter også mer psykisk.

Det er flere gutter enn jenter som har eller har hatt astma eller allergi, mens flere jenter har eller har hatt eksem. Det er ikke nevneverdig kjønnsforskjeller når det gjelder diabetes eller epilepsi (tabell 9-1).

Tabell 9-1: Andeler med kroniske sykdommer, etter kjønn. I prosent.

	Kjønn	
	gutt	jente
Har barnet (hatt) astma?	18	13
Har barnet (hatt) allergi?	31	27
Har barnet (hatt) eksem?	28	33
Har barnet (hatt) diabetes?	0,3	0,2
Har barnet (hatt) epilepsi?	0,9	0,7

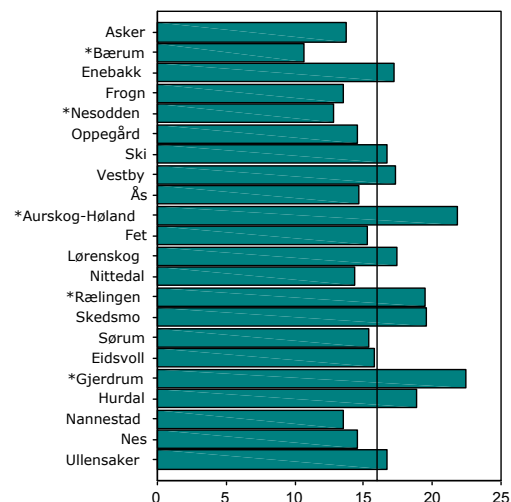
Det er små forskjeller klasse-trinnene imellom (figur 9-2). Det må nevnes en svak tendens til økende andel med allergi med økende alder og en tendens til synkende andel med eksem med økende alder. Det siste kan skyldes at barna har vokst fra seg eksem, og at foreldrene derfor ikke har svart at de har eller har hatt det. Om det finnes miljøfaktorer som kan forklare dette, har vi ikke opplysninger om.

Figur 9-2: Andeler i prosent med astma, allergi eller eksem, etter klasstrinn. I prosent.**Tabell 9-2: Andeler pr klasstrinn som har eller har hatt astma. I prosent.**

		Klasstrinn					Total
		3	4	5	6	7	
Har barnet (hatt) astma?	nei	83	82	83	83	81	82
	ja	15	16	16	15	17	16
	vet ikke	2	2	2	2	2	2
Total		100	100	100	100	100	100

9.1.1 Astma

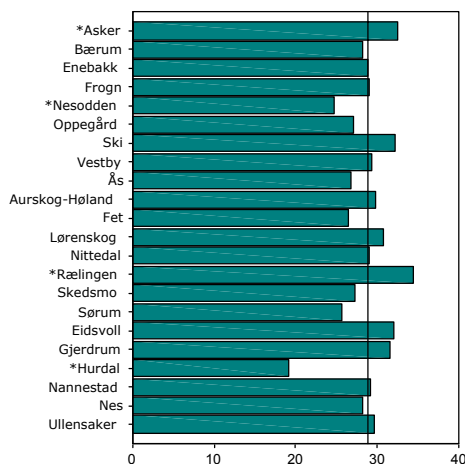
16 prosent sier at de har eller har hatt astma. Det er signifikante forskjeller kommunene imellom, som vist i figur 9-3. På regionalt nivå ligger Vestregionen signifikant *under* gjennomsnittet, mens Nedre Romerike ligger signifikant *over*. Det er signifikant flere gutter (18 prosent) enn jenter (13 prosent) som har eller har hatt astma. Det er bare mindre variasjoner over klasstrinnene.

Figur 9-3: Andeler i prosent med astma, etter kommune. Gjennomsnitt = 16 prosent.

9.1.2 Allergi

29 prosent av foreldrene sier at barnet har eller har hatt en eller annen form for allergi. Asker og Rælingen ligger signifikant *over* gjennomsnittet, mens Hurdal og Nesodden ligger signifikant *under*. Det er noe flere gutter enn jenter som har allergi, og andelen med allergi øker med alderen.

Figur 9-4: Andeler i prosent med allergi, etter kommune. Gjennomsnitt = 29 prosent.

Tabell 9-3: Andeler med allergi, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	Jente	
Har barnet (hatt) allergi?	nei	65	68	66
	ja	31	27	29
	vet ikke	5	5	5
Total		100	100	100

Tabell 9-4: Andeler med allergi, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn					Total
		3	4	5	6	7	
Har barnet (hatt) allergi?	nei	68	66	67	66	63	66
	ja	26	28	28	30	32	29
	vet ikke	6	6	4	4	5	5
Total		100	100	100	100	100	100

9.1.3 Eksem

30 prosent av barna har eller har hatt eksem. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kommunene eller på regional basis. Det er flere jenter enn gutter som har eller har hatt eksem (33 mot 28 prosent).

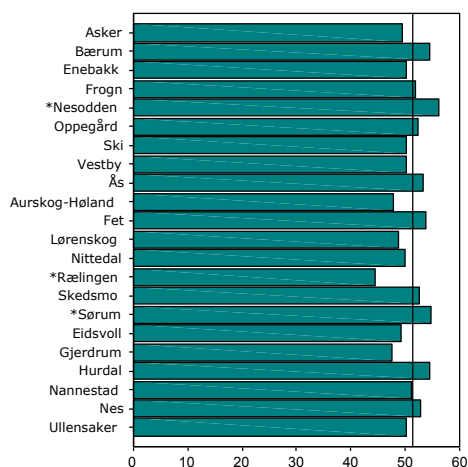
9.1.4 Diabetes og epilepsi

Diabetes og epilepsi er lite forekommende blant barna i 3.–7. klasse. Ifølge foreldrene er det bare 0,3 prosent som har diabetes og 0,8 prosent som har epilepsi. I tillegg svarer nær 1 prosent at de ikke vet om barnet har disse sykdommene.

9.1.5 Totalbildet av kroniske lidelser

Halvparten av barna har ingen av de fem sykdommene vi har spurt om her, og ytterligere 30 prosent har én av sykdommene. Mindre enn 0,1 prosent har mer enn tre av sykdommene. Fordelt på kommuner, har Nesodden og Sørum signifikant *høyere* andel barn uten noen av disse sykdommene, mens Rælingen har signifikant *lavere* andel barn uten noen av dem (figur 9-5).

Figur 9-5: Andeler pr kommune uten noen av disse fem kroniske sykdommene. Gjennomsnitt=51 prosent.

Det er ingen forskjeller mellom kjønn (tabell 9-5) eller klassetrinn i antall sykdommer.

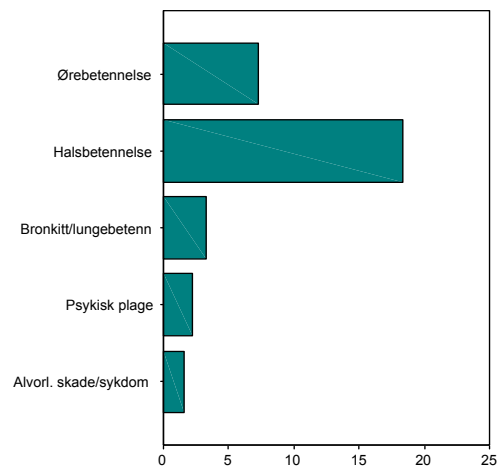
Tabell 9-5: Andel med kroniske sykdommer, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		Gutt	Jente	
Antall kroniske lidelser	0	51	52	51
	1	29	30	29
	2	15	14	14
	3 eller mer	5	5	5
Total		100	100	100

9.2 Akutte sykdommer og plager det siste halvåret

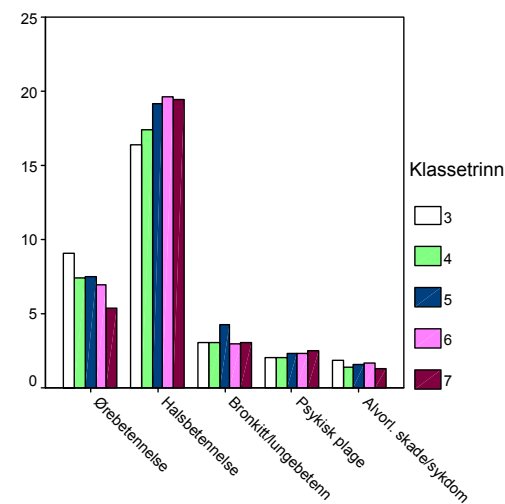
Vi har spurt foreldrene om barna har hatt noen av følgende fem plager det siste halvåret: ørebetennelse, halsbetennelse, bronkitt/lungebetennelse, psykisk plage det er søkt hjelp for eller alvorlig skade/sykdom. Fordelingen er vist i figur 9-6.

Figur 9-6: Andeler med akutte plager det siste halvåret. I prosent.

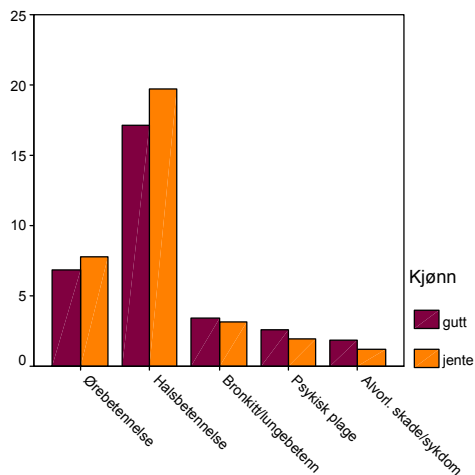
Figur 9-7 viser at ørebetennelse synker noe oppover i klassetrinnene mens halsbetennelse øker noe med alder.

Figur 9-7: Andeler med akutte lidelser, etter klassetrinn. I prosent.

Jenter er noe mer utsatt for ørebetennelse og halsbetennelse, mens gutter er litt mer utsatt for bronkitt/lungebetennelse, psykiske plager og alvorlig skade/sykdom (figur 9-8).

Figur 9-8: Andeler med akutte plager siste halvår, etter kjønn. I prosent.

9.2.1 Ørebetennelse

8 prosent av barna har hatt ørebetennelse det siste halvåret. Det er signifikante forskjeller mellom klassetrinnene når det gjelder ørebetennelse. Hyppigheten av dette avtar med økende alder. Det er ingen signifikant forskjell mellom kjønn eller kommuner.

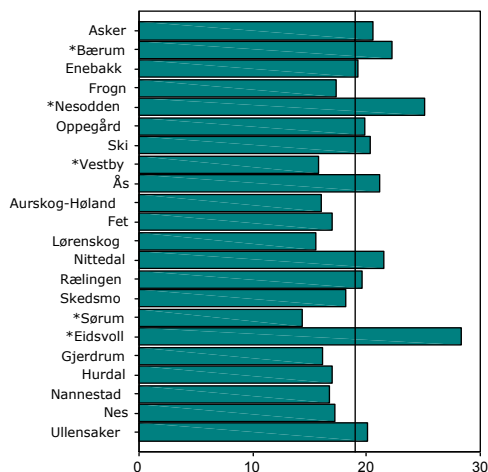
Tabell 9-6: Andel med ørebetennelse siste halvår, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn					Total
		3	4	5	6	7	
Har barnet hatt ørebetennelse siste halvår?	nei	90	92	92	93	94	92
	ja	10	8	8	7	6	8
Total		100	100	100	100	100	100

9.2.2 Halsbetennelse

19 prosent av barna har hatt halsbetennelse siste halvår. Bærum, Nesodden og Eidsvoll ligger signifikant *over* snittet, mens Vestby og Sørumsund ligger signifikant *under*.

Figur 9-9: Andeler med halsbetennelse pr kommune. Snitt=19 prosent.

Det er signifikant flere jenter enn gutter som har hatt halsbetennelse, og andelen som har halsbetennelse

øker oppover i klasstrinnene (tabell 9-8).

Tabell 9-7: Andeler med halsbetennelse siste halvår, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Har barnet hatt halsbetennelse siste halvår?	nei	82	79	81
	ja	18	21	19
Total		100	100	100

Tabell 9-8. Andeler med halsbetennelse siste halvår, etter klasstrinn. I prosent.

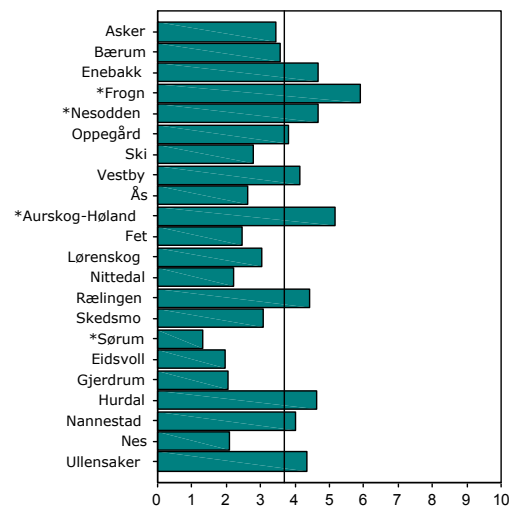
		Klasstrinn					Total
		3	4	5	6	7	
Har barnet hatt halsbetennelse siste halvår?	nei	83	82	80	79	80	81
	ja	17	18	20	21	20	19
Total		100	100	100	100	100	100

9.2.3 Bronkitt og lungebetennelse

4 prosent av barna har hatt bronkitt eller lungebetennelse siste halvår. Frogn, Nesodden og Aurskog-Høland ligger signifikant *over* gjennomsnittet, mens Sørumsund ligger signifikant *under*.

Det er ingen signifikant forskjell mellom kjønnene. Når det gjelder klasstrinn, skiller 5. klasse seg fra de andre, men dette skyldes sannsynligvis tilfeldigheter i utvalget.

Figur 9-10: Andeler med bronkitt eller lungebetennelse siste halvår. Gjennomsnitt=4 prosent.

Tabell 9-9: Andeler som har hatt bronkitt eller lungebetennelse sist halvår, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn					Total
		3	4	5	6	7	
Har barnet hatt bronkitt/lungebetennelse siste halvår?	nei	97	97	95	97	97	96
	ja	3	3	5	3	3	4
Total		100	100	100	100	100	100

9.2.4 Alvorlig skade eller sykdom

2 prosent av barna har hatt en alvorlig skade eller sykdom siste halvår. Det er ikke signifikante forskjeller mellom regioner eller kommuner. Det er noen flere gutter enn jenter som har hatt en alvorlig skade eller sykdom, men det er ikke signifikante forskjeller mellom klassetrinnene.

Tabell 9-10: Andeler med alvorlig skade eller sykdom siste halvår, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Har barnet hatt alvorlig skade eller sykdom siste halvår?	nei	98	99	98
	ja	2	1	2
Total		100	100	100

9.2.5 Totalbildet av akutte lidelser

72 prosent av barna har ikke hatt noen av disse sykdommene. Mindre enn 1 prosent har hatt mer enn to av disse sykdommene.

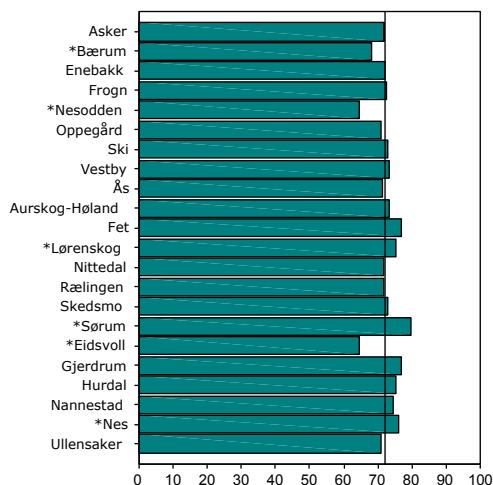
Det er noe flere gutter enn jenter som ikke har hatt noen av dem, men fordelingen over klassetrinn viser bare mindre variasjoner.

Tabell 9-11: Antall akutte sykdommer siste halvår, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall akutte lidelser	0	73	71	72
	1	22	23	22
	2 eller mer	6	6	6
Total		100	100	100

Når vi ser på hvor mange som *ikke* har hatt noen av disse sykdommene, ser vi variasjon mellom kommunene. Bærum, Nesodden og Eidsvoll ligger signifikant *under* gjennomsnittet, mens Nes, Sørums og Lørenskog ligger signifikant *over*. På regionalt nivå ligger Vestregionen og Follo signifikant *under* snittet, mens Nedre og Øvre Romerike ligger signifikant *over*.

Figur 9-11: Andeler uten noen av akutte sykdommer siste 6 måneder, etter kommune. I prosent.

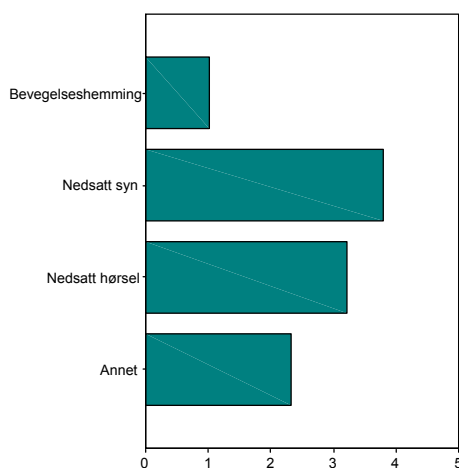

9.3 Funksjonshemninger

Vi har spurt foreldrene om barna har noen av følgende funksjonshemninger:

bevegelseshemning, sterkt nedsatt syn, nedsatt hørsel eller andre funksjonshemninger. Fordelingen mellom disse fire kategoriene vises i figur 9-12. Den mest rapporterte funksjonshemningen er nedsatt syn med 4 prosent.

Figur 9-12 : Andeler med ulike funksjonshemninger. I prosent.

9.3.1 Bevegelseshemning

I overkant av én prosent oppgir at barnet har en bevegelseshemning. Det er ikke signifikante forskjeller mellom kommunene eller mellom klassetrinnene. Derimot er det signifikant flere gutter enn jenter som har en større eller mindre grad av bevegelseshemning.

Tabell 9-12: Andeler med bevegelseshemning, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Har barnet bevegelseshemning?	nei	99	99	99
	litt	1	0,6	0,8
	ja	0,4	0,3	0,3
Total		100	100	100

9.3.2 Sterkt nedsatt syn

4 prosent av foreldrene sier at barnet deres har noen grad av nedsatt syn. Det er litt flere jenter enn gutter som har nedsatt syn.

Tabell 9-13: Andeler med nedsatt syn, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Har barnet sterkt nedsatt syn?	nei	96	96	96
	litt	3	4	4
	ja	0,6	0,7	0,6
Total		100	100	100

9.3.3 Nedsatt hørsel

3 prosent av barna har nedsatt hørsel ifølge foreldrene. Det er ingen signifikante forskjeller etter kjønn.

Tabell 9-14: Andeler med nedsatt hørsel, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Har barnet nedsatt hørsel?	nei	97	96	97
	litt	3	3	3
	ja	0,6	0,7	0,6
Total		100	100	100

9.3.4 Andre funksjonshemninger

3 prosent av barna har andre funksjonshemninger. I og med at dette skjuler et mangfold av ikke spesifiserte lidelser vil det være vanskelig å trekke sammenligninger mellom kommunene.

9.3.5 Totalbildet av funksjonshemninger

93 prosent av barna har ingen funksjonshemninger, mens 0,5 prosent har mer enn én. Med andre ord: De aller færreste har en funksjonshemning, og de som har, har i all hovedsak bare én (tabell 9-15). Det er ikke signifikante forskjeller mellom kommuner, regioner, klassetrinn eller kjønn.

Tabell 9-15: Antall funksjonshemninger, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall funksjonshemninger	0	93	93	93
	1	7	7	7
	2 eller flere	0,6	0,5	0,5
Total		100	100	100

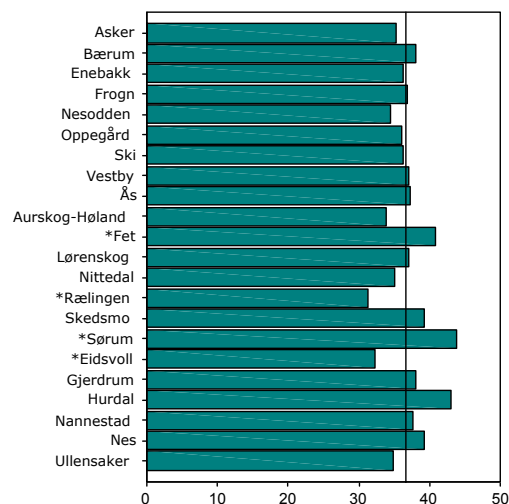
9.4 Samlet antall sykdommer, lidelser og funksjonshemninger

Mer enn ett av tre barn har ikke noen av de sykdommene, lidelsene eller funksjonshemningene vi har tatt opp i dette kapitlet (tabell 9-16). Nesten en tredel har eller har hatt én av dem mens nærmere 20 prosent har eller har hatt to. Det vil si at nær 15 prosent har eller har hatt mer enn to av de sykdommene eller lidelsene det her er snakk om. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kjønn eller klassetrinn.

Tabell 9-16: Antall sykdommer og funksjonshemninger totalt, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall plager alle kategorier	0	37	36	37
	1	30	32	31
	2	19	18	19
	3	9	9	9
	4	3	3	3
	5 til 7	1	1	1
Total		100	100	100

Det er signifikante forskjeller mellom kommunene når det gjelder andelen som *ikke* har hatt noen av disse lidelsene (figur 9-13). Sørums og Fet ligger signifikant *over* gjennomsnittet, mens Rælingen og Eidsvoll ligger signifikant *under*. På regionnivå er det ingen signifikante forskjeller.

Figur 9-13: Andel pr kommune uten sykdommer, plager eller funksjonshemninger. I prosent.

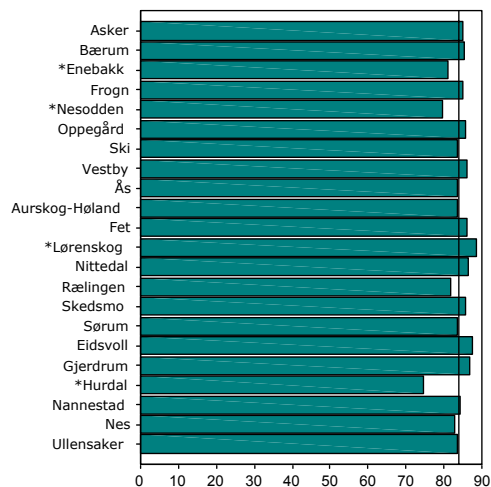
9.5 Fravær fra skolen

Vi har spurt foreldrene om hvor ofte barna har vært borte fra skolen de siste to ukene. Fravær fra skolen kan være en indikasjon på helsetilstanden, men kan ikke benyttes som en direkte målestokk. Man kan være borte fra skolen av helt andre legitime grunner enn sykdom, og fravær kan skyldes skulk. Lavt fravær fra skolen tyder imidlertid på at man har vært lite syk i den aktuelle perioden. 85 prosent av elevene har ikke vært borte i den aktuelle perioden, mens 10 prosent har vært borte én dag. 0,3 prosent av elevene har vært borte mer enn en uke. Dette fordeler seg noenlunde likt over hele fylket. Det er ikke vesentlige kjønnsforskjeller. Det kan synes som om fraværet øker noe med økende klassetrinn.

Tabell 9-17: Antall dager fravær siste to uker, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Hvor mange dager har barnet vært borte fra skolen siste to uker?	0	85	84	85
	1	10	11	10
	2	3	3	3
	3 til 10	2	2	2
Total		100	100	100

Hvis vi ser på hvor mange som ikke har vært borte fra skolen de siste fjorten dagene, finner vi signifikante forskjeller mellom kommunene. Enebakk, Nesodden og Hurdal hadde signifikant høyere fravær enn gjennomsnittet, mens Lørenskog hadde signifikant lavere fravær (figur 9-14).

Figur 9-14: Andeler pr kommune som ikke har vært borte fra skolen de siste to ukene. Snitt=84 prosent.**Tabell 9-18: Antall dager fravær siste to uker, etter klassetrinn. I prosent.**

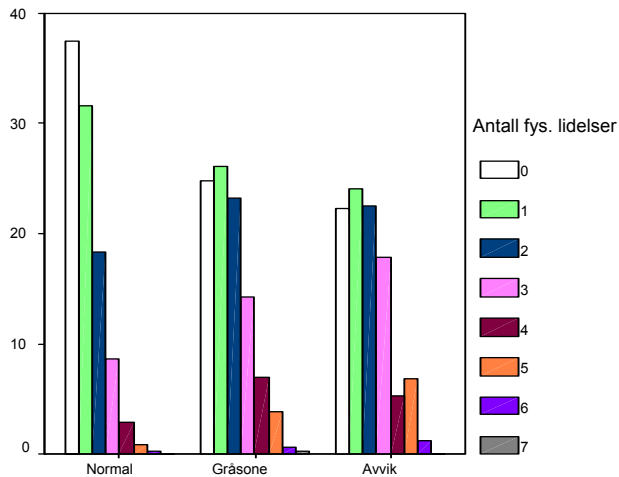
		Klassetrinn					Total
		3	4	5	6	7	
Hvor mange dager har barnet vært borte fra skolen siste to uker?	0	86	86	84	84	83	85
	1	10	9	11	10	11	10
	2	3	3	3	3	4	3
	3 til 10	2	2	2	2	2	2
Total		100	100%	100	100	100	100

9.6 Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse

I kapittel 9 har vi tatt opp temaer knyttet til psykisk helse. I noen grad er det sammenheng mellom fysisk og psykisk helse. I vår analyse av ungdommenes psykiske helse benyttes SDQ-metoden for kategorisering av symptomer på psykisk helse. Denne metoden er forklart i kapittel 9. Kategoriene som benyttes er *normal*, *gråsoner* og *avvik*. Sammenhengen mellom fysisk og psykisk helse slik foreldrene beskriver det, vises i

figur 9-15. Det går klart fram at med økende antall fysiske lidelser, øker også sannsynligheten for at man har psykiske lidelser. Eller sagt på en annen måte: De med færrest fysiske lidelser har også den beste psykiske helsen.

Figur 9-15: Sammenhenger mellom antall fysiske lidelser og psykisk helse. Stolpene viser andel fysiske lidelser i prosent.

Foreldre:

I løpet av de siste 6 månedene: Hvor ofte har barnet hatt følgende plager? (Sett ett kryss per linje)

	Omtrent hver dag	Mer enn en gang per uke	Omtrent hver uke	Omtrent hver måned	Sjelden eller aldri			
Hodepine	☐	☐	☐	☐	☐			
Vondt i magen	☐	☐	☐	☐	☐			
Vondt i ryggen	☐	☐	☐	☐	☐			
Følt seg nedfor (trist)	☐	☐	☐	☐	☐			
Vært irriterbar eller i dårlig humør	☐	☐	☐	☐	☐			
Nervøs	☐	☐	☐	☐	☐			
Vanskelig for å sovne	☐	☐	☐	☐	☐			
Svimmel	☐	☐	☐	☐	☐			
Vondt i nakken og skuldre	☐	☐	☐	☐	☐			
Lei og utslitt (sliten)	☐	☐	☐	☐	☐			
Redd	☐	☐	☐	☐	☐			
Har barnet, eller har barnet hatt?						Ja	Nei	Vet ikke
Astma						☐	☐	☐
Allergi						☐	☐	☐
Eksem						☐	☐	☐
Diabetes (sukkersyke)						☐	☐	☐
Epilepsi						☐	☐	☐
Har barnet i løpet av det siste halvåret hatt følgende plager ?								
		Ja	Nei					
Ørebetennelse		☐	☐					
Halsbetennelse		☐	☐					
Bronkitt eller lungebetennelse		☐	☐					
Psykisk plage som det er søkt hjelp for		☐	☐					
Alvorlig skade eller sykdom		☐	☐					

10 Psykisk helse

10.1 Hva er SDQ

SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire) er brukt som kartleggingsverktøy for psykisk helse i Helseprofilundersøkelsen. SDQ er et enkelt spørreskjema for vurdering av mental helse hos barn/ unge. Det ble utviklet av Robert Goodman i England i 1997¹¹. SDQ har et selvrapporteringsskjema for barn og unge i alderen 11–16 år og et tilsvarende spørreskjema for foreldre og lærere for barn og unge i alderen 4–16 år. Den utvidete versjonen har også en tilleggsdel om vanskenes innvirkning på barn og familie.

For ungdomsskolen og videregående skole er kun selvtutfyllingsskjemaet brukt i Helseprofilundersøkelsen. Det betyr at vi først og fremst får fram ungdommens egen vurdering av psykisk helse.

For de yngste (3.–5. klasse) har vi bare SDQ foreldreskjema.

I 5.–7. klasse på barneskolen er både selvtutfyllingsskjemaet og foreldreskjemaet brukt med mulighet for å sammenlikne informasjon fra barn og foreldre.

(Se ellers forklaring i rammetekst.)

10.2 Psykisk helse hos barn 5. til 7. klasse

I denne seksjonen presenteres funn om psykisk helse blant barn fra 5. til 7. klasse i barneskolen.

Resultatene blir beskrevet i tre hovedbolker:

1. *Forekomsten* av psykiske vansker (symptomer), basert på barnas svar på hoveddelen i SDQ (25 utsagn om fem temaområder).
2. I hvilken grad *barna selv mener de har vansker*.

Sammendrag

Kartlegging av psykisk helse ved bruk av SDQ viser at 5 prosent av barn i 5.-7. klasse har symptomer på avvikende psykisk helse. Hvis vi inkluderer gruppen i gråsonen, er resultatet 15 prosent. SDQ avdekker psykiske vansker i nesten samme omfang hos gutter og jenter, men profilen på vanskene er ulik.

Forekomsten av psykiske vansker går noe ned fra 5. til 7. klasse, mest på grunn av nedgang i forekomst av jevnalderproblemer. Det er en økning i forekomst av hyperaktivitetsvansker.

30 prosent av barna mener selv at de har vansker på ett eller flere områder. For tre og en halv prosent dreier det seg om tydelige eller alvorlige vansker. Det er en liten overvekt av gutter som rapporterer vansker, og det er en nesten lik rapportering på alle klassetrinn. En tredel av barna som selv opplever vansker, rapporterer at vanskene har vart i over et år.

To tredel av barna som selv mener de har vansker, synes disse vanskene forstyrrer dem en god del eller mye. I tillegg virker vanskene inn på flere av livsarenaene. Læring blir sterkest berørt. Jenter synes oftere enn gutter at familien og venneforhold blir berørt.

Barnas egen opplevelse av vansker og vanskenes innvirkning på dagliglivet er ikke helt sammenfallende med symptomkartleggingen (total problemskåre). Det er kombinasjonen av symptomer og den betydningen de har for sosial fungering pluss opplevd lidelse som er avgjørende for alvorlighetsgraden og hjelpebehovet. Seks prosent av barn i 5.-7. klasse i Akershus skårer avvikende eller i gråsonen i forhold til både problemskåre og innvirkningsskåre. Det er denne gruppen som først og fremst trenger å fanges opp. Ni prosent av barna mener deres vansker belaster omgivelsene en god del eller mye.

¹¹ Se for øvrig mer informasjon på internettsidene www.sdqinfo.com

3. Hvordan *vanskene preger livssituasjonen* til disse barna (innvirkningsdelen av SDQ).

Om SDQ – Strengths and Difficulties Questionnaire

SDQ er et nytt spørreskjema for kartlegging av psykiske vansker og ressurser hos barn og unge. Det består av 25 utsagn, som dekker fem temaområder:

1. **emosjonelle vansker** (5 utsagn)
2. **atferdsvansker** (5 utsagn)
3. **hyperaktivitet/oppmerksomhetsproblemer** (5 utsagn)
4. **problemer med jevnaldrende** (5 utsagn)
5. **prososial atferd** (atferd for å hjelpe eller ta vare på andre, 5 utsagn)

Hvert utsagn har tre svaralternativer (stemmer ikke, stemmer noe, stemmer helt) som skåres fra 0 til 2. Hvert temaområde kan skåres separat med en skåresum på mellom 0 og 10. De fire første temaområdene summeres til en **total problemskåre** som kan variere mellom 0 og 40. Vurdering av prososial atferd inngår ikke i denne skåren. Problemskårene gir et bilde av forekomsten av psykiske vansker. De britiske grenseverdiene er brukt for å klassifisere ungdommene i normalgruppen, gråsonen eller avviksgruppen.

Hvis man vil danne seg et bilde av **problemenes betydning og eventuelt hjelpebehov**, er det viktig å kartlegge hvor mye den unge *selv* er plaget av disse vanskene, og i hvilken grad disse problemene virker inn på den unges *livssituasjon*. En *utvidet versjon* av SDQ prøver å fange opp disse dimensjonene. Denne utvidete delen kalles **vanskenes innvirkning** (impact).

Utvidet SDQ spør først om informanten, det vil si den unge selv, foreldre eller lærer samlet sett synes den unge har vansker med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller å komme overens med andre. Hvis ja, stilles fire tilleggsspørsmål:

1. *Hvor lenge vanskene har vart*
2. *Om barnet selv er forstyrret eller plaget av disse vanskene*
3. *I hvilken grad vanskene påvirker barnets dagligliv (hjemme/familie, forhold til venner, læring på skolen og fritidsaktiviteter)*
4. *Om vanskene er en belastning for dem rundt barnet.*

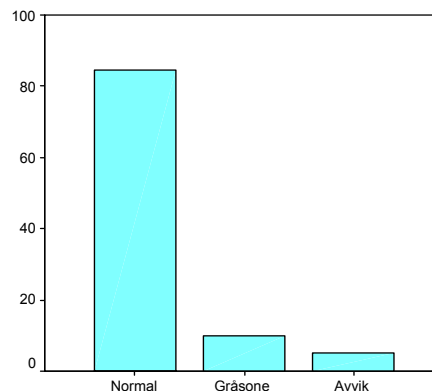
10.2.1 Forekomst av psykiske vansker

9684 barn i 5. – 7. klasse i Akershus har fylt ut selvrapporterings skjema i SDQ. Dette har gitt følgende fordeling:

Tabell 10-1: Forekomst av psykiske vansker hos barn i 5.-7. klasse. I prosent.

	Normal	Gråsonen	Avvik
Totale psykiske problemer	84,6	10,1	5,2
Følelsesmessige vansker	89,9	5,0	5,1
Atferdsproblemer	84,8	8,2	7,0
Hyperaktivitet	82,2	9,4	8,4
Problemer med jevnaldrende	81,9	13,6	4,5
Prososial atferd	88,6	8,0	3,4

Figur 10-1: Forekomst av psykiske vansker hos barn 5.-7. klasse.

Totale psykiske problemer

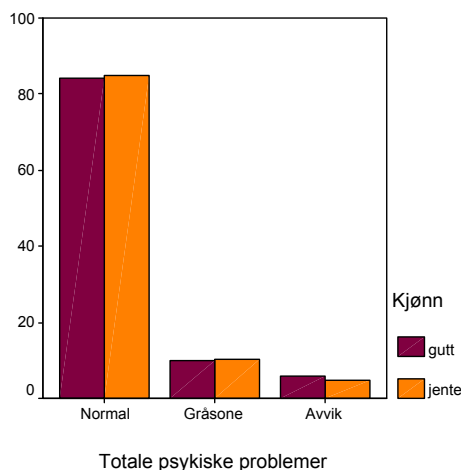
5,2 prosent av barn i 5.–7. klasse fanges opp for psykiske vansker. Hvis vi tar med gruppen i gråsonen, er vi oppe i 15,6 prosent.

Hyperaktivitetsvansker og atferdsproblemer blir hyppigst rapportert i avviksgruppen. Lavest i avviksgruppen er følelsesmessige problemer.

I gråsonegruppen er problemer med jevnaldrende sterkt framtrædende, fulgt av hyperaktivitet og atferdsproblemer

10.2.1.1 Kjønnsforskjeller

Figur 10-2: Forekomst av psykiske vansker. Etter kjønn.

Gutter skårer noe høyere i avviksgruppen, men lavere i gråsomegruppen, slik at det ikke er noen klar forskjell mellom gutter og jenter når man ser problemgruppen under ett (avvik + gråsome).

Men selv om gutter og jenter rapporterer vansker i nesten samme omfang, er profilen ulik når vi ser på de forskjellige undergruppene (se tabell 10-2).

Tabell 10-2: Forekomst av psykiske vansker – kjønnsforskjeller. I prosent.

		Gutter	Jenter
Totale psykiske vansker	Normal	84,3	85,1
	Gråsome	9,9	10,2
	Avvik	5,7	4,7
Følelsesmessige avvik	Normal	93,6	86,1
	Gråsome	3,5	6,5
	Avvik	2,8	7,4
Atferdsproblemer	Normal	80	89,7
	Gråsome	10,1	6,2
	Avvik	9,8	4,1
Hyperaktivitet	Normal	79,6	84,9
	Gråsome	10,1	8,6
	Avvik	10,3	6,5
Problemer med jevnaldrende	Normal	80,5	83,3
	Gråsome	14,6	12,6
	Avvik	4,9	4,1
Prososial atferd	Normal	84,2	93,2
	Gråsome	10,7	5,2
	Avvik	5,1	1,6

- Jenter rapporterer mer en 2,5 ganger så ofte følelsesmessige avvik som gutter. Hvis vi ser avvik og gråsomegruppen under ett, er forskjellen noe mindre.

- Gutter rapporterer atferdsproblemer mer en dobbelt så ofte som jenter. I avviksgruppen er forskjellen størst.

- Gutter rapporterer oftere vansker i forhold til hyperaktivitet både i avviksgruppen og gråsonegruppen, men forskjellen er mindre uttalt enn for følelsesmessige problemer og atferdsproblemer.
- Det er minst forskjell mellom gutter og jenter når det gjelder problemer med jevnaldrende, med en noe høyere rapportering hos gutter.

Når det gjelder prososial atferd, rapporterer gutter mer enn tre ganger så ofte avvik som jenter; også i gråsonegruppen ser vi en markant kjønnsforskjell. Det kan påpekes at spørsmålene i dette temaområdet først og fremst måler evnen til å ta vare på andre, en dimensjon som i andre sammenhenger blir vurdert som feminin¹².

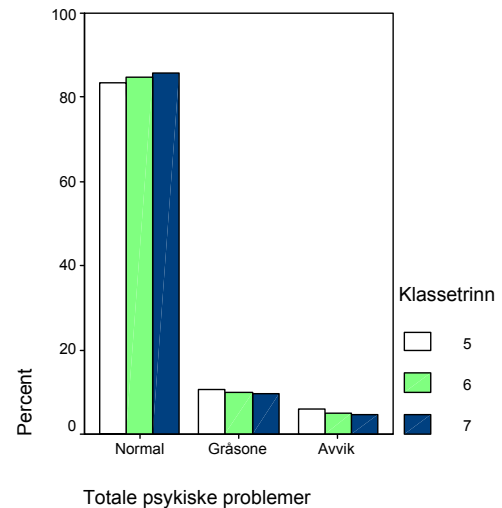
10.2.1.2 Fordeling over klassetrinn

Vi ser en fallende tendens fra 5. til 7. klasse når det gjelder forekomst av psykiske problemer; med 5,9 prosent avvik i 5. klasse og 4,6 prosent i 7. klasse. I gråsonegruppen ser vi en mindre endring fra 10,5 til 9,7 prosent.

Ved nærmere analyse ser vi forskjellige trender i de ulike under-gruppene (se tabell 10-3).

- Følelsesmessige vansker og atferdsmessige vansker viser en nokså stabil forekomst med noen forskyvninger innbyrdes mellom avvik, gråsone og normalgruppen.
- Hyperaktivitesproblemer øker klart fra 5. til 7. klasse.
- Tilsvarende er det en klar nedgang i forekomst av problemer med jevnaldrende.

Figur 10-3: Vansker i forhold til prososial atferd øker fra 5. til 7. klasse.

¹² Ref: Bem, SL (1974) The measurement of psychological androgyny. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 42: 634-643. kjønnsrolleidentitetsspørsmål

Tabell 10-3: Forekomst av psykiske vansker på de forskjellige klassetrinnene. I prosent.

		5. klasse	6. klasse	7. klasse
Totale psykiske vansker	Normal	83,6	84,9	85,7
	Gråsone	10,5	10,0	9,7
	Avvik	5,9	5,1	4,6
Følelsesmessige vansker	Normal	89,9	89,6	90,4
	Gråsone	5,1	5,4	4,4
	Avvik	5,0	5,0	5,2
Atferdsvansker	Normal	84,9	84,9	84,7
	Gråsone	8,7	8,3	7,6
	Avvik	6,5	6,8	7,7
Hyperaktivitet	Normal	83,1	83,3	80,3
	Gråsone	9,8	8,5	9,8
	Avvik	7,1	8,2	9,9
Problemer med jevnaldrende	Normal	7,9	81,7	85
	Gråsone	16,1	13,6	11,0
	Avvik	4,9	4,6	4,0
Prososial atferd	Normal	89,5	88,8	87,6
	Gråsone	7,4	8,5	8,1
	Avvik	3,1	2,7	4,4

10.2.1.3 Regionale forskjeller

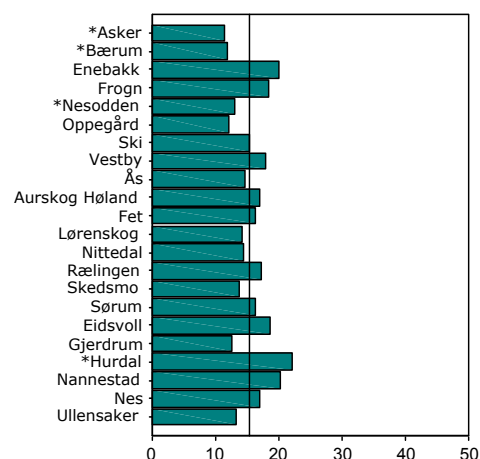
Tabell 10-4: Forekomst av psykiske vansker i regionene. I prosent.

		REGION			
		Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
Totale psykiske problemer	Normal	88,3	84,6	84,1	83,7
	Gråsone	7,7	10,2	10,4	10,7
	Avvik	4,0	5,3	5,4	5,6

Best psykisk helse beskrives av barn i 5.–7. klasse i vestregionen. I den andre enden av skalaen ligger Øvre Romerike. Follo og Nedre Romerike utgjør mellomgruppen.

10.2.1.4 Kommunale forskjeller

Figur 10-4: Psykiske vansker blant barn i 5.-7. klasse i Akershus (avviksgruppen + gråsonegruppen). Etter kommune.

Når vi ser på andelen barn som skårer i avviksgruppen og gråsonegruppen under ett, har Asker, Bærum og Oppegård signifikant lavere forekomst enn gjennomsnittet når det gjelder psykiske vansker. Enebakk og Nannestad ligger signifikant over gjennomsnittet.

Flere kommuner har lavere andel med psykiske vansker når viser på avviksgruppen alene, men disse kommunene har en høyere forekomst i gråsonegruppen slik at den samlede andelen likevel blir høyere enn i kommunene i vest.

Tabell 10-5: Forekomst av psykiske vansker i de forskjellige kommunene. I prosent.

	Totale psykiske problemer		
	Normal	Gråsone	Avvik
Asker	6,4	4,9	3,9
Bærum	4,9	3,4	4,3
Enebakk	3,7	5,0	5,3
Frogn	3,2	4,5	3,0
Nesodden	6,9	6,0	5,3
Oppegård	6,9	4,4	7,1
Ski	5,5	6,1	4,3
Vestby	4,6	5,3	6,1
Ås	6,1	5,8	5,9
Aurskog-Høland	4,3	4,5	5,5
Fet	3,8	4,5	3,0
Lørenskog	3,2	3,7	1,6
Nittedal	3,4	3,5	2,6
Rælingen	5,5	5,7	7,1
Skedsmo	3,3	2,3	3,9
Sørumsund	5,4	5,7	6,3
Eidsvoll	2,1	2,5	3,0
Gjerdrum	2,2	1,6	2,0
Hurdal	0,7	1,4	,8
Nannestad	3,9	4,8	6,5
Nes	6,0	7,7	5,3
Ullensaker	8,1	6,6	7,3

10.2.2 Hva mener barna selv om sin psykiske helse

Problemmfang og symptomer samsvarende ikke nødvendigvis med lidelse, belastning eller hjelpebehov. Studier har vist at tallene blir vesentlig mer realistiske hvis man i tillegg måler i hvilken grad problemene har negativ innvirkning på den sosiale fungeringen og livssituasjonen. Tilleggsdelen i SDQ (innvirkningsdelen) prøver å fange opp disse dimensjonene.

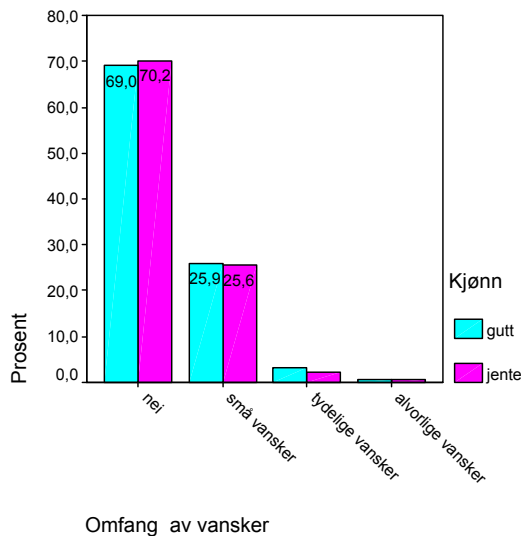
Etter at barna har krysset av for de 25 forskjellige utsagnene i SDQ, stilles følgende spørsmål:

"Samlet sett, synes du at du har vansker på ett eller flere av disse områder: med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller å

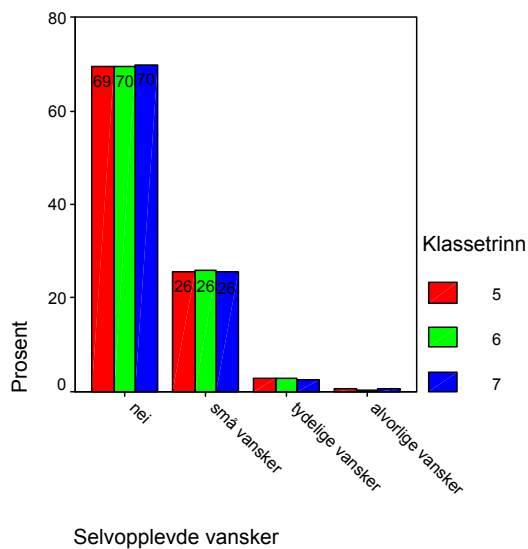
komme overens med andre mennesker?”

Svarprofilen illustreres i figur 10-5. Av alle barna mener 30 prosent selv at de har vansker. Andelen tydelige og alvorlige vansker utgjør tre og en halv prosent. Det er små kjønnsforskjeller i denne aldersgruppen.

Figur 10-5: Omfang av vansker. Etter kjønn.

Figur 10-6: Omfang av selvopplevde vansker. Etter klasstrinn.

Det er nesten lik rapportering av selvopplevde vansker i 5., 6. og 7. klasse.

10.2.2.1 Samsvar egen vurdering og symptomskåre?

Det er ikke fullt samsvar mellom hvor mange barn som selv mener de har psykiske vansker og forekomsttallene, basert på svar på de forskjellige utsagnene i SDC (total problemskåre). Figur 10-7 viser at en firedel av barna som skårer i normalgruppen mener de har vansker, men det dreier seg i all hovedsak om små vansker.

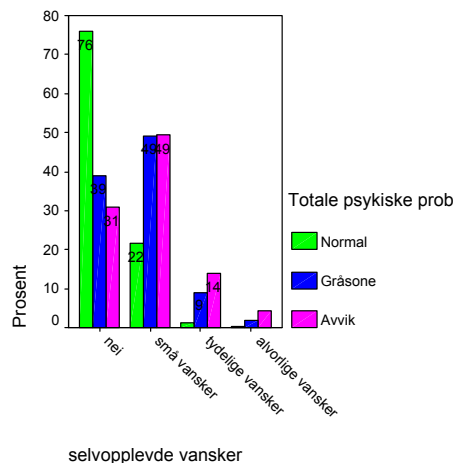
I avvikgruppen uttaler 31 prosent av de ikke har problemer, mens 18 prosent oppgir tydelige eller alvorlige vansker.

I gråsonegruppen rapporterer 60 prosent vansker, men med en klar overvekt av små vansker (50 prosent).

Dette belyser at forekomst av symptomer ikke nødvendigvis oppleves som plagsom av den det gjelder, og at opplevde plager ikke alltid tyder på psykisk lidelse.

Det er kombinasjonen av symptomer og opplevd lidelse som er vanskelig for psykisk fungering og som indikerer behov for hjelp.

Figur 10-7: Omfang av selvopplevde vansker. Etter total problemskåre.

10.2.2.2 Hvordan virker vanskene inn på dagliglivet?

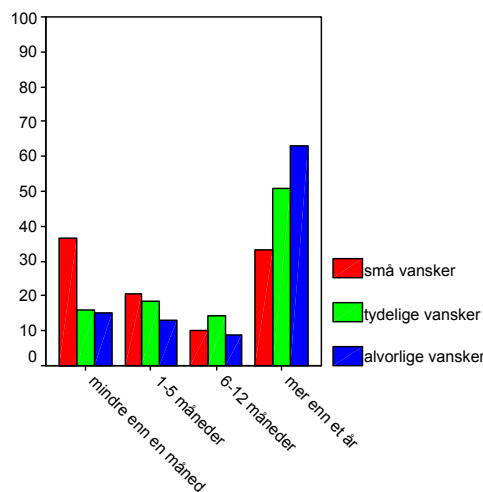
Når de unge svarer bekreftende på spørsmålet om de selv synes de har vansker, kartlegges dette nærmere gjennom fire tilleggsspørsmål:

1. Hvor lenge vanskene har vart.
2. Om barnet selv er forstyrret eller plaget av disse vanskene.
3. I hvilken grad disse vanskene påvirker dagliglivet til barnet (hjemmet/familien, forhold til venner, læring på skolen, fritidsaktiviteter).
4. Om vansken er en belastning for dem rundt barnet.

10.2.3 Varighet

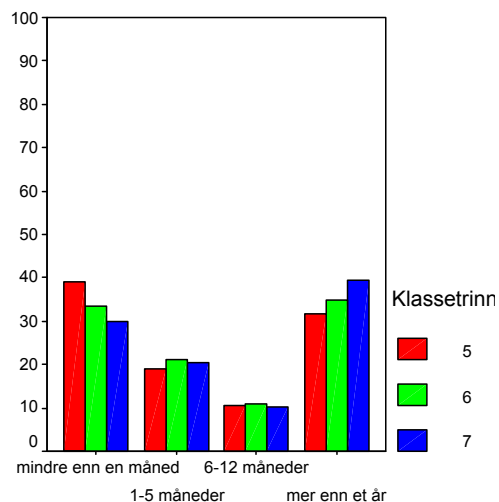
35 prosent av barna som selv mener de har vansker, oppgir at problemene har vart i mer enn ett år; 34 prosent oppgir at vanskene har vart mindre enn en måned. Det ser ut som det er en sammenheng mellom hvor omfattende barna synes vanskene er og hvor lenge disse vanskene har vart (se figur 10-8).

Figur 10-8: Varighet av selvopplevde vansker. Etter vanskegrad. I prosent.

Varighet av vanskene

Figur 10-9: Varighet av selvopplevde vansker. Etter klassetrinn. I prosent.

Varighet av vanskene

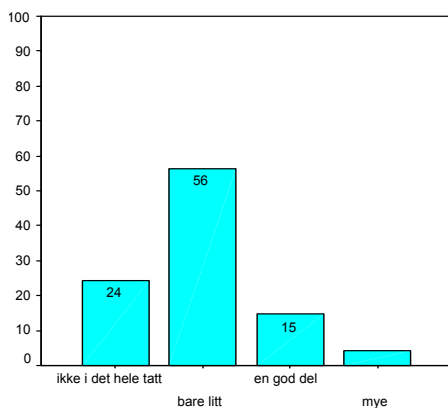
Figur 10-9 viser at flere barn i 7. klasse enn barn i 5. klasse oppgir at vanskene har vart lengre enn ett år (37 prosent mot 30 prosent). Dette kan tyde på at endel vansker som oppstår i barneskolen varer over tid.

10.2.3.1 Er barna selv plaget av disse vanskene?

Figur 10-10 viser at ett av fem barn mener at vanskene forstyrrer en god del eller mye.

Jo mer alvorlig vanskene oppleves, desto mer forstyrrende er de. To tredel av barna som rapporterer alvorlige vansker, synes disse vanskene forstyrrer en god del eller mye. Men også små vansker oppleves ganske plagsomme for 14 prosent av disse barna.

Figur 10-10: I hvilken grad forstyrrer eller plager vanskene barna? I prosent.

Forstyrrer eller plager vanskene deg?

10.2.3.2 Innvirkning på ulike livsarenaer

Minst like viktig som å kartlegge om barnet føler seg forstyrret, er det å vite i hvilken grad vanskene virker inn på de forskjellige livsarenaer.

Følgende spørsmål ble stilt:

“Virker vanskene inn på livet ditt på noen av disse områdene: hjemme i familien, forhold til venner, læring på skolen, fritidsaktiviteter”.

Tabell 10-6: Innvirkning av vanskene på de forskjellige livsarenaer. I prosent.

	Hjemme i familien	Forhold til venner	Læring på skolen	Fritidsaktiviteter
Ikke i det hele tatt	46	47	37	65
Bare litt	37	38	40	23
En god del	11	11	16	7
Mye	6	4	7	4

Tabell 10-6 viser at læring er det område som påvirkes mest. 23 prosent av barna oppgir at problemene påvirker læring en god del eller mye; 17 prosent mener at vanskene virker inn på familien og 15 prosent synes det berører

forhold til venner. Minst berørt er fritidsaktiviteter.

Innvirkningen av vanskene er klart økende med hvor alvorlig vanskene er. Dette gjelder alle arenaer (tabell 10-7).

Tabell 10-7: : Vanskenes innvirkning på dagliglivet. Etter hvor alvorlige vanskene er. I prosent.

		Små vansker	Tydelige vansker	Alvorlige vansker
Forhold til familien	En god del	9	24	12
	Mye	4	13	42
Forhold til venner	En god del	9	23	10
	Mye	3	11	32
Læring på skolen	En god del	15	28	17
	Mye	5	18	34
Fritid	En god del	6	17	15
	mye	3	8	33

Allerede ved små vansker ser vi en klar effekt på *læring*. En av fem

barn som opplever små vansker, rapporterer at dette virker inn en

god del eller mye på læring. Hos barn med alvorlige vansker er læring problematisk for halvparten. Også familiesituasjonen, venneforhold og fritid preges hos cirka halvparten av barna med alvorlige vansker, men disse arenaer synes mindre påvirket ved små vansker enn læringsarenaen.

Forskjellen mellom gutter og jenter er størst i forhold til effekt på familien og effekt på venneforhold. Noen flere gutter enn jenter rapporterer effekt på læring (tabell 10-8).

Tabell 10-8: Vanskenes effekt på dagliglivet. Etter kjønn.

		Gutter	Jenter
Familien	Ikke eller bare litt	88	80
	En god del eller mye	12	21
Venner	Ikke eller bare litt	87	82
	En god del eller mye	13	18
Læring	Ikke eller bare litt	77	79
	En god del eller mye	24	22
Fritid	Ikke eller bare litt	90	87
	En god del eller mye	10	13

10.2.3.3 Vurderlign av vanskenes totale inn-virkning på barnets liv

I gruppen av barn som selv opplever vansker får 56 prosent en normal innvirkningsskåre,

23 prosent får en avvikende skåre og 20 prosent en gråsoneskåre.

Barna som selv ikke mente de hadde problemer (70 prosent) får automatisk en normal innvirkningsskåre.

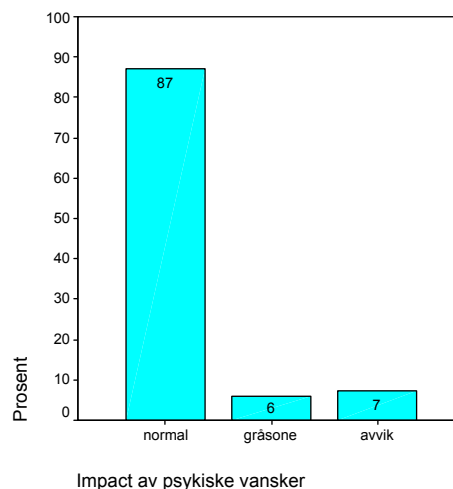
Når vi ser hele barnegruppen under ett betyr det at **13 prosent av 5-7 klassinger opplever vansker som påvirker dagliglivet** (gråsoner + avvik) (figur 10-11).

Innvirkningsskåren

Skåring av svarene på de 25 utsagnene i hoveddelen av SDQ resulterte i en **total problemskåre**. På samme måte kan man komme fram til en skåring av vanskenes *effekt* på ungdommens dagligliv.

Svarene på spørsmålet om vanskene forstyrrer eller plager ungdommen og svarene på de fire delspørsmålene om innvirkning på de ulike livs-arenaene, skåres fra 0 til 2. Summen av de fem spørsmålene gir en **"innvirkningsskåre"** som kan variere mellom 0 og 10. En **total-skåre** på 2 eller mer vurderes som *avvikende*, en skåre på 1 vurderes som *gråsoner* mens en skåre på 0 er *normal*.

Figur 10-11: Innvirkning av psykiske vansker på dagliglivet. Etter innvirkningsskåre.

10.2.3.4 Forholdet mellom innvirkningsskåre og symptomskåre

Det er viktig å fange opp barna som har psykiske problemer og som selv er plaget av disse vanskene. Hjelpet behovet øker når disse vanskene preger livet på flere områder.

Som bekreftet tidligere, er det ikke helt sammenfall mellom symptom-

skåre og barnas egen opplevelse av vansker. Tabell 10-9 viser at en tredel av barn med symptomer i gråsonen og halvparten av barn med symptomer i avviksgruppen selv opplever vansker med betydelig innvirkning på dagliglivet.

Totalt sett dreier det seg om *seks prosent* av de 9485 barn som deltok i undersøkelsen

Vi kan regne med at det er barna med denne kombinasjonen av symptomer, opplevd lidelse og belastning i dagliglivet som har mest behov for hjelp

Tabell 10-9: Forhold mellom total symptomskåre og innvirkningsskåre. Prosent innvirkningsskåre. Prosent av total populasjon.

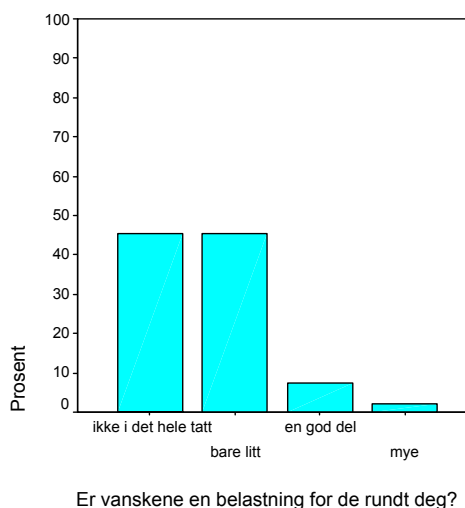
		INNVIRKNING			Total
		normal	gråsonen	avvik	
TOTALE PSYKISKE PROBLEMER	Normal	78	4	3	85
	Gråsonen	6	1,5	2	10
	Avvik	3	0,7	2	5
Total		87	6,2	7	100

10.2.3.5 Psykiske vansker og belastning for omgivelsen

Det siste spørsmålet i innvirkningsdelen av SDQ-spørreskjemaet kartlegger i hvilken grad vanskene betyr en belastning for dem rundt barna (familien, venner, lærere). Dette har betydning for hvorvidt barnet blir fanget opp og eventuelt henvist til hjelpeapparatet.

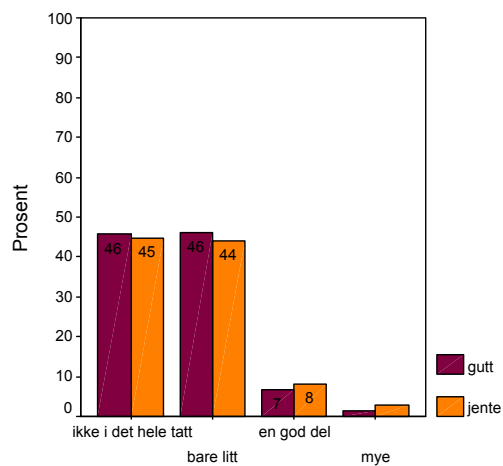
Figur 10-12 viser at 90 prosent av barna mener at vanskene deres ikke er en belastning eller bare en liten belastning. Ni prosent mener at vanskene belaster omgivelsen en god del eller mye.

Figur 10-12: Er vanskene en belastning for de rundt deg?

Jentene mener i noen større utstrekning enn guttene at vanskene deres er en belastning for omgivelsene (se figur 10-13).

Figur 10-13: Er vanskene en belastning for omgivelsene. Etter kjønn.

Er vanskene en belastning for de rundt deg?

10.3 Psykisk helse – foreldrerapportering

I denne seksjonen oppsummeres foreldrenes vurdering av barnas psykiske helse, i 3.-7. klasse.

Som kartleggingsverktøy har vi brukt **SDQ** (Strengths and Difficulties Questionnaire), foreldreskjema.

Resultatene blir beskrevet i tre hovedbolker:

1. *Forekomsten* av psykiske vansker (symptomer), basert på foreldrenes svar på hoveddelene i SDQ (25 utsagn om fem temaområder, se forklaring i rammetekst).
2. I hvor stor grad *foreldrene selv* vurderer at barna har vansker.
3. Hvordan foreldrene opplever at vanskene *preger livssituasjonen* til barna.

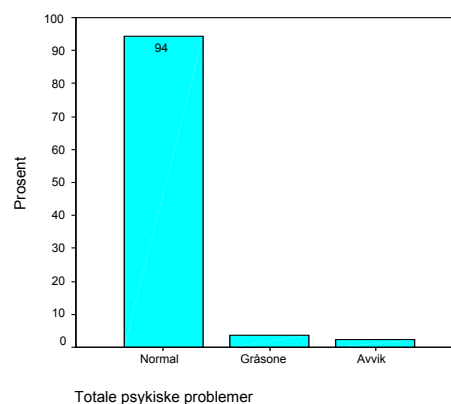
For de yngste (3.-5. klasse) har vi bare SDQ foreldreskjema.

I 5.-7. klasse på barneskolen er både selvutfyllingskjemaet og foreldreskjemaet brukt med mulighet for å sammenlikne informasjon fra barn og foreldre.

10.3.1 Forekomst av psykiske vansker

Foreldre til 14576 barn i 3.-7. klasse har fylt ut foreldrerapporteringsskjema i SDQ. Basert på deres svar har 94 prosent av barna normal psykisk helse. To prosent får en avvikende skåre, fire prosent en gråsoneskåre. Det betyr at til sammen seks prosent av barna fanges opp for psykiske problemer etter foreldrenes vurdering. I forhold til resultater fra England rapporterer norske foreldre klart færre problemer hos sine barn enn engelske foreldre.

Figur 10-14: Forekomst av psykiske vansker i 3-7 klasse. Foreldrevurdering.

Totale psykiske problemer

Tabell 10-10 viser at foreldrene først og fremst registrerer hyperaktivitetsvansker hos sine barn. I gråsonegruppen er problemer med jevnaldrende mest framtrædende, fulgt av hyperaktivitet.

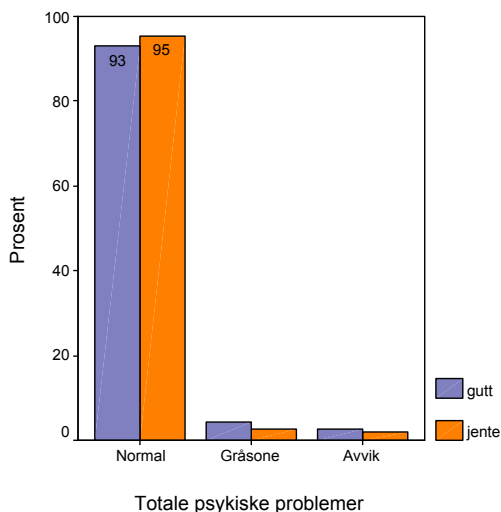
Tabell 10-10: Forekomst av psykiske vansker hos barn i 3.-7. klasse etter foreldrenes vurdering. I prosent.

	Normal	Gråsoner	Avvik
Totale psykiske problemer	94	4	2
Følelsesmessige vansker	96	2	2
Atferdsproblemer	95	3	2
Hyperaktivitet	89	5	7
Problemer med jevnaldrende	91	7	2
Prososial atferd	93	4	3

10.3.1.1 Kjønnforskjeller

Foreldre rapporterer oftere psykiske problemer hos gutter enn jenter (figur 10-15).

Figur 10-15: Forekomst av psykiske vansker . Etter kjønn.

Forskjellen er størst på området hyperaktivitet, der det rapporteres nesten dobbelt så ofte vansker hos gutter som hos jenter. Det meldes ingen forskjell når det gjelder følelsesmessige problemer.

Forekomst av atferdsvansker og vansker med jevnaldrende er noe høyere hos gutter enn jenter.

Når det gjelder prososial atferd, skårer guttene fire ganger så høyt i avviksgruppen og dobbelt så høyt som jentene i gråsonegruppen. Det kan bemerkes at spørsmålene i dette temaområdet først og fremst måler evne til å ta vare på andre, en dimensjon som i andre sammenhenger blir vurdert som feminin.¹³

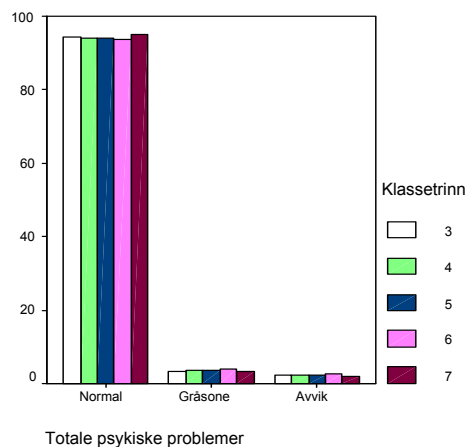
Tabell 10-11: Forekomst psykiske vansker. Kjønnforskjeller. I prosent.

		Gutter	Jenter
Totale psykiske	Gråsoner	4	3
	Avvik	3	2
Følelsesmessige problemer	Gråsoner	2	2
	Avvik	2	2
Atferdsproblemer	Gråsoner	3	3
	Avvik	3	2
Hyperaktivitet	Gråsoner	6	3
	Avvik	9	5
Problemer mer jevnaldrende	Gråsoner	8	6
	Avvik	3	2
Prososial atferd	Gråsoner	6	3
	Avvik	4	1

10.3.1.2 Fordeling over klassetrinn

Det er minimale forskjeller i forekomst av psykiske vansker mellom klassetrinnene på barneskolen. 6. klasse får en avviksprosent på 3 prosent, mot 2 prosent på de andre klassetrinnene. Også i gråsonegruppen skårer 6. klasse høyest.

Figur 10-16: Forekomst psykiske vansker. Etter klassetrinn. I prosent.

¹³ Referanse: BEM kjønnsrolleidentitetsspørsmål.

Ved nærmere analyse av trendene i de forskjellige undergruppene ser vi en nedgang i forekomst av hyperaktivitet fra 3. til 7. klasse. Forekomsten av følelsesmessige og atferdsmessige vansker er stabil. Det er noen flere problemer med

jevnaaldrende og prososiale vansker i 7. klasse, sammenliknet med 3. klasse (se tabell 10-12).

Tabell 10-12: Forekomst av psykiske vansker på de forskjellige klassetrinn. I prosent.

		3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
Følelsesmessige vansker	Normal	97	96	97	97	97
	Gråsoner	2	2	2	2	1
	avvik	2	2	1	2	2
Atferdsvansker	Normal	95	94	95	95	95
	Gråsoner	3	3	3	3	3
	avvik	2	2	2	2	2
Hyperaktivitet	Normal	87	87	90	90	90
	Gråsoner	5	5	4	4	4
	avvik	8	8	7	7	6
Problemer med jevnaldrende	Normal	92	91	90	90	91
	Gråsoner	6	7	7	8	7
	Avvik	2	2	3	3	3
Prososial atferd	Normal	94	93	93	93	92
	Gråsoner	4	5	4	4	5
	Avvik	2	3	2	3	3

10.3.1.3 Regionale forskjeller

Tabell 10-13: Forekomst av psykiske vansker i de forskjellige regioner. I prosent.

		REGION			
Totale psykiske vansker		Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
	Normal	96	94	94	93
	Gråsoner	3	4	4	4
	Avvik	1	2	2	3

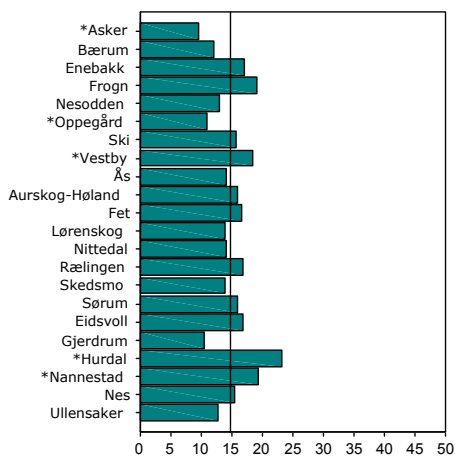
I Vestregionen beskriver foreldrene best psykisk helse hos sine barn. I den andre enden av skalaen ligger Øvre Romerike. Follo og Nedre Romerike utgjør mellomgruppen.

gråsonegruppen. Vestby, Hurdal og Nannestad ligger signifikant over gjennomsnittet (se figur 10-17).

10.3.1.4 Kommunale forskjeller

Når det gjelder foreldrenes beskrivelse av barns fungering, skårer foreldre i Asker og Oppegård kommune signifikant lavere når det gjelder andel barn i avviks- og

Figur 10-17: Foreldrenes vurdering av psykiske vansker blant barn i 3.-7. klasse (avviksgruppen + gråsongruppen). Etter kommune.¹⁴

10.3.2 Hva mener foreldrene selv om barnas psykiske helse

Problemomfang og symptomer samsvarer ikke nødvendigvis med opplevd lidelse, belastning eller hjelpebehov. Studier har vist at tallene blir vesentlig mer realistiske hvis man i tillegg måler i hvilken grad problemene har negativ innvirkning på den sosiale fungeringen og livssituasjonen. Tilleggsdelen i SDQ (innvirkningsdelen) prøver å fange opp disse dimensjonene.

Etter at foreldrene har krysset av for de 25 forskjellige utsagnene i SDQ, stilles følgende spørsmål:

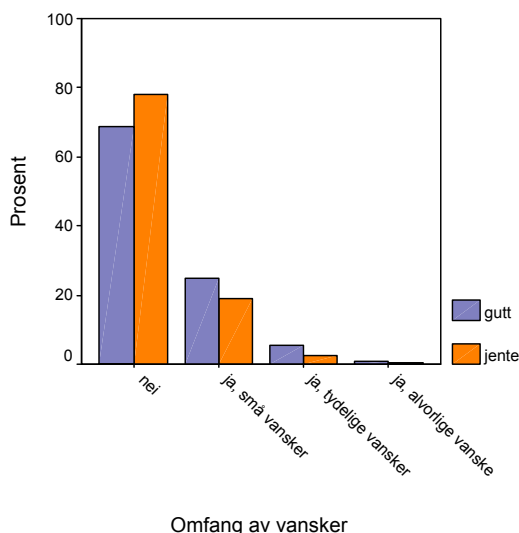
"Samlet, synes du at barnet ditt har vansker på ett eller flere av følgende områder: med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller med å komme overens med andre mennesker?"

Svarprofilen illustreres i figur 10-18. 27 prosent av foreldrene mener selv at barna har vansker. Andelen med tydelige og alvorlige vansker utgjør nesten fem prosent. Foreldrene vurderer oftere at gutter enn jenter

har vansker. 6,5 prosent av gutteforeldrene mener at barnet har tydelige eller alvorlige vansker, mot tre prosent av jenteforeldrene.

Det er minimale forskjeller mellom de forskjellige klassesetrinnene.

Figur 10-18: Omfang av vansker hos barna 3-7 klasse, vurdert av foreldrene. Etter kjønn.

10.3.2.1 Samsvar mellom foreldrenes vurdering av barnets psykiske helse og symptomskåren?

Det er ikke fullt samsvar mellom hvor mange barn foreldre selv mener har vansker og forekomsttallene, basert på svar på de forskjellige utsagnene i SDQ (total problemskåre).

Figur 10-19 viser at nesten en firedel av foreldre til barn i normalgruppen mener at barnet har vansker, men det dreier seg i all hovedsak om små vansker.

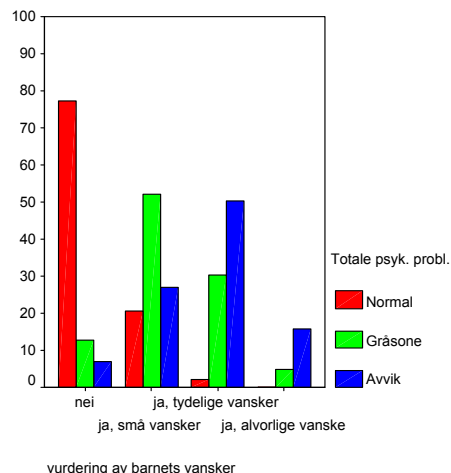
Syv prosent av foreldrene til barn i avviksgruppen mener at barnet ikke har problemer, mens to tredeler mener barna har tydelige eller alvorlige vansker.

87 prosent av foreldre til barn i gråsongruppen vurderer at barnet har vansker; 52 prosent av disse mener de har små vansker, 35

¹⁴ * betyr signifikant avvik fra gjennomsnittet.

prosent tydelige eller alvorlige vansker.

Figur 10-19: Foreldrenes egen vurdering av barnets vansker. Etter total problemskåre. I prosent.

10.3.3 Hvordan virker vanskene inn på dagliglivet?

Når foreldrene svarer bekreftende på spørsmålet om de selv synes barnet har vansker, kartlegges dette nærmere gjennom fire spørsmål:

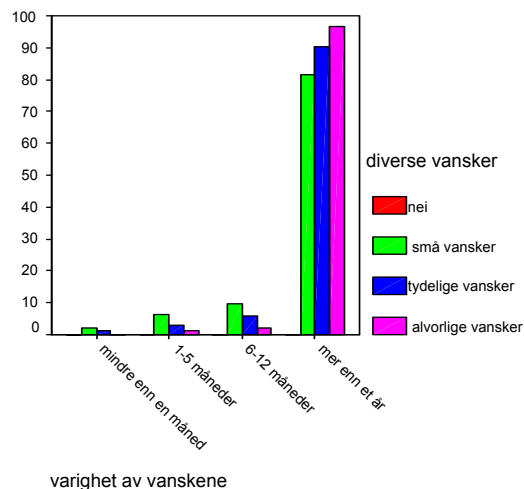
1. *Hvor lenge vanskene har vart.*
2. *Om barnet selv blir forstyrret eller plaget av disse vanskene.*
3. *I hvilken grad disse vanskene påvirker barnets dagligliv (hjemme/i familien, forhold til venner, læring på skolen, fritidsaktiviteter).*
4. *Om vanskene er en belastning for barnet eller familien som helhet.*

For de 3885 barna dette gjelder, fikk vi en svarprofil som vises i følgende figurer og tabeller.

10.3.3.1 Varighet

Blant foreldre som selv mener barnet har vansker, oppgir 82 prosent at vanskene har vart i mer enn ett år. Bare to prosent sier at vanskene har vart mindre enn én måned.

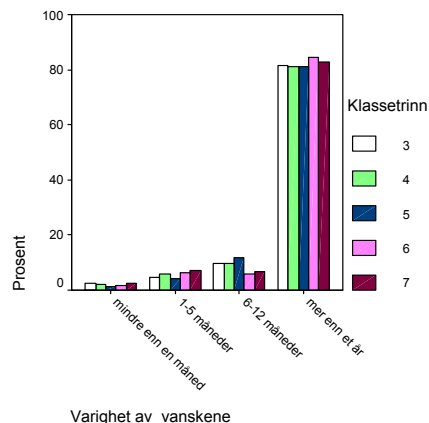
Figur 10-20: Varighet av vanskene. Etter alvorlighetsgrad. I prosent.

Dette kan bety at de vanskene foreldrene registrerer, er problemer som varer over tid.

Hovedtyngden av barn som foreldrene mener har hatt vansker i 6-12 måneder, går i 3.-5. klasse.

Figur 10-21: Varighet av vanskene. Etter klassetrinn.

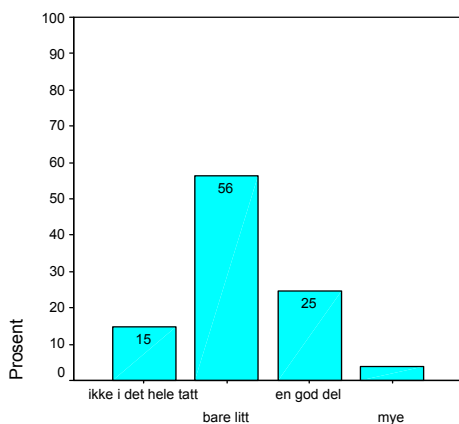

10.3.3.2 Mener foreldrene at barnet selv er plaget av disse vanskene?

Figur 10-22 viser at foreldrene opplever at 29 prosent av barna med vansker er plaget en god del eller mye av sine vansker. Jo mer alvorlige vanskene er, desto mer forstyrrende effekt har de.

For mer enn 90 prosent av barna med alvorlige vansker beskriver foreldrene at disse vanskene forstyrrer en god del eller mye. Men også små vansker kan være plag-somme. Foreldrene mener at 17,5 prosent av barna med små vansker er plaget en god del eller mye.

Figur 10-22: I hvilken grad forstyrrer eller plager vanskene barnet? I prosent.

Blir barnet plaget eller forstyrrt av vanskene?

10.3.3.3 Innvirkning på de forskjellige livsarenaer

Minst like viktig som å kartlegge om barnet har vansker, er å vite i hvilken grad disse vanskene virker inn på de forskjellige livsarenaene.

Følgende spørsmål ble stilt til de 27 prosent av foreldrene, som hadde svart positivt på spørsmålet om barnet har vansker:

"Påvirker vanskene barnets dagligliv på noen av de følgende områder: hjemme/i familien, forhold til venner, læring på skolen, fritidsaktiviteter."

Tabell 10-14: I hvilken grad vanskene virker inn på forskjellige livsarenaer. I prosent.

	Hjemme i familien (n=3788)	Forhold til venner (n=37519)	Læring på skolen (n=3784)	Fritidsaktiviteter (n=2745)
Ikke i det hele tatt	27	42	26	56
Bare litt	48	41	43	32
En god del	21	13	23	10
Mye	5	4	8	3

Tabell 10-14 viser at foreldrene mener at barnets vansker påvirker læring og familieforhold mest. For 31 prosent av barna synes foreldrene at læring blir påvirket en god del eller mye; familieforhold

påvirkes en god del eller mye hos 26 prosent av barna. Fritidsaktiviteter er påvirket minst.

Tabell 10-15: Vanskenes innvirkning på dagliglivet. Etter vanskenes alvorlighetsgrad. Prosentandel av barna.

		Små vansker	Tydelige vansker	Alvorlige vansker
Forhold til familien	En god del	16	47	31
	Mye	1	13	51
Forhold til venner	En god del	9	36	30
	Mye	1	11	48
Læring på skolen	En god del	19	44	22
	Mye	3	26	64
Fritid	En god del	6	26	30
	Mye	1	9	34

Allerede ved små vansker ser vi en klar effekt på familien og læring. For ett av fem barn med små vansker har disse vanskene betydelig innvirkning på hjemmesituasjonen og læring. Hos barn med alvorlige vansker gjelder dette for over 80 prosent av barna. Også venneforhold og fritid preges i stor grad hos barn med alvorlige vansker, men disse arenaene synes mindre påvirket ved små problemer etter foreldrenes vurdering.

Ifølge foreldrene gir vanskene større utslag hos gutter enn jenter på alle områder, med klare forskjeller når det gjelder læring og minst forskjell når det gjelder venneforhold (tabell 10-16).

Tabell 10-16: Vanskenes innvirkning på dagliglivet. Etter kjønn.

		Gutter	Jenter
Familien	Ikke eller bare litt	74	77
	En god del eller mye	27	24
Venner	Ikke eller bare litt	83	84
	En god del eller mye	17	17
Læring	Ikke eller bare litt	65	76
	En god del eller mye	36	24
Fritid	Ikke eller bare litt	87	89
	En god del eller mye	13	11

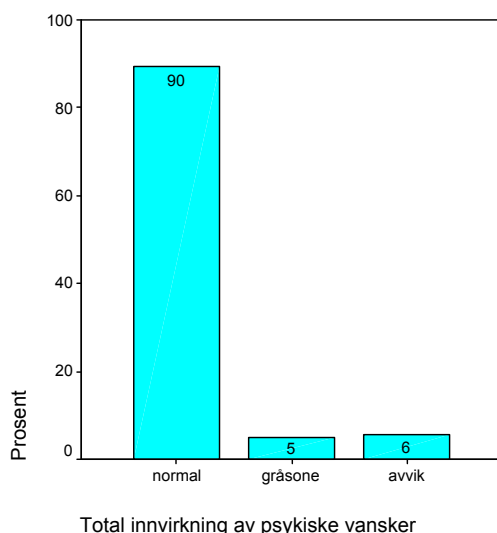
10.3.3.4 Vurdering av vanskenes totale innvirkning på barnets liv

I gruppen av barn som foreldrene selv mener har vansker får 61 prosent en normal innvirkningsskåre, 18 prosent får en gråsones skåre og 22 prosent en avvikende skåre. Det betyr at *én av fem foreldre som selv mener barnet har problemer, opplever at disse problemene har en betydelig innvirkning på livssituasjonen til barnet.*

Der foreldrene selv ikke mener barna har problemer (73 prosent), skåres automatisk en normal innvirkningsskåre (til sammen 90 prosent).

Når vi ser hele barnepopulasjonen under ett, betyr det at *11 prosent av foreldrene til barn i 3.-7. klasse mener at barnet har vansker som påvirker livet en god del.*

Figur 10-23: Total innvirkning på dagliglivet av psykiske vansker. I prosent.

10.3.3.5 Forholdet mellom innvirkningsskåre og symptomskåre

Det er viktig å fange opp barna som har psykiske problemer og som er plaget av disse vanskene.

Hjelpebehovet øker når vanskene preger livet på flere områder.

Som beskrevet tidligere, er det ikke helt sammenfall mellom symptomskåre og foreldrenes opplevelse av barnets vansker. Tabell 10-17 viser at det er en gruppe barn som etter foreldrenes vurdering skårer i gråsonen eller avviksgruppen for både psykiske problemer og gråsoner eller avviksgruppen når det gjelder innvirkning av disse problemene på den totale livssituasjonen. Totalt dreier det seg om nesten fire prosent av 14050 barn i 3.-7. klasse.

Vi kan regne med at det er barna med denne kombinasjonen av symptomer og belastning i dagliglivet som skaper mest bekymring hos sine foreldre og som har mest behov for hjelp.

Tabell 10-17: Forhold mellom total symptomskåre og innvirkningsskåre. Prosent av total populasjon.

		INNVIRKNING			Total
		Normal	Gråsoner	Avvik	
TOTALE PSYKISKE VANSKER	Normal	88	4	2,5	95%
	Gråsoner	1	0,5	1,5	3%
	Avvik	0,3	0,2	1,6	2%
Total		90	5	6	100%

10.3.3.6 Psykiske vansker og belastning for omgivelsene

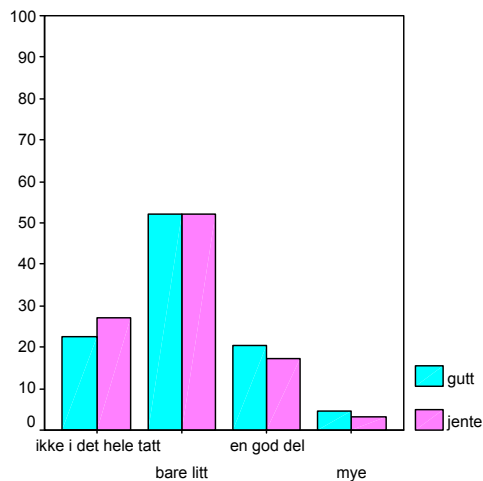
Det siste spørsmålet i innvirkningsdelen av SDQ-spørreskjemaet kartlegger i hvilken grad vanskene betyr en belastning for barnet eller familien som helhet.

Figur 10-24 viser at tre av fire foreldre som selv mener barnet har

problemer, vurderer at disse problemene ikke er en belastning eller bare en liten belastning for barnet eller familien som helhet. 23 prosent mener at problemene belaster barnet eller familien en god del eller mye.

Foreldrene til gutter opplever i større utstrekning at problemene er en belastning for barnet eller familien som helhet enn foreldre til jenter.

Figur 10-24: Vanskenes belastning for barnet eller familien som helhet. Etter kjønn. I prosent.

Belastning for barnet eller familien som helhet

Sammendrag

- Kartlegging av psykisk helse ved bruk av SDQ foreldreskjema viser at foreldre i Akershus vurderer barnets psykiske helse bedre enn foreldre i England. Bare 2 prosent av barn i 3–7. klasse i Akershus får en avvikende totalskåre. Hvis vi regner med gruppen i gråsonen, er andelen barn med psykiske vansker 6 prosent.
- Foreldre rapporterer oftere psykiske vansker hos gutter enn jenter. Forskjellen er størst på området hyperaktivitet.
- Det er minimale forskjeller i forekomst av psykiske vansker mellom klassetrinnene.
- Foreldrene mener selv at 27 prosent av barna har vansker. For 5 prosent dreier det seg om tydelige eller alvorlige vansker. Foreldrene vurderer oftere at gutter har større vansker enn jenter. Det er minimale

forskjeller mellom de forskjellige klassetrinnene.

- 82 prosent av foreldrene som selv mener barnet har vansker, rapporterer at vanskene har vart i over ett år.
- Foreldre mener at 29 prosent av barna som har problemer, er plaget en god del eller mye.
- Vanskene virker inn på flere livsarenaer. Foreldre rapporterer at læring og familieforhold blir berørt sterkest, dette skjer allerede ved små problemer. Vanskene gir større utslag hos gutter enn jenter på alle områder etter foreldrenes vurdering.
- En av fem foreldre som selv mener barnet har problemer, opplever at disse problemene har en betydelig innvirkning på livssituasjonen til barnet.
- Foreldrenes egen vurdering av barnets psykiske helse og vanskenes innvirkning på dagliglivet er ikke helt sammenfallende med symptomkartleggingen (total problemskåre). Det er kombinasjonen av symptomer og betydningen de har for sosial fungering pluss opplevd lidelse som er avgjørende for alvorlighetsgraden og hjelpebehovet. Etter foreldrenes vurdering er det fire prosent av barna i 3.–7. klasse som skårer avvikende eller i gråsonen i forhold til både total problemskåre og innvirkningsskåre.
- Om disse barn fanges opp, avhenger også av om de betyr en belastning for omgivelsene. Nesten en firedel av foreldre som selv vurderer at barnet har vansker, mener at problemene belaster barnet eller familien en god del eller mye. Foreldre til gutter med problemer opplever i større utstrekning at problemene er en belastning enn foreldre til jenter med problemer.

10.4 Sammenlikning av selvrapporing og foreldrerapporing om psykisk helse

For barn i 5.–7. klasse foreligger SDQ-resultater fra både egenrapporteringen til barna og fra foreldrevurderingen.

Dette gir grunnlag for å sammenlikne funnene.

10.4.1 Forekomst av psykiske vansker etter symptomskåre

Tabell 9-18 gir en oversikt over forekomsten av psykiske vansker etter foreldrenes og barnas svar på de 25 symptomutsagnene i SDQ. Gråsoneskårene og avviksskårene er slått sammen.

Tabell 10-18: Forekomst av psykiske vansker. Sammenlikning av foreldrerapporing og barnets rapportering. I prosent.

	5. klasse		6. klasse		7. klasse	
	Foreldre	Barn	Foreldre	Barn	Foreldre	Barn
Gråsoner + avvik						
Totale psykiske vansker	5	15	7	15	5	11
Følelsesmessige vansker	3	10	4	10	4	9
Atferdsvansker	5	14	5	15	5	14
Hyperaktivitet	11	17	11	16	9	19
Jevnaldersproblemer	9	20	11	15	10	14
Prososial atferd	6	11	7	11	8	11

Foreldre skårer jevnt over lavere når det gjelder forekomst av psykiske plager hos sine barn enn barna selv. Samlet sett rapporterer barn to til tre ganger så ofte symptomer på psykiske vansker som sine foreldre. Forskjellen er størst i 5. klasse, minst i 7. klasse. Spriket er minst når det gjelder hyperaktivitet, problemer med jevnaldrende og prososial atferd.

Foreldre og barn er ganske enige når barnet selv ikke rapporterer vansker. 97 prosent av barna som etter selvrapporing får en normal totalskåre, havner i samme gruppe etter foreldrerapporing.

Derimot har foreldrene en klart høyere terskel for å rapportere tegn på psykiske problemer. Tre firedeler av barna som etter egenrapportering skårer i avvikgruppen, får en normal skåre etter foreldrenes vurdering. Av de barna som etter egenrapportering havner i

gråsonegruppen, registrerer 86 prosent av foreldrene ingen symptomer på psykiske vansker.

10.4.2 Foreldrenes og barnas egenopplevelse av psykiske vansker?

Både barna og foreldrene har svart på følgende spørsmål: *"Samlet sett, synes du at du/barnet ditt har vansker på ett eller flere områder: med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller med å komme overens med andre mennesker?"*

30 prosent av barna mener selv at de har vansker. For 3,5 prosent dreier det seg om tydelige eller alvorlige vansker.

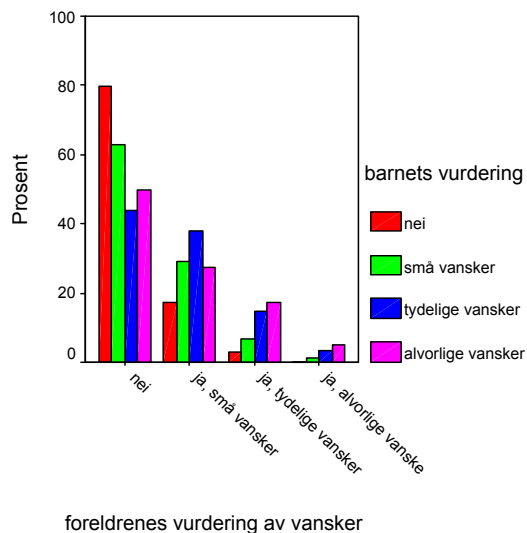
27 prosent av foreldrene mener selv at barna har vansker. For 5 prosent dreier det seg om tydelige eller alvorlige vansker.

Det er ikke helt sammenfallende hvilke barn som selv synes de har problemer og hvilke foreldre som synes deres barn har vansker. For 3 prosent av barna som selv ikke synes de har vansker, mener foreldrene at barnet har tydelige eller alvorlige vansker. Når barnet mener det har små vansker, mener 8 prosent av foreldrene at det dreier seg om tydelige eller alvorlige vansker.

Når barnet selv mener det har tydelige eller alvorlige vansker, er foreldrene enig i dette for ett av fem barn. For nesten halvparten av disse barna mener foreldrene at barna ikke har problemer.

Dette belyser at tilgang til flere informanter gir større mulighet for å finne barna som strever på en eller annen måte.

Figur 10-25: Foreldrenes vurdering av om barnet har vansker. Etter barnets vurdering om det har vansker.

10.5 Sjenanse og engstelighet

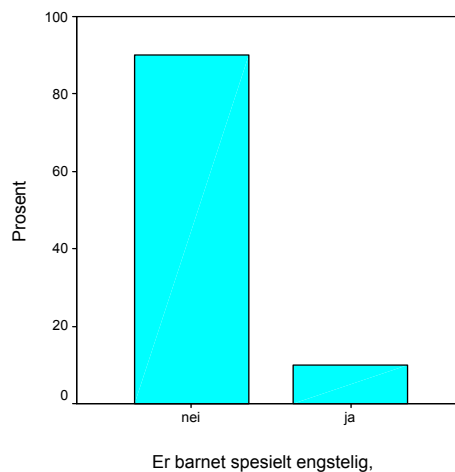
10.5.1 Forekomst av sjenanse og engstelighet

Foreldreskjemaet for barn i 3.–7. klasse inneholder egne spørsmål om sjenanse og engstelighet som et

supplement til SDQ i kartleggingen av psykisk helse.

På spørsmål om barnet er spesielt engstelig for eller prøver å unngå sosiale situasjoner, svarer ti prosent av foreldrene bekreftende (se figur 10-26). Det er ingen forskjeller mellom gutter og jenter i denne aldersgruppen.

Figur 10-26: Andel barn som er spesielt engstelige eller prøver å unngå sosiale situasjoner.

For å kartlegge dette nærmere blir foreldrene spurt om barnet har vært engstelig i forskjellige situasjoner i løpet av siste måned, og om engstelsen først og fremst oppstår sammen med voksne eller andre barn.

Som tabell 10-19 viser, er det å lese høyt for andre og snakke høyt i klassen de mest angstfremkallende situasjonene.

Tabell 10-19: Engstelig i forskjellige situasjoner. I prosent.

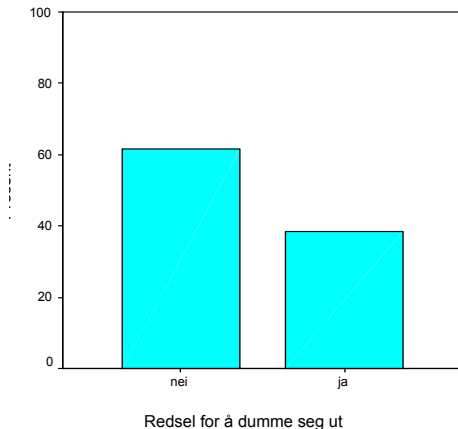
	Engstelige barn
Å treffe nye mennesker	4
Å spise sammen med andre	2
Å snakke høyt i klassen	11
Å lese høyt for andre	14
Å skrive mens andre ser på	6

8 prosent av foreldrene mener barna er engstelige i forhold til både voksne og barn. Ifølge foreldrene er fire prosent er bare engstelige i forhold til barn mens tre prosent bare er engstelige i forhold til voksne.

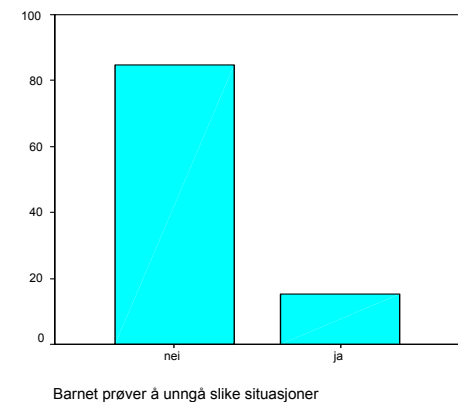
Nesten 100 prosent av foreldrene synes barnet kommer godt overens med barn og voksne de kjenner når man ser bort fra de beskrevne sosiale situasjonene.

Som figur 10-27 viser, tenker nesten 40 prosent av foreldrene at hovedgrunnen til barnets sosiale angst er redsel for å dumme seg ut.

Figur 10-27: Redsel for å dumme seg ut som årsak til sosial angst. I prosent.

Figur 10-28: Unngå utrygge sosiale situasjoner. I prosent.

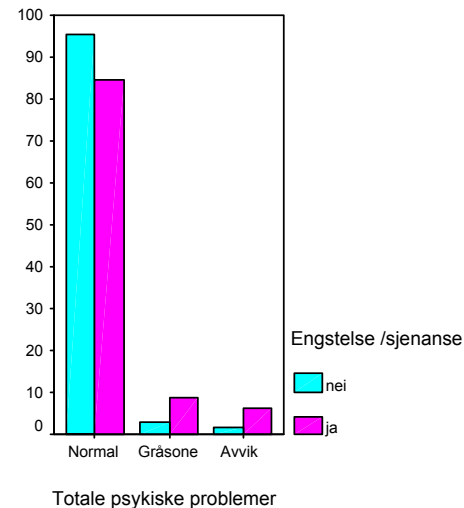
22 prosent av barna viser tegn til engstelse når de utsettes for sosiale situasjoner de er redde for. 15 pro-

sent av barna prøver ifølge foreldrene å unngå slike situasjoner (figur 10-28).

10.5.2 Forhold mellom sjenanse og engstelighet og SDQ problemskåre

Barn som foreldrene beskriver som engstelige og sjenerte, får oftere en avvikende problemskåre etter foreldrenes svar på SDQ enn barn uten sjenanse og engstelighet (se figur 10-29).

Figur 10-29: Forhold mellom SDQ problemskåre og engstelse/sjenanse. I prosent.

En høyere forekomst av barn med sjenanse/engstelighet i avviks- og gråsonegruppen gjelder for alle undergrupper (se tabell 10-20). I gruppen med følelsmessige vansker og jevnalderproblemer er forskjellen tydeligst.

Tabell 10-20: Forekomst av barn med engstelighet og sjenanse i undergruppene etter skåring med SDQ.

		Barnet er engstelig, unngår sosiale situasjoner	
		NEI	JA
Emosjonelle vansker	normal	98	86
	gråsone	1	7
	avvik	1	8
Atferdsvansker	normal	95	90
	gråsone	7	6
	avvik	2	4
Hyperaktivitet	normal	89	83
	gråsone	4	6
	avvik	7	11
Jevnaldersproblemer	normal	92	80
	gråsone	6	14
	avvik	2	7
Prososial atferd	normal	94	86
	gråsone	4	8
	avvik	2	6

Spørsmål som er stilt:

5.7. klasse

Vennligst kryss av for hvert utsagn: Stemmer ikke, Stemmer delvis eller Stemmer helt. Prøv å svare på alt selv om du ikke er helt sikker eller synes utsagnet virker rart. Svar på grunnlag av hvordan du har hatt det siste halve året?

	Stemmer ikke	Stemmer delvis	Stemmer helt
Jeg prøver å være hyggelig mot andre. Jeg bryr meg om hva de føler			
Jeg er rastløs. Jeg kan ikke være lenge i ro			
Jeg har ofte hodepine, vondt i magen eller er kvalm			
Jeg deler gjerne med andre (mat, spill, andre ting)			
Jeg blir ofte sint og har kort lunte			
Jeg er ofte for meg selv. Jeg gjør som regel ting alene			
Jeg gjør som regel det jeg får beskjed om			
Jeg bekymrer meg mye			
Jeg stiller opp hvis noen er såret, lei seg eller føler seg dårlig			

Jeg er stadig urolig eller i bevegelse			
Jeg har en eller flere gode venner			
Jeg slåss mye. Jeg kan få andre til å gjøre det jeg vil			
Jeg er ofte lei meg, nedfor eller på gråten			
Jeg blir som regel likt av andre på min alder			
Jeg blir lett distraheret, jeg synes det er vanskelig å konsentrere meg			
Jeg blir nervøs i nye situasjoner. Jeg blir lett usikker			
Jeg er snill mot de som er yngre enn meg			
Jeg blir ofte beskyldt for å lyve eller jukse			
Andre barn eller unge plager eller mobber meg			
Jeg tilbyr meg ofte å hjelpe andre (foreldre, lærere andre barn/unge)			
Jeg tenker meg om før jeg handler (gjør noe)			
Jeg tar ting som ikke er mine hjemme, på skolen eller andre steder			
Jeg kommer bedre overens med voksne enn barn på min egen alder			
Jeg er redd for mye, jeg blir lett skremt			
Jeg fullfører oppgaver. Jeg er god til å konsentrere meg			

Samlet, synes du at du har vansker på ett eller flere av følgende områder: med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller med å komme overens med andre mennesker?			
Nei	Ja, små vansker	Ja, tydelige vansker	Ja, alvorlige vansker

Hvis du har svart "Ja", vennligst svar på følgende spørsmål:

Hvor lenge har disse vanskene vært tilstede			
Mindre enn en måned	1-5 måneder	6-12 måneder	Mer enn ett år

Forstyrrer eller plager vanskene deg?			
Ikke i det hele tatt	Bare litt	En god del	Mye

Virker vanskene inn på livet ditt på noen av disse områdene?				
	Ikke i det hele	Bare litt	En god del	Mye

Å spise sammen med andre		
Å snakke høyt i klassen		
Å lese høyt for andre		
Å skrive mens andre ser på		

Er ditt barn bare engstelig sammen med voksne eller er hun/han også engstelig i situasjoner hvor det er mange eller fremmede barn?

	Ja	Nei
Bare engstelig i forhold til voksne		
Bare engstelig i forhold til barn		
Engstelig både i forhold til voksne og barn		

Bortsett fra de sosiale situasjonene som er beskrevet ovenfor, kommer barnet ditt godt overens med barn og voksne hun/han kjenner godt?

Ja Nei

Hvis barnet ditt ikke liker seg i de sosiale situasjonene som er beskrevet ovenfor, tror du det skyldes en redsel for å dumme seg ut?

Ja Nei

Viser barnet ditt tegn til engstelse når hun/han skal i eller er i de sosiale situasjoner hun/han er redd for?

Ja Nei

Prøver hun/han å unngå slike sosiale situasjoner?

Ja Nei

11 Plaging og mobbing

Vi har stilt både foreldrene og barna selv spørsmål om plaging og mobbing.

Vi har spurt foreldrene:

- Hvor mye barnet forteller om vonde opplevelser på skolen.
- Hvorvidt barnet ville fortalt foreldrene om det ble mobbet, eller selv mobbet andre.
- Om barnet blir plaget, ertet eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien.
- Om barnet er med på plaging, erting eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien.
- Om barnet i løpet av de siste 12 månedene er blitt utsatt for vold, trusler eller frastjølet verdisaker.

Vi har spurt barna:

- Hva de gjorde dersom de har sett noen bli plaget.
- Om de selv noen gang har blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien.
- Hvordan de reagerte siste gang de ble plaget eller frosset ut.
- Om de selv er med på å plage eller fryse ut andre elever på skolen eller skoleveien.
- Hvor ofte det skjer at andre barn ikke vil være sammen med dem slik at de blir alene.
- Om andre elever på skolen har mobbet dem.

Sammendrag

Totalt oppgir halvparten av barna at de har blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien. Nær én av tre oppgir at de har blitt mobbet. Over halvparten har opplevd at andre barn ikke vil være sammen med dem slik at de blir alene. Nær én av fem opplever dette 'av og til' eller 'ofte'.

Vel halvparten oppgir at de selv har vært med på å plage eller fryse ut medelever. Vel én av ti svarer at de 'noen ganger' eller 'ofte' er med på å plage eller fryse ut andre.

Andelen som blir plaget eller mobbet, er høyest i de lavere klassetrinnene.

Gutter og jenter oppgir omtrent like ofte at de selv blir plaget, mobbet eller frosset ut. Men guttene deltar langt oftere i å plage andre.

Barna selv rapporterer betydelig høyere forekomst av mobbing og vonde opplevelser enn foreldrene.

Andelen som plager/mobber eller blir plaget og/eller mobbet er høyere der hvor foreldrene har kort utdanning og husstandens inntekt er lav.

For både plaging, utfrysing og mobbing ser vi at forekomsten er *lavere* i Ski, Skedsmo og Nes, enn fylket for øvrig. Samtidig ser vi at forekomsten er *høyere* i Enebakk, Nesodden og Rælingen.

11.1 Foreldrene svarer

Tabell 11-1 viser hva foreldrene har svart på spørsmålene om hvor mye barnet forteller hjemme om vonde opplevelser på skolen, og om hvor mye barnet ville fortelle foreldrene dersom det ble mobbet eller mobber andre.

Tabell 11-1: Foreldrenes svar om hvor mye barna forteller dem om vonde opplevelser og mobbing.

	Ingenting	Litt	Mye	Totalt
Hvor mye forteller barnet om vonde opplevelser på skolen?	14	50	37	100
Hvis barnet ble mobbet eller mobber andre, hvor mye ville han/hun fortalt deg?	3	31	66	100

Et markant flertall av foreldrene svarer at barnet ville fortalt dem enten litt eller mye om vonde opplevelser på skolen. Halvparten av foreldrene svarer at barnet forteller dem litt om vonde opplevelser, mens noe over en tredel svarer at barnet forteller dem mye. 14 prosent svarer at barnet forteller dem ingenting. Dette kan både tolkes som et utslag av at disse barna ikke har vonde opplevelser på skolen, og det kan forstås slik at barna ikke forteller hjemme om de vonde opplevelsene de måtte ha.

To tredeler av foreldrene svarer at barnet ville fortalt dem mye dersom det var involvert i mobbing. Kun tre prosent svarer at barnet ikke ville fortalt dem noe dersom det var utsatt for mobbing eller selv deltok i å mobbe andre.

For disse spørsmålene ser vi kjønnsforskjeller. Foreldrene rapporterer i betydelig større grad at *jentene* sier fra hjemme om ubehagelige opplevelser eller mobbing: 43 prosent av jentene forteller mye hjemme om vonde opplevelser på skolen mot 30 prosent av guttene, ifølge foreldrene. Dette kan tolkes slik at jentene i større grad har vonde opplevelser på skolen, men det kan også tolkes slik at jentene er mer åpne om slike problemer overfor foreldrene. Når det gjelder mobbing, rapporterer foreldrene at 75 prosent av jentene ville fortalt mye om det dersom de ble mobbet eller selv mobbet andre, mot 57 prosent av guttene.

Vi ser også en tendens til at de *ynge* barna forteller mer hjemme om slike problemer enn hva de eldre barna gjør.

Tabell 11-2 viser foreldrenes svar på hvorvidt deres egne barn selv er med på å plage, erte eller fryse ut andre. Tabell 11-3 viser i hvilken grad barna selv blir plaget, ertet eller frosset ut på skolen eller skoleveien:

Tabell 11-2: Hender det at barnet er med på plaging, erting eller utfrysing av andre elever på skolen eller på skoleveien? Foreldrenes svar.

Hvor ofte:	Prosentandel
Aldri, nesten aldri	97
Ca hver 14.dag	2
Ca en gang i uka	0,5
Et par ganger i uka	0,3
Nesten hver dag	0,1
Total	100

Tabell 11-3: Blir barnet noen gang plaget, ertet eller frosset ut på skolen eller skoleveien? Foreldrenes svar.

Hvor ofte:	Prosentandel
Sjelden eller aldri	81
Hver måned eller sjeldnere	11
Ca hver 14.dag	2
Ca en gang i uka	2
Et par ganger i uka	2
Nesten hver dag	1
Total	100

Vi ser at foreldrene i svært få tilfeller rapporterer at deres egne barn deltar i plaging av andre skoleelever. Derimot ser vi at en betydelig større andel rapporterer at deres egne barn blir utsatt for slik plaging, selv om et stort flertall også her rapporterer at barnet ikke blir utsatt for dette.

Mens kjønnsforskjellene var betydelige for spørsmålene om hvor mye barnet ville fortalt hjemme om vonde opplevelser og mobbing, ser vi svært små kjønnsforskjeller for spørsmålene om hvorvidt foreldrene mener at barnet faktisk deltar i

plaging av andre eller utsettes for plaging.

Vi ser ingen forskjeller mellom klasstrinn om foreldrene rapporterer at barnet selv deltar i å plage andre. Derimot ser vi at andelen som rapporteres å bli utsatt for plaging av andre, er litt lavere i de øverste klasstrinnene.

Tabell 11-4 viser foreldrenes svar på om barnet i løpet av siste 12 månedene er blitt utsatt for noen av de konkrete handlingene listet opp i tabellen.

Tabell 11-4: Andel som ifølge foreldrene er blitt utsatt for noen av følgende handlinger i løpet av de siste 12 månedene.

Har barnet i løpet av siste 12 måneder blitt:	Aldri	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger	Totalt
Utsatt for trusler om vold	91	5	3	1	100
Slått eller dasket uten å få synlige merker	86	7	5	2	100
Skadet av andre uten å trenge legebehandling	94	4	2	0,4	100
Skadet av andre slik at det trengte legebehandling	99	1	<0,5	<0,5	100
Frastjålet penger eller andre verdisaker	95	4	1	0,1	100
Truet til å gi fra seg penger eller andre verdisaker	99	0,9	<0,5	<0,5	100

Den handlingen som foreldrene i størst grad rapporterer at barnet er blitt utsatt for, er å bli slått eller dasket uten å få synlige merker. Foreldrene rapporterer at 14 prosent er blitt utsatt for dette minst én gang, og halvparten av disse igjen mer enn én gang. 9 prosent av barna har ifølge foreldrene blitt utsatt for trusler om vold. 6 prosent har blitt skadet av andre uten å trenge legebehandling, og nesten like mange har blitt frastjålet penger eller verdisaker. Rundt én prosent av barna har ifølge foreldrene blitt skadet av andre slik at de trengte legebehandling, og like mange er

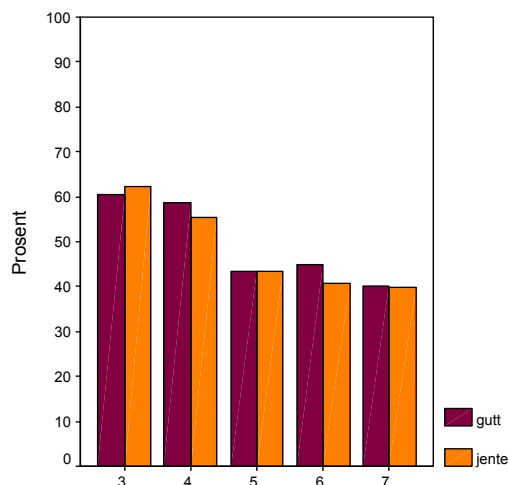
blitt truet til å gi fra seg penger eller verdisaker.

11.2 Barna svarer

Tallene for mobbing og plaging blir betydelig høyere når vi spør barna selv. Dette tyder på at mange barn har vonde opplevelser på skolen som foreldrene ikke er klar over, eller at foreldre og barn tolker hendelser ulikt.

Totalt svarer halvparten av barna at de har blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien. Figur 11-1 viser andelen som har blitt plaget eller frosset ut, fordelt på kjønn og klasstrinn:

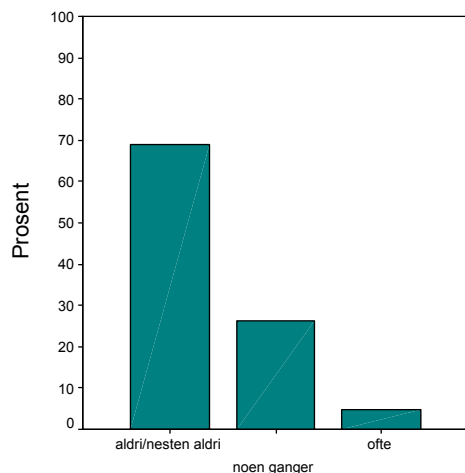
Figur 11-1: Andel som noen gang har blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien. Etter kjønn og klassetrinn. Barnas egne svar.

Vi ser at en betydelig andel av barna svarer at de har blitt plaget eller frosset ut av medelever. Andelen som oppgir å ha blitt plaget, er betydelig høyere i 3.–4. klasse enn i 5.–7. klasse. I underkant av 60 prosent har blitt plaget eller frosset ut i 3. og 4. klasse, mot rundt 40 prosent i 5.–7. klasse

Kjønnforskjellene er små; om lag like mange gutter og jenter på hvert klassetrinn rapporterer å ha blitt plaget eller frosset ut.

Figur 11-2: Har andre elever på skolen mobbet deg? Svarfordeling.

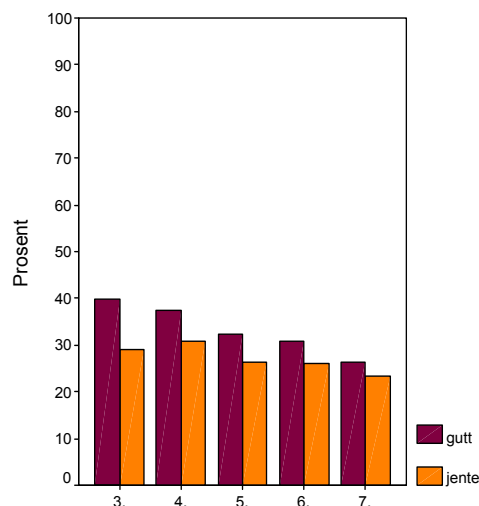

Tallene for mobbing følger samme mønster, men kjønnforskjellene er her noe større. Figur 11-2 viser andelen som oppgir at de har blitt mobbet av andre elever på skolen.

Om lag en firedel svarer at de blir mobbet noen ganger, og 5 prosent oppgir at de blir mobbet ofte. I overkant av to tredeler svarer at de aldri eller nesten aldri har blitt mobbet av andre elever på skolen.

Figur 11-3 viser andelen av henholdsvis guttene og jentene på hvert klassetrinn som er blitt mobbet. Svaralternativene noen ganger og ofte er her slått sammen.

Figur 11-3: Andel som har blitt mobbet 'noen ganger' eller 'ofte' av andre elever på skolen. Etter kjønn og klassetrinn. Barnas egne svar.

Andelen som oppgir at de blir mobbet, er høyere blant guttene enn blant jentene. Totalt oppgir 34 prosent av guttene og 27 prosent av jentene at de har blitt mobbet.

For gutter ser vi at andelen som har blitt mobbet synker oppover i klassetrinnene. For jenter er forskjellene mellom klassetrinnene temmelig små.

Disse spørsmålene om plaging, utfrysing og mobbing er ikke tidsavgrensede. Det spørres om barna "noen gang" er blitt plaget eller frosset ut, og spørsmålet om

mobbing angir ikke når denne mobbingen kan ha funnet sted. Spørsmålene er altså ment å belyse om barna noen gang er utsatt for disse hendelsene. Vi vet imidlertid ikke om barna har forstått spørsmålene slik. Vi kan ikke si sikkert om nedgangen oppover i klassetrinnene skyldes at det faktisk er færre av de eldre barna som noen gang er blitt mobbet. Det kan

også tenkes at barna simpelthen forstår begrepet mobbing snevrere etter hvert som de blir eldre, eller at mobbeopplevelser som ligger lengre tilbake i tid nå er glemte, fortrent eller bagatellisert.

Den fullstendige svarfordelingen på dette spørsmålet vises i tabell 11-5.

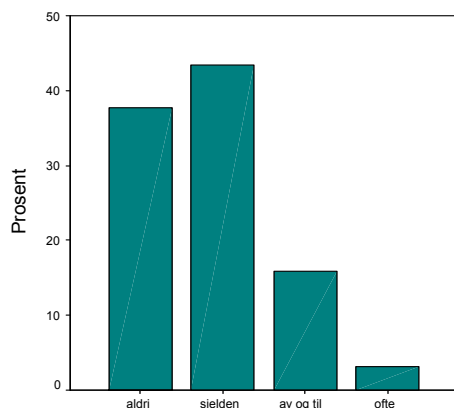
Tabell 11-5: Har andre elever på skolen mobbet deg? Etter kjønn og klassetrinn. Barnas egne svar.

		Gutt	Jente	Total
3. klasse	Nesten aldri eller aldri	60	71	66
	Noen ganger	33	26	30
	Ofte	7	3	5
	Total	100	100	100
4. klasse	Nesten aldri eller aldri	63	69	66
	Noen ganger	32	27	30
	Ofte	6	3	5
	Total	100	100	100
5. klasse	Nesten aldri eller aldri	68	74	71
	Noen ganger	28	23	26
	Ofte	4	3	4
	Total	100	100	100
6. klasse	Nesten aldri eller aldri	69	74	72
	Noen ganger	26	22	24
	Ofte	5	4	4
	Total	100	100	100
7. klasse	Nesten aldri eller aldri	74	77	75
	Noen ganger	23	20	21
	Ofte	3	4	4
	Total	100	100	100

Andelen som blir mobbet er høyest i de lavere klassetrinnene. I 3. og 4. klasse oppgir i overkant av en tredel av elevene at de mobbes noen ganger eller ofte. Blant de yngste barna ser vi en overvekt av gutter som svarer at de blir mobbet. Denne kjønnsforskjellen er imidlertid mindre markant oppover i klassetrinnene.

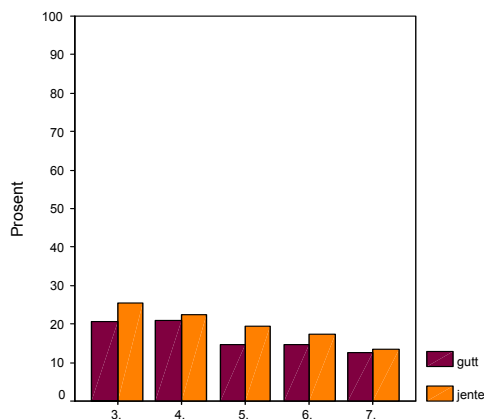
Barna er spurt hvor ofte det skjer at andre barn ikke vil være sammen med dem slik at de blir alene. Figur 11-4 viser svarfordelingen: 38 prosent svarer at det aldri skjer at andre barn ikke vil være sammen med dem; noen flere, 43 prosent, oppgir at dette skjer sjelden; 16 prosent oppgir at det skjer av og til; 3 prosent svarer at dette skjer ofte.

Figur 11-4: Hvor ofte skjer det at andre barn ikke vil være sammen med deg slik at du blir alene? Svarfordeling.

Figur 11-5 viser andelen som har svart 'av og til' eller 'ofte' på dette spørsmålet, fordelt på kjønn og klassetrinn. Andelen som oppgir at andre barn ikke vil være sammen med dem, er høyest blant de yngste barna. 24 prosent av barna i 3. klasse oppgir at det 'av og til' eller 'ofte' skjer at andre barn ikke vil være sammen med dem mens dette gjelder for 14 prosent i 7. klasse. Andelen som oppgir at de blir utelukket, er jevnt over noe høyere blant jentene. Totalt oppgir 20 prosent av jentene og 18 prosent av guttene av de av og til eller ofte opplever at andre barn ikke vil være sammen med dem.

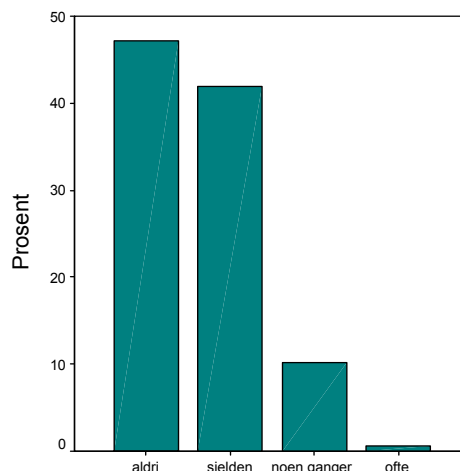
Figur 11-5: Andel som oppgir at det skjer 'av og til' eller 'ofte' at andre barn ikke vil være sammen med dem slik at de blir alene. Etter kjønn og klassetrinn. Barnas egne svar.

11.2.1 Egen deltakelse

Barna er også spurt om de er med på å plage eller fryse ut andre skoleelever. Figur 11-6 viser hvor mange som oppgir at de er med på å plage eller fryse ut medelever:

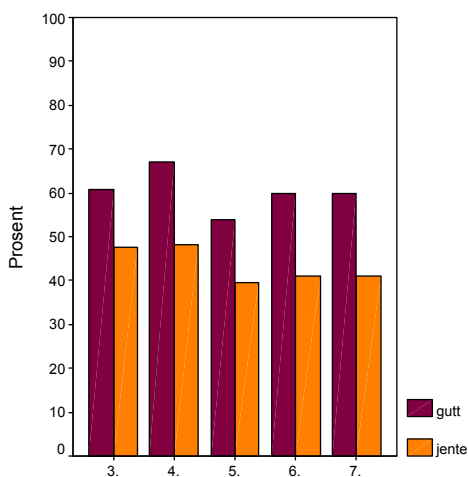
Figur 11-6: Hender det at du er med på plaging, eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien? Svarfordeling.

47 prosent svarer at de aldri er med på å plage eller fryse ut andre elever; 42 prosent svarer at de sjelden er med på dette; 10 prosent oppgir at de noen ganger er med på å plage andre; i underkant av én prosent svarer at de ofte er med på dette. Samlet ser vi at i overkant av halvparten av barna svarer at de i større eller mindre grad er med på å plage andre.

Figur 11-7 viser fordelingen etter kjønn og klassetrinn. Betydelig flere gutter enn jenter oppgir at de deltar i å plage andre. Totalt oppgir 61 prosent av guttene at det hender at de deltar i å plage andre, mot 44 prosent av jentene. For jentene ser vi at andelen som deltar i å plage andre, er markert høyere i 3.-4. klasse enn i 5.-7. klasse. For guttene derimot ser vi ingen klare tendenser når vi sammenlikner de ulike klassetrinnene.

Figur 11-7: Andel som er med på å plage eller fryse ut andre elever på skolen eller skoleveien, 'sjelden' eller oftere. Etter kjønn og klasstrinn. Barnas egne svar.

Den fullstendige svarfordelingen på dette spørsmålet vises i tabell 10-6.

11.2.2 Sammenheng mellom å plage og å bli plaget

Vi finner sammenhenger mellom det å bli utsatt for plaging eller utfrysing og det å selv delta i dette. Andelen som plager andre, er betydelig høyere blant dem som selv er utsatt for slik plaging. Et overveiende flertall av dem som deltar i å plage eller fryse ut andre, oppgir også at de selv har blitt plaget eller frosset ut. Vi finner denne sammenhengen både blant gutter og jenter.

Tabell 11-6: Hender det at du er med på plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien? Etter kjønn og klasstrinn. Barnas egne svar.

		Gutt	Jente	Total
3. klasse	Aldri	39	52	46
	Sjelden	44	38	41
	Noen ganger / ofte ¹⁵	17	10	13
	Total	100	100	100
4. klasse	Aldri	33	52	43
	Sjelden	51	39	45
	Noen ganger / ofte	16	9	13
	Total	100	100	100
5. klasse	Aldri	46	60	53
	Sjelden	44	34	39
	Noen ganger / ofte	10	6	8
	Total	100	100	100
6. klasse	Aldri	40	59	50
	Sjelden	49	35	42
	Noen ganger / ofte	11	7	9
	Total	100	100	100
7. klasse	Aldri	40	59	50
	Sjelden	48	35	41
	Noen ganger / ofte	12	7	9
	Total	100	100	100

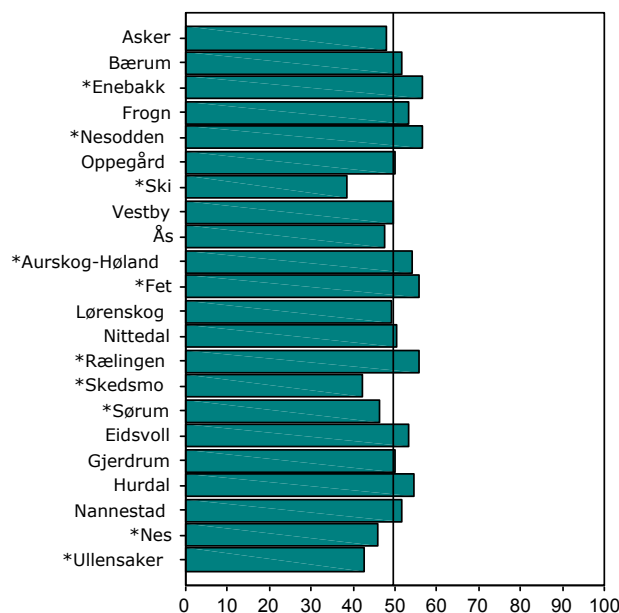
Totalt er det 8 prosent av barna som oppgir at de både selv blir plaget eller frosset ut, og som også selv deltar i slik plaging eller utfrysing 'noen ganger' eller 'ofte'. Det er noen flere gutter enn jenter som havner i denne kombinerte mobber-offer-rollen (9 prosent av guttene mot 6 prosent av jentene).

11.2.3 Kommunefordelinger

Vi har sett på andelen i hver enkelt kommune som har blitt plaget/frosset ut eller mobbet av andre elever.

¹⁵ Ettersom svært få har krysset av for 'ofte', er svaralternativene 'ofte' og 'noen ganger' her slått sammen.

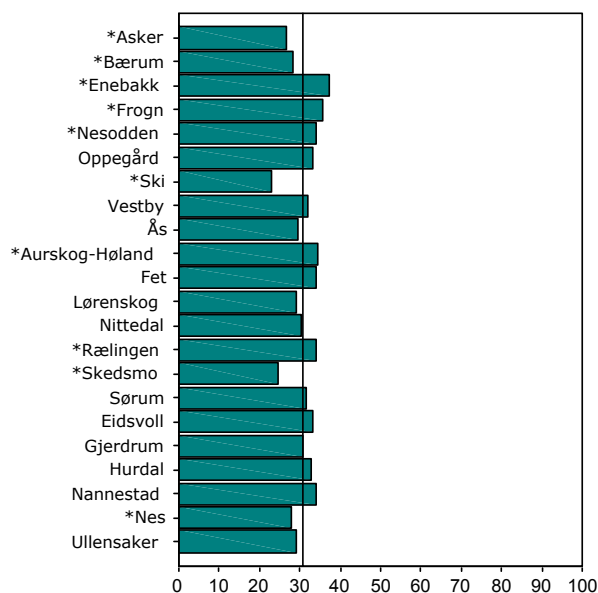
Figur 11-8: Andel i hver kommune som er blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien. Barnas egne svar.

Andelen som oppgir at de har blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien, er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Enebakk,

Nesodden, Aurskog-Høland, Fet og Rælingen. Andelen er signifikant lavere enn fylkesgjennomsnittet i Ski, Skedsmo, Sørums, Nes og Ullensaker.

Figur 11-9: Andel i hver kommune som har blitt mobbet (noen ganger eller ofte) av andre elever på skolen. Barnas egne svar.

Andelen som oppgir at de har blitt *mobbet* av andre elever på skolen eller på skoleveien, er signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Frogn, Nesodden, Aurskog-Høland og Rælingen. Andelen er signifikant *lavere* enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Ski, Skedsmo og Nes.

Vi ser at flere av de samme kommunene peker seg ut for både plaging/utfrysing og mobbing. Ski, Skedsmo og Nes kommer signifikant bedre ut enn fylkesgjennomsnittet både for plaging/utfrysing og mobbing, mens Enebakk, Nesodden og Rælingen kommer signifikant

dårligere ut enn fylkesgjennomsnittet for begge disse indikatorene.

11.2.4 Reaksjoner på plaging

Barna er spurt om hvordan de håndterer situasjoner der de selv eller andre blir plaget.

De barna som har oppgitt at de selv har blitt plaget eller frosset ut, er bedt om å svare på hva de gjorde med dette siste gang de ble plaget eller frosset ut. Tabell 11-7 viser svarfordelingen etter kjønn. Tabell 11-8 viser svarfordelingen etter klassetrinn.

Tabell 11-7: Hva barna gjorde siste gang de ble plaget. Svarfordeling blant dem som oppgir at de har blitt plaget eller frosset ut. Etter kjønn.

Sist jeg ble plaget eller frosset ut av andre elever:	Gutt	Jente	Total
Gjorde jeg ingenting	29	28	28
Hentet jeg en voksen	29	37	33
Snakket jeg til dem som plaget	27	33	30
Sloss jeg med plagerne	15	3	9
Total	100	100	100

Tabell 11-8: Hva barna gjorde siste gang de ble plaget. Svarfordeling blant dem som oppgir at de har blitt plaget eller frosset ut. Etter klassetrinn.

Sist jeg ble plaget eller frosset ut av andre elever:	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
Gjorde jeg ingenting	18	26	30	35	39
Hentet jeg en voksen	45	37	32	23	18
Snakket jeg til dem som plaget	29	29	29	32	32
Sloss jeg med plagerne	8	8	9	10	11
Total	100	100	100	100	100

Den mest utbredte reaksjonsmåten er å hente en voksen, men nesten like mange svarer at de snakket til dem som plaget eller gjorde ingenting. Betydelig færre oppgir at de sloss med plagerne.

Den største kjønnsforskjellen ser vi for dem som sloss med plagerne; fem ganger så mange gutter som jenter har krysset av for dette alternativet. Noen flere jenter oppgir at de hentet en voksen eller snakket til dem som plaget. Om lag like mange gutter som jenter svarer at de gjorde ingenting.

Sammenlikner vi klassetrinnene, ser vi at en langt større andel av de yngste oppgir at de hentet en voksen. Samtidig er det betydelig flere av de eldste som reagerte ved å gjøre ingenting. Når det gjelder andelen som snakket til dem som plaget eller sloss med plagerne, ser vi en liten økning oppover i klassetrinnene.

Økningen i andelen oppover i klassetrinnene som gjorde ingenting, kan tolkes som et signal om at en del elever etter hvert gir opp å yte motstand eller søke hjelp når de blir plaget. Andelen som hentet hjelp hos en voksen, er betydelig lavere oppover i klassetrinnene. Dette kan tolkes på flere måter.

Muligens har de eldre barna ikke i samme grad en voksenperson umiddelbart tilgjengelig som de kan søke hjelp hos. En annen tolkning er at det å søke hjelp av voksne i mindre grad er sosialt akseptabelt oppover i klassetrinnene. Her kan det i større grad bli sanksjonert mot hva som oppfattes som 'sladring', og mange kan derfor vegre seg mot å søke hjelp. En tolkning kan også være at barna tidligere har erfart at det ikke nytter å søke hjelp hos voksne, og at de derfor slutter med dette.

Alle barna er videre spurt om hva de har gjort dersom de har sett noen bli plaget. Tabell 11-9 viser svarfordelingen på dette spørsmålet etter kjønn. Tabell 11-10 viser svarfordelingen etter klassetrinn. Barna er bedt om å krysse av på et av alternativene listet opp i tabellene.

13 prosent oppgir at de aldri har sett noen bli plaget. Av dem som har sett noen bli plaget, svarer et flertall at de hentet en voksen. Det er også mange som oppgir at de snakket til dem som plaget. Ni prosent svarer at de gjorde ingenting, og to prosent sloss med plagerne.

Tabell 11-9: Hvis du har sett noen bli plaget, hva gjorde du? Etter kjønn. Barnas egne svar.

Hvis du har sett noen bli plaget, hva gjorde du?	Gutt	Jente	Total
Har aldri sett noen bli plaget	11	15	13
Ingenting	13	6	9
Hentet en voksen	39	50	44
Snakket til dem som plaget	33	29	31
Sloss med plagerne	5	0,4	2
Total	100	100	100

Tabell 11-10: Hvis du har sett noen bli plaget, hva gjorde du? Etter klassetrinn. Barnas egne svar.

Hvis du har sett noen bli plaget, hva gjorde du?	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
Har aldri sett noen bli plaget	10	10	14	16	16
Ingenting	4	6	8	12	17
Hentet en voksen	61	54	47	35	23
Snakket til dem som plaget	22	28	30	35	41
Sloss med plagerne	3	3	2	2	3
Total	100	100	100	100	100

Noen flere jenter enn gutter oppgir at de aldri har sett noen bli plaget. På den annen side er det flere gutter som svarer at de gjorde ingenting dersom de har sett noen bli plaget. Når det gjelder de ulike

inngrepsmetodene, så ser vi de samme tendensene som i spørsmålet om hva de gjør om de selv blir plaget. Markant flere jenter oppgir at de hentet en voksen. Svært få jenter svarer at de sloss med plagerne, mens 5 prosent av guttene oppgir dette. Det er også en liten overvekt av gutter som svarer at de snakket til dem som plaget.

Det er flere av de yngre enn de eldre barna som engasjerer seg når andre blir plaget. Andelen som oppgir at de aldri har sett noen bli plaget, er noe høyere oppover i klassetrinnene. Vi ser en markant økning i andelen som svarer at de gjorde ingenting dersom de har sett noen bli plaget, fra 4 prosent i 3. klasse til 17 prosent i 7. klasse. Akkurat som for svarene på spørsmålet om hva man gjør når man selv blir plaget, ser vi at drastisk færre av de eldste barna oppgir at de hentet en voksen dersom noen ble plaget. Samtidig ser vi en økning i andelen som snakket til plagerne. Andelen som oppgir at de sloss med plagerne, er stabil på tvers av klassetrinnene.

Sammenhenger

- Vi ser sammenhenger mellom foreldrenes og barnas svar. Der hvor foreldrene rapporterer at barna forteller hjemme om vonde opplevelser, ser vi betydelig høyere forekomst av barn som blir mobbet, plaget, frosset ut og gir uttrykk for utrygghet på skolen. Samtidig ser vi at andelen barn som blir plaget, mobbet, ertet eller frosset ut, er høyere der hvor foreldrene oppgir at barnet ikke ville fortalt foreldrene det dersom barnet ble mobbet eller selv deltok i å mobbe andre. Vi ser de samme sammenhengene mellom foreldrenes svar og hvorvidt barna oppgir at de selv er med på å plage andre, men sammenhengene er her betydelig svakere.
- Andelen som blir plaget og/eller mobbet er høyere der hvor foreldrene har kort utdanning og husstandens inntekt er lav. Vi ser også samme tendens for barnas deltakelse i plaging av andre.

Spørsmål som er stilt:

3.-4. klasse

Hvis du har sett noen bli plaget, hva gjorde du? (sett kun ett kryss)

- Jeg har aldri sett noen bli plaget '
- Jeg gjorde ingenting '
- Jeg hentet en voksen '
- Jeg snakket til de som plaget '
- Jeg sloss med plagerne '

Har du noen gang blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien?

Ja ' Nei '

Hvis du svarte nei på forrige spørsmål, kan du la være å svare på spørsmål 8.

Sist jeg var plaget eller frosset ut av andre elever: (sett kun ett kryss)

- Gjorde jeg ingenting '
- Hentet jeg en voksen '
- Snakket jeg til de som plaget '
- Sloss jeg med plagerne '

Hender det at du er med på plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien?

Ofte ' Noen ganger ' Sjelden ' Aldri '

Hvor ofte skjer det at andre barn ikke vil være sammen med deg slik at du blir alene?

Det skjer aldri '

Det skjer sjelden '

Det skjer av og til '

Det skjer ofte '

Har andre elever på skolen mobbet deg?

Ja, ofte ' Ja, noen ganger ' Nesten aldri eller aldri '

5.-7.klasse:

Hvis du har sett noen bli plaget, hva gjorde du? (sett kun ett kryss) Jeg har aldri sett noen bli plaget '

- Jeg gjorde ingenting '
- Jeg hentet en voksen '
- Jeg snakket til de som plaget '
- Jeg sloss med plagerne '

Har du noen gang blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien?

Ja ' Nei '

Hvis du svarte nei på forrige spørsmål, kan du la være å svare på spørsmål 11

Sist jeg var plaget eller frosset ut av andre elever

(sett kun ett kryss)

- Gjorde jeg ingenting '
- Hentet jeg en voksen '
- Snakket jeg til de som plaget '
- Sloss jeg med plagerne '

Hender det at du er med på plaging, eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien?

Ofte ' Noen ganger ' Sjelden ' Aldri '

Hvor ofte skjer det at andre barn ikke vil være sammen med deg slik at du blir alene?

Det skjer aldri ' Det skjer sjelden ' Det skjer av og til ' Det skjer ofte '

Har andre elever på skolen mobbet deg?

Ja, ofte ' Ja, noen ganger ' Nesten aldri eller aldri '

Foreldre:

Hvor mye forteller barnet ditt om vonde opplevelser på skolen? ' Mye ' Lite ' Ingenting

Hvis barnet ditt ble mobbet eller mobber andre, hvor mye ville han/hun fortalt deg?
' Mye ' Lite ' Ingenting

Hender det, ut fra det dere vet, at barnet er med på plaging, erting eller utfrysing av andre elever på skolen eller på skoleveien?

- ' Ja, nesten hver dag
- ' Ja, et par ganger i uka
- ' Ja, ca. en gang i uka
- ' Ja, ca. hver 14. dag
- ' Nei, aldri eller nesten aldri

Blir barnet selv, ut fra det dere vet, noen ganger plaget, ertet eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien?

- ' Ja, nesten hver dag
- ' Ja, et par ganger i uka
- ' Ja, ca. en gang i uka
- ' Ja, ca. hver 14. dag
- ' Ja, hver måned eller sjeldnere
- ' Sjelden eller aldri

Har barnet i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noen av de handlingene eller truslene som er nevnt nedenfor? (Sett ett kryss på hver linje)

	Aldri	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Barnet er blitt utsatt for trusler om vold	'	'	'	'
Barnet er blitt slått eller dasket uten å få synlige merker	'	'	'	'
Andre har skadet barnet uten at barnet trengte legebehandling	'	'	'	'
Andre har skadet barnet så kraftig at barnet trengte legebehandling	'	'	'	'
Barnet er blitt frastjålet penger, mobiltelefon, klær eller lignende	'	'	'	'
Barnet er blitt truet til å gi fra seg penger eller andre verdisaker	'	'	'	'

12 Fritidsaktiviteter/ kultur

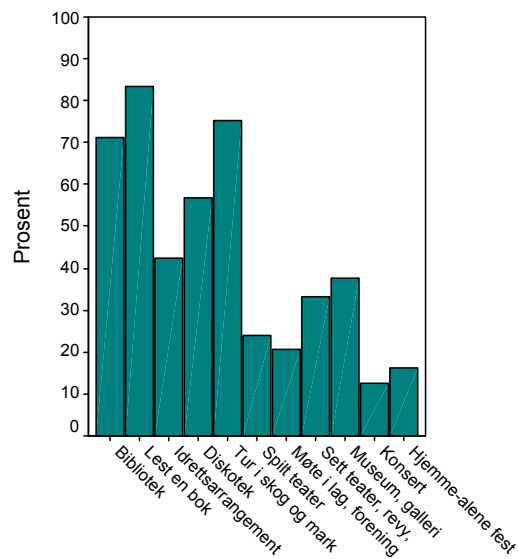
Barna i 5.-7. klasse er spurt om de i løpet av de siste 12 månedene har gjort eller deltatt i ulike kultur- eller fritidsaktiviteter.

12.1 Hvilke aktiviteter driver barna på med?

Barna i 5.-7. klasse er spurt om ulike aktiviteter og kulturelle gjøremål. Ut fra en liste over ulike aktiviteter er de bedt om å krysse av for det de har gjort i løpet av de siste 12 månedene, både gjennom og utenom skolen.

Figuren under viser hvor mange som har gjort de ulike aktivitetene i løpet av de siste 12 månedene.

Figur 12-1: Andel som har gjort ulike aktiviteter i løpet av siste 12 måneder (gjennom eller utenom skolen).

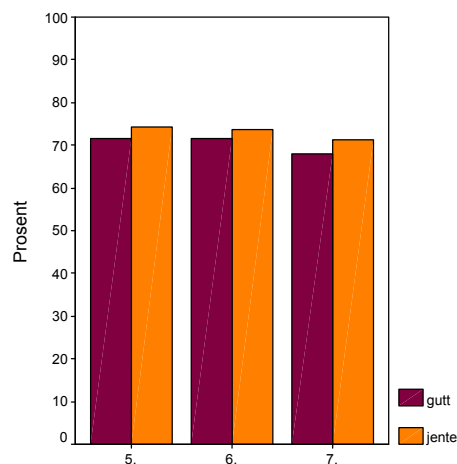
Et klart flertall av elevene har lest bøker (skolebøker ikke inkludert), vært på bibliotek og gått tur i skog og mark. Over halvparten har vært på diskotek, og en god del har også vært tilskuere på idrettsarrangement, teater/revy eller museum/galleri.

Sammendrag

- De mest utbredte av de aktivitetene vi har spurt om er å lese bøker, besøke bibliotek og å gå turer i skog og mark. Andre utbredte aktiviteter er besøk på diskotek, idrettsarrangement eller museum, galleri eller teater/revy.
- Aktivitetsnivået er høyere i Vest-regionen enn i fylket for øvrig.

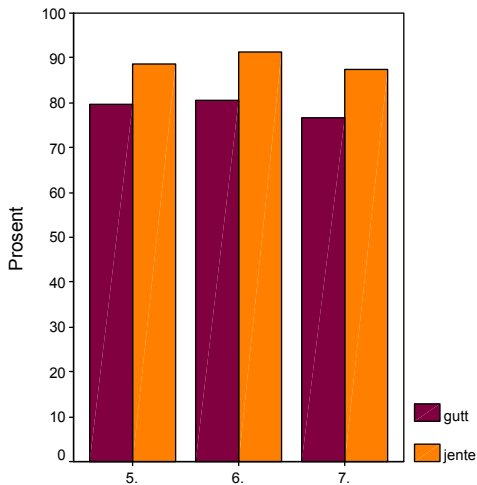
Figurene som følger tar for seg de enkelte aktivitetene.

Figur 12-2: Andel som har vært på bibliotek siste 12 måneder. Etter kjønn og klasstrinn.

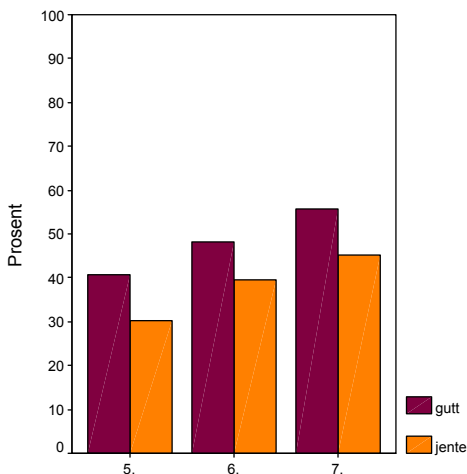
Totalt oppgir 72 prosent at de har vært på bibliotek; 73 prosent av jentene og 70 prosent av guttene. Det er litt færre i 7. klasse som har vært på bibliotek, 70 prosent mot 73 prosent i 5. og 6. klasse.

Figur 12-3: Andel som har lest en bok (ikke skolebok) siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

84 prosent svarer at de har lest en bok (ikke skolebok) i løpet av det siste året. Vi ser en forholdsvis klar kjønnsforskjell hvor 89 prosent av jentene og 79 prosent av guttene har lest bøker. Forskjellene mellom klassetrinnene er små, men som for bibliotekbesøk ligger andelen litt lavere i 7. klasse.

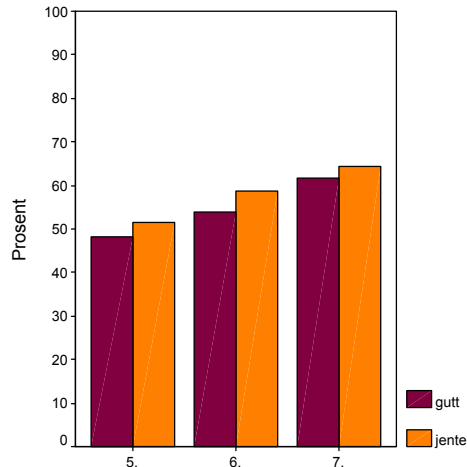
Figur 12-4: Andel som har vært tilskuer på idrettsarrangement siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn

43 prosent har vært tilskuer på et idrettsarrangement, 48 prosent av guttene og 38 prosent av jentene. Vi ser en stigning oppover i klassetrinnene. I 7. klasse har nøyaktig halvparten vært tilskuer på

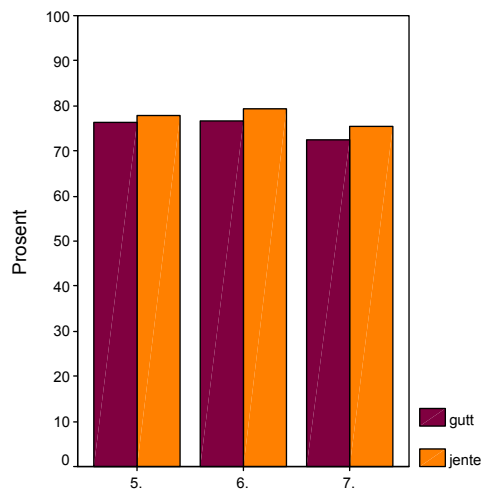
et idrettsarrangement i løpet av siste 12 månedene.

Figur 12-5: Andel som har vært på diskotek siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

56 prosent har vært på diskotek i løpet av de siste 12 månedene. 58 prosent av jentene har vært på diskotek mot 54 prosent av guttene. Her ser vi en klar stigning oppover i klassetrinnene. 50 prosent har vært på diskotek i 5. klasse, mot 63 prosent i 7. klasse.

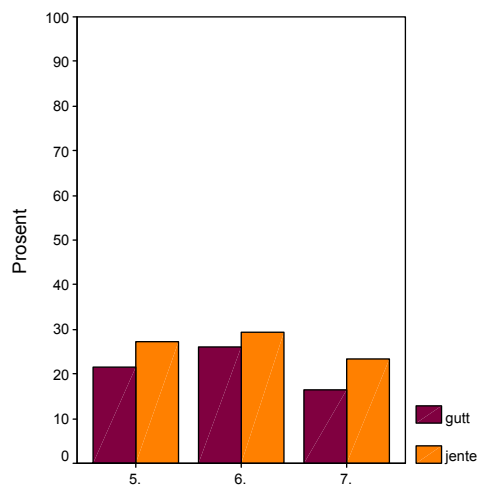
Figur 12-6: Andel som har vært på tur i skog og mark siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

76 prosent har vært på tur i skog og mark i løpet av de siste 12 månedene. Kjønnsforskjellene er relativt små, 78 prosent av jentene

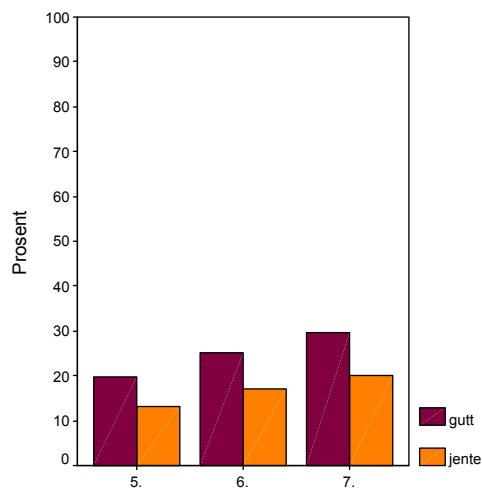
og 75 prosent av guttene var vært på tur i skog og mark. Andelen er litt lavere i 7. klasse enn i 5. og 6. klasse.

Figur 12-7: Andel som har spilt teater siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

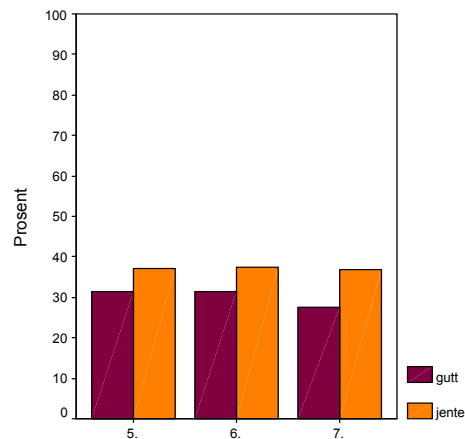
Nesten en fjerdedel, 24 prosent, har spilt teater i løpet av det siste året. Vi ser at det er betydelig flere jenter enn gutter som har spilt teater, 27 prosent av jentene mot 21 prosent av guttene. Andelen som har spilt teater er høyest i 6. klasse med 28 prosent, og lavest i 7. klasse hvor 20 prosent av elevene har spilt teater det siste året.

Figur 12-8: Andel som har vært på møte i lag, organisasjon eller forening siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

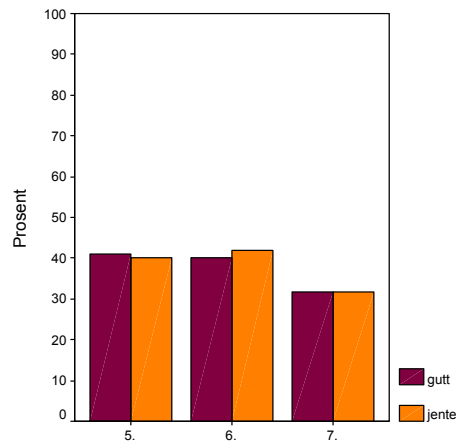
Totalt har 21 prosent vært på møte i lag, organisasjon, forening e.l. Her ser vi en overvekt av gutter. 25 prosent av guttene har vært på slike møter det siste året, mot 17 prosent av jentene. Andelen som har vært på slike møter stiger oppover i klassetrinnene. I 5. klasse har 17 prosent vært på slike møter, mot 25 prosent i 7. klasse.

Figur 12-9: Andel som har sett på teaterforestilling, revy, musikkspill e.l. siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

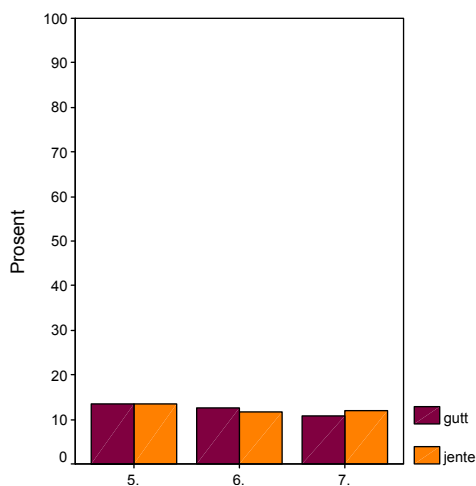
34 prosent oppgir at de har sett på teaterforestilling, revy, musikkspill, e.l. 37 prosent av jentene har sett på slike forestillinger, mot 30 prosent av guttene. Det er kun små forskjeller mellom klassetrinnene.

Figur 12-10: Andel som har vært på museum, kunstutstilling e.l. siste 12 måneder. Etter kjønn og klassetrinn.

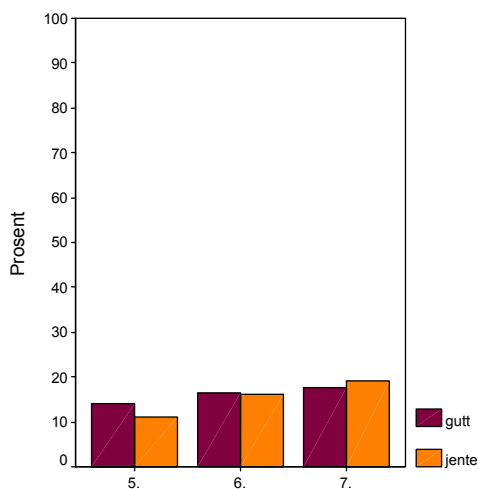
38 prosent har i løpet av de siste 12 måneder vært på museum eller kunstutstilling. Vi ser her ingen forskjell mellom jenter og gutter. Andelen er betydelig lavere i 7. klasse hvor 32 prosent har besøkt museum eller kunstutstilling, enn i 5. og 6. klasse hvor dette gjelder 41 prosent.

Figur 12-11: Andel som har vært på rocke- eller annen konsert siste 12 måneder. Etter kjønn og klasstrinn.

12 prosent har vært på konsert det siste året. Andelen er den samme blant begge kjønn. Vi ser en svak nedgang oppover i klasstrinnene når det gjelder konsertbesøk.

Figur 12-12: Andel som har vært på hjemme-alene fest siste 12 måneder. Etter kjønn og klasstrinn.

16 prosent har vært på hjemme-alene-fest i løpet av de siste 12 månedene. Andelen er lik for begge kjønn. Det er flere som har vært på slike fester oppover i klasstrinnene. 13 prosent av 5. klassingene har vært på hjemme-alene-fest, mot 19 prosent av 7. klassingene.

12.2 Regionale forskjeller

Vi finner følgende signifikante forskjeller mellom regionene i fylket, sett i forhold til fylkesgjennomsnittet:

- Andelen som har vært på bibliotek er høyere enn fylkesgjennomsnittet i Vestregionen, og lavere i Follo, Nedre Romerike og Øvre Romerike.
- Andelen som har lest minst én bok er høyere i Vestregionen og lavere på Øvre Romerike.
- Andelen som har vært tilskuer på idrettsarrangement er høyere i Vestregionen og lavere på Øvre Romerike.
- Andelen som har vært på diskotek er høyere på Nedre og Øvre Romerike og lavere i Vestregionen.
- Andelen som har vært på tur i skog og mark er lavere på Øvre Romerike.
- Andelen som har spilt teater er høyere i Follo.
- Andelen som har vært på møte i lag, organisasjon eller forening er høyere i Vestregionen og lavere i Follo.
- Andelen som har sett på teaterforestilling, revy, musikkspill e.l. er høyere i Vestregionen og Follo, og lavere på Nedre Romerike.
- Andelen som har vært på museum, kunstutstilling, e.l. er høyere i Vestregionen og lavere på Øvre Romerike.

- Andelen som har vært på hjemme-alene fest er høyere på Øvre Romerike og lavere i Vestregionen.

De regionene som særlig skiller seg ut er Vestregionen som er overrepresentert når det gjelder kulturaktiviteter, men underrepresentert når det gjelder diskotek og hjemme-alene-fester; og Øvre Romerike hvor vi ser det motsatte mønsteret – underrepresentasjon når det gjelder kulturaktiviteter og overrepresentasjon når det gjelder diskotek og hjemme-alene-fester.

Spørsmål som er stilt:

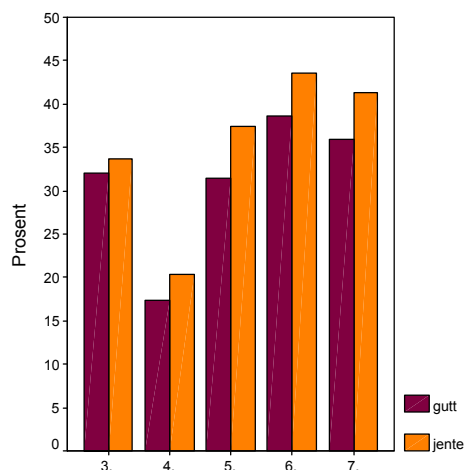
5.-7.klasse:

2. Har du i løpet av de siste 12 måneder følgende ting? Kryss av for det du har (både gjennom skolen og utenom skolen)

Vært på bibliotek	·
Lest en bok (ikke skolebok)	·
Vært tilskuer på et idrettsarrangement	·
Vært på diskotek	·
Vært på tur i skog og mark	·
Spilt teater	·
Vært på møte i et lag, organisasjon eller fc	·
Sett på teaterforestilling, revy, musikkspill	·
Vært på museum, kunstutstilling	·
Vært på rocke- eller annen konsert	·
Vært på organisert houseparty	·
Vært på hjemme alene-fest	·

at så mange som 14 prosent ifølge foreldrene har vært på legevakt, og 11 prosent har vært i kontakt med legespesialist.

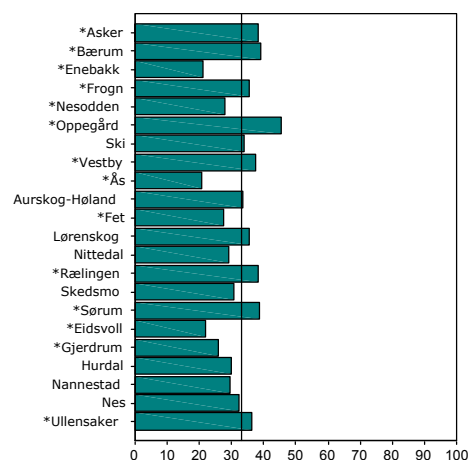
Figur 13-2: Andel som i løpet av siste 12 måneder har hatt kontakt med eller blitt kontaktet av skolehelsetjenesten. Etter kjønn og klassetrinn. Foreldrenes svar.

Totalt 33 prosent har i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten, ifølge foreldrene. 35 prosent av jentene og 31 prosent av guttene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten, og vi ser at det er litt flere jenter enn gutter på hvert klassetrinn som har vært i kontakt med denne tjeneste. I 4. klasse er det markant færre som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten – 18 prosent, mens for de øvrige klassetrinnene har en tredjedel eller flere av elevene vært i kontakt med skolehelsetjenesten.

Sammenligner vi kommunene i fylket er andelen som i følge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten de siste 12 månedene signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Frogn, Oppegård, Vestby, Rælingen, Sørums og Ullensaker. Andelen er signifikant lavere i Enebakk, Nesodden, Ås, Fet, Eidsvoll og Gjerdrum.

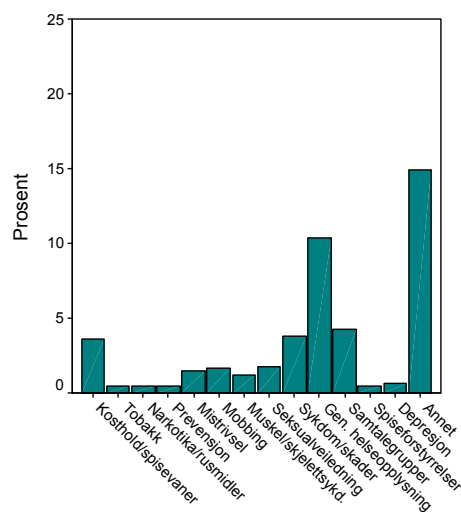
Figur 13-3: Andel i hver kommune som ifølge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i løpet av de siste 12 månedene

13.2 Skolehelsetjenesten

Både foreldrene og barna selv er spurt om i hvilken forbindelse barna eventuelt har hatt kontakt med skolehelsetjenesten i løpet av de siste 12 månedene. Fra foreldrene har vi data for hele aldersspennet fra 3. til 7.klasse, mens vi fra barna selv har data fra 5. til 7.klasse.

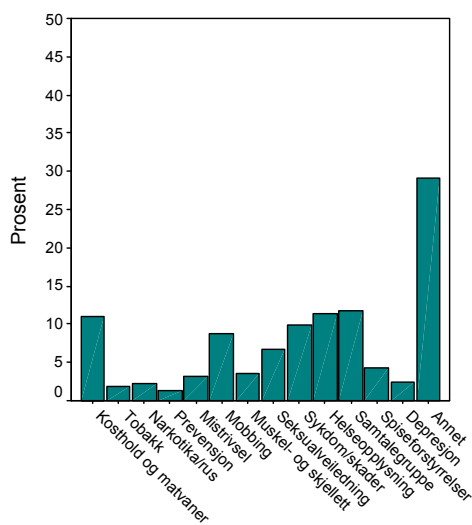
Figur 13-4: Andel som har vært i kontakt med skolehelsetjeneste for ulike problemer eller spørsmål i løpet av de siste 12 måneder. Foreldrenes svar.

10 prosent har ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med generell helseopplysning, i løpet av de siste 12 månedene. 4 prosent av barna har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner, og like mange i forbindelse med behandling av sykdom/skader eller samtalegrupper for elevene. Ellers ser vi at så mye som 15 prosent av barna i følge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i andre henseende enn de som er nevnt i spørreskjemaet.

Barnas egne svar for 5.-7. klasse fremkommer i figur 13-5.

Figur 13-5: Andel som i løpet av de siste 12 månedene har hatt kontakt med skolehelsetjeneste i forbindelse med ulike formål. Barnas egne svar. 5.-7. klasse.

Også her ser vi at det som de fleste har krysset av for er 'annet', men ellers ser vi her en jevnere fordeling enn i foreldrenes svar. I overkant av 10 prosent oppgir at de har hatt kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med ting som kosthold og matvaner, og like mange oppgir at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med helseopplysning eller samtalegrupper for elevene. Nesten like mange har hatt kontakt i forbindelse med behandling av sykdom/skader eller mobbing.

Vi må her være oppmerksomme på at begrepet 'kontakt' kan tolkes ulikt. Begrepet kan forstås som personlig kontakt mellom elev og helsepersonell, men det kan også tenkes å inkludere for eksempel informasjonsvirksomhet i klasserommene.

Vi kan ikke si sikkert hvorvidt forskjellene mellom foreldrenes og barnas svar skyldes at de forstår og definerer de ulike begrepene ulikt, eller om mye av barnas kontakt med helsetjenesten skjer uten at foreldrene vet om dette.

Tabell 13-1: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	4	2	6	4	3	4
Barna svarer			17	11	6	11

Totalt 4 prosent av barna har ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner i løpet av de siste 12 månedene. 4 prosent av jentene og 3 prosent av guttene har ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner. Andelen er lavest i 4. klasse med 2 prosent av alle barna, og høyest i 5. klasse hvor 6 prosent av alle barna har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med dette.

Totalt har 11 prosent av 5.-7. klassingene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner i løpet av de siste 12 månedene, noe som er betydelig høyere enn foreldrenes svar for den samme aldersgruppen. I motsetning til i foreldrenes svar ser vi her ingen kjønnsforskjeller. Som i foreldrenes svar er andelen høyest i 5. klasse, men her er andelen på 17 prosent. I 7. klasse er det 6 prosent av barna som oppgir at de har hatt kontakt med

skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner i løpet av de siste 12 månedene.

- Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner er betydelig høyere blant dem som har forsøkt å slanke seg. Av de barna som foreldrene tror har slanket seg, er det 9 prosent som ifølge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner. Av de barna i 5.-7. klasse som selv oppgir at de har prøvd å slanke seg, er det 15 prosent som oppgir at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner.
- Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner er litt høyere blant dem som ikke spiser frokost hver dag.

Tabell 13-2: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,1	0,1	0,5	0,6	1	0,5
Barna svarer			1	2	3	2

Totalt 0,5 prosent av alle barna har ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk i løpet av de siste 12 månedene. Andelen er den samme blant begge kjønn, men vi ser en økning oppover i klassetrinnene. I 7. klasse har i overkant av én prosent av elevene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk i løpet av de siste 12 månedene.

Totalt oppgir 2 prosent av 5.-7. klassingene at de i løpet av de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk. Dette er noe høyere enn foreldrenes svar for den

samme aldersgruppen. I barnas egne svar er andelen litt høyere blant guttene, og også her ser vi en økning oppover i klassetrinnene. I 7. klasse svarer tre prosent av barna at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk i løpet av de siste 12 månedene.

- Andelen er betydelig høyere blant de barna som har prøvd å røyke. Av de elevene i 5.-7. klasse som noen gang har prøvd å røyke, oppgir 5 prosent at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk.

Tabell 13-3: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med narkotika eller andre rusmidler.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,0	0,1	0,3	0,6	2	0,5
Barna svarer			2	2	3	2

Totalt 0,5 prosent har ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med narkotika eller andre rusmidler, i løpet av de siste 12 månedene. Dette gjelder like mange gutter som jenter. Andelen er høyere oppover i klassetrinnene. I 7. klasse har i underkant av to prosent av alle barna vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med rusmidler i løpet av de siste 12 månedene.

Totalt svarer 2 prosent av barna at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med narkotika eller andre rusmidler i løpet av de siste 12 månedene. Igjen er tallene høyere her enn i foreldrenes svar. Vi finner ingen markante kjønnsforskjeller i barnas egne svar. Som i foreldrenes svar

ser vi her en utvikling hvor andelen er høyere oppover i klassetrinnene. I 7. klasse oppgir 3 prosent av elevene at de i løpet av de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med rusmidler.

- Andelen av elevene som oppgir at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med narkotika eller andre rusmidler er høyere blant dem som selv har erfaringer med dette. Av barna som svarer at de noen gang har prøvd å drikke alkohol, svarer 3 prosent at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med rus. Tilsvarende andel blant de barna som oppgir at de har prøvd narkotika er 25 prosent.

Tabell 13-4: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mistrivsel.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	1	1	2	2	2	1
Barna svarer			4	3	2	3

I underkant av 2 prosent av alle elevene har ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mistrivsel, like mange gutter som jenter. Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten de siste 12 månedene ligger på omlag én prosent i 3.-4. klasse, og nær to prosent i 5.-7. klasse.

Totalt svarer 3 prosent av 5.-7. klassingene at de i løpet av siste 12

måneder har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mistrivsel. Andelen er høyere enn i foreldrenes svar, særlig ser vi dette i 5. og 6. klasse, hvor andelen her er høyest. Som i foreldrenes svar er kjønnsforskjellene små.

- Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mistrivsel er betydelig høyere blant barn som ikke liker seg på skolen, er

stresset, føler seg ensomme, oppgir at de er lei seg eller i dårlig humør.

- Av barna i 5.-7. klasse som svarer at de ikke liker seg på

skolen, er det 4 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mistrivsel.

Tabell 13-5: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	1	1	3	2	2	2
Barna svarer			12	8	6	9

Totalt er det i underkant av 2 prosent av barna som ifølge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing, i løpet av de siste 12 månedene. Vi ser ikke noen markante forskjeller mellom gutter og jenter. Andelen er høyest i 5.klasse, hvor nær tre prosent av barna har vært i kontakt med helsetjenesten i forbindelse med mobbing. Lavest andel finner vi i 3. og 4.klasse.

Totalt har 9 prosent av 5.-7.klassingene i løpet av siste 12 måneder vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing. Dette er en langt høyere andel enn det som fremkommer i foreldrenes svar. Vi finner også større forskjeller etter kjønn og alder her enn i foreldrenes svar. 10 prosent av guttene og 8 prosent av jentene oppgir at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing. Andelen er høyest i 5.klasse med 12 prosent, men betydelig lavere i 6. og 7.klasse med henholdsvis 8 og 6 prosent.

- Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing er høyere både blant dem som blir mobbet eller plaget og blant

dem som deltar i å mobbe eller plage andre. Dette fremgår tydelig av både barnas og foreldrenes svar.

- Av de barna i 5.-7. klasse som oppgir at de ofte har blitt mobbet av andre elever, svarer 29 prosent at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing. Av dem som har blitt mobbet noen ganger er det 14 prosent som svarer at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med dette. Tilsvarende andel blant dem som ikke er blitt mobbet er 6 prosent.
- Av de elevene som oppgir å noen gang ha blitt plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien, har 13 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing.
- Av de barna som oppgir at de 'noen ganger' eller 'ofte' er med på plaging eller utfrysing av medelever, er det 12 prosent som svarer at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing.

Tabell 13-6: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,6	0,6	1	2	2	1
Barna svarer			4	4	3	4

Totalt er det i overkant av 1 prosent som i følge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer i løpet av de siste 12 månedene, om lag like mange gutter som jenter. Her ser vi at andelen blir noe høyere oppover i klassetrinnene. I 6. og 7. klasse har nær to prosent av alle elevene i følge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer i løpet av de siste 12 månedene.

Nær 4 prosent av alle 5.-7. klassingene har i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer. Også her rapporterer barna selv en høyere forekomst enn hva foreldrene gjør. I motsetning til hva foreldrene oppgir, er det blant barna selv noe flere gutter som rapporterer at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer. Dessuten er fordelingen over klassetrinn her litt annerledes enn i foreldrenes svar. Andelen er her høyest i 5.klasse, og litt lavere i de påfølgende klassetrinn.

- Andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer er høyere blant dem som har plager i rygg, nakke eller skuldre, og blant elever med bevegelseshemming.
- Av de barna som oppgir at de dagen i forveien hadde vondt i ryggen er det 6 prosent som svarer at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer.
- Av de barna som i følge foreldrene ukentlig eller oftere plages av vondt i nakke eller skuldre, er det 8 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten ifølge foreldrene. Tilsvarende tall for dem som ifølge foreldrene ukentlig eller oftere plages av vondt i ryggen er 10 prosent.
- Av de barna som i følge foreldrene i større eller mindre grad har en bevegelseshemming har 12 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- eller skjelettsykdommer.

Tabell 13-7: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,2	0,1	1	4	4	2
Barna svarer			4	7	10	7

Nær 2 prosent har i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i

forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål, ifølge foreldrene. Totalt er det

omlag like mange gutter som jenter som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med seksualveiledning. I 6. og 7. klasse har 4 prosent av elevene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i denne forbindelse.

Totalt 7 prosent av 5.-7. klassingene oppgir at de i løpet av siste 12 måneder har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål.

Dette er en betydelig høyere andel enn i foreldrenes svar. Kjønnsforskjellene er også her svært små. Andelen stiger oppover i klassetrinnene. I 5. klasse er det 3 prosent av elevene som svarer at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål i løpet av de siste 12 månedene. I 7. klasse er den tilsvarende andelen 10 prosent.

Tabell 13-8: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med prevensjon.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,1	0,1	0,2	1	1	0,4
Barna svarer			0,4	1	2	1

Totalt 0,4 prosent av barna har i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med prevensjon, ifølge foreldrene. Vi ser ingen markante forskjeller mellom gutter og jenter, men andelen er høyere i 6.-7. klasse enn i de lavere klassetrinnene.

I overkant av én prosent av alle 5.-7. klassingene oppgir at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med prevensjon i løpet

av de siste 12 månedene. Andelen er her litt høyere enn i foreldrenes svar for de samme klassetrinn. Som i foreldrenes svar er kjønnsforskjellene små, og andelen er høyere oppover i klassetrinnene. I 7. klasse er det to prosent av alle elevene som oppgir at de i løpet av de siste 12 månedene har hatt kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med prevensjon.

Tabell 13-9: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med behandling av sykdom/skader.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	3	4	4	4	4	4
Barna svarer			10	10	9	10

Totalt 4 prosent har vært i kontakt med skolehelsetjenesten for behandling av sykdom eller skader siste 12 månedene, i følge foreldrene. Andelen er lik for begge kjønn, og det er kun svært små forskjeller mellom klassetrinnene.

Totalt 10 prosent av 5.-7. klassingene svarer at de i løpet av

de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med behandling av sykdom/skader, igjen en betydelig høyere andel enn i foreldrenes svar. Som i foreldrenes svar finner vi her bare små forskjeller ut fra kjønn og klassetrinn.

- Andelen av barna som rapporterer å ha vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med behandling av sykdom eller skader de siste 12 månedene er noe høyere blant de elevene som svarer at de dagen i forveien følte seg syke, var slappe, hadde vondt i hodet eller magen, etc. Også i foreldrenes svar ser vi at andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med dette er høyere blant elever med fysiske plager av ulikt slag.

Tabell 13-10: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med generell helseopplysning.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	10	5	14	13	11	10
Barna svarer			11	12	11	11

Totalt har 10 prosent i følge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med generell helseopplysning i løpet av de siste 12 månedene, 12 prosent av jentene og 9 prosent av guttene. Andelen er lavest i 4. klasse med 5 prosent og høyest i 5. klasse hvor 14 prosent av elevene i følge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med generell helseopplysning i løpet av de siste 12 månedene.

Totalt oppgir 11 prosent av 5.-7. klassingene at de i løpet av de siste

12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med generell helseopplysning. Dette er en litt *lavere* andel enn i foreldrenes svar for samme aldersgruppe. En årsak til dette kan være at foreldre og barn har en ulik oppfatning av hva som faller inn under begrepet generell helseopplysning.

Kjønnsforskjellen er her langt mindre enn i foreldrenes svar.

Tabell 13-11: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med samtalegrupper for elevene.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	2	1	6	7	6	4
Barna svarer			11	13	12	12

Totalt har 4 prosent av elevene ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med samtalegrupper for elevene i løpet av de siste 12 månedene. I 5.-7. klasse er denne andelen betydelig høyere blant jentene. Totalt har 6 prosent av jentene og 3 prosent av guttene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbind-

else med samtalegrupper. Vi ser at andelen som har deltatt i samtalegrupper er markant høyere i 5.-7. klasse.

Totalt har 12 prosent av 5.-7. klassingene i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med samtalegrupper for elevene, ifølge dem selv. Dette er en

betydelig høyere andel enn i foreldrenes svar, men forholdet mellom kjønn og klassetrinn er omlag det samme. 14 prosent av jentene og nær 10 prosent av guttene oppgir av de i løpet av de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med samtalegrupper.

Forskjellene mellom klassetrinn er små.

Vi finner ingen markante sammenhenger mellom barnas svar på hvorvidt de trives på skolen og deltakelse i samtalegrupper.

Tabell 13-12: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,1	0,2	0,5	0,5	0,8	0,4
Barna svarer			6	4	3	4

Totalt har 0,4 prosent av elevene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser i løpet av de siste 12 månedene, ifølge foreldrene. Omlag dobbelt så mange jenter som gutter har hatt kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med dette, og andelen er høyere oppover i klassetrinnene.

Totalt 4 prosent av 5.-7. klassingene i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser. Dette er en langt høyere andel enn i foreldrenes svar. Andelen er litt høyere blant jentene. Ser vi på klassetrinnene, finner vi flest som har hatt kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser i 5. klasse.

Vi vil her understreke at denne kontakten ikke nødvendigvis innebærer at barnet selv har et spiseproblem. Det kan også tenkes at informasjon fra helsepersonell og lignende her er inkludert i barnas svar.

- Av de barna som i følge foreldrene noen gang har prøvd å slanke seg er det 2 prosent som ifølge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser.
- Av barna i 5.-7. klasse som oppgir at de har prøvd å slanke seg er det 8 prosent som oppgir at de har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser.

Tabell 13-13: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	0,6	0,2	0,7	0,8	0,7	0,6
Barna svarer			3	2	2	2

Totalt 0,6 prosent av elevene har i følge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon, i løpet av de siste

12 månedene. Vi ser kun små forskjeller etter kjønn og klassetrinn.

I overkant av 2 prosent av 5.-7. klassingene oppgir at de i løpet av de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon. Også dette er en betydelig høyere andel enn i foreldrenes svar. Som i foreldrenes svar ser vi bare små forskjeller etter kjønn og klassetrinn.

- Av de barna i 5.-7. klasse som ifølge SDQ-skåren er i kategorien 'avvikende' når det gjelder følelsesmessige problemer, er det 9 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon. Av barna i

gråsone-kategorien for følelsesmessige problemer er det 5 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon.

- Av barna som ifølge foreldrenes svar har en avvikende SDQ-skåre for følelsesmessige problemer, er det 8 prosent som ifølge foreldrene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon. Av de som ifølge foreldrenes svar er i gråsonekategorien, er det 4 prosent som ifølge foreldrene har vært i kontakt i forbindelse med depresjon.

Tabell 13-14: Andel som de siste 12 månedene har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med andre ting.

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Foreldrene svarer	17	9	12	19	19	15
Barna svarer			25	33	30	29

Totalt har 15 prosent av barna ifølge foreldrene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med andre ting enn de nevnt ovenfor, i løpet av de siste 12 månedene. Dette gjelder litt flere jenter (16 prosent) enn gutter (14 prosent). Andelen er lavest i 4. klasse hvor i underkant av 9 prosent av alle barna har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med andre ting, i 6. og 7. klasse er denne andelen på 19 prosent.

29 prosent av 5.-7. klassingene har i løpet av siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med andre ting enn de som er nevnt ovenfor. Dette er en betydelig høyere andel enn i foreldrenes svar, og som i foreldrenes svar ser vi her en høyere rapportering blant jenter. 32 prosent av jentene og 26 prosent av guttene rapporterer å ha vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med andre ting enn de nevnt ovenfor.

13.3 Øvrige helsetjenestetilbud

Tabell 13-15: Helsetjenester barnet ifølge foreldrene har vært i kontakt med i løpet av de siste 12 måneder

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse	Totalt
Helsestasjon for ungdom	1	2	2	2	3	2
Fastlege, allmennpraktiserende lege	33	32	32	31	31	32
PP-tjenesten	8	8	8	8	8	8
Psykolog, psykiater	2	2	3	3	3	3
Familierådgivning	0,6	0,6	1	1	1	1
Legespesialist	12	11	11	10	11	11
Legevakt	15	14	15	14	14	14
Sykehusinnleggelse	4	3	3	2	3	3
Fysioterapeut	3	3	3	4	4	3
Kiropraktor	1	1	1	2	1	1
Tannlege, skoletannlege	65	65	68	71	72	68
Alternativ behandler	5	4	4	5	4	5
Helseopplysning via internett	0,5	0,5	0,6	0,6	0,8	0,6

- Totalt 2 prosent har ifølge foreldrene vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i løpet av de siste 12 månedene. Andelen er tilnærmet lik for begge kjønn. Vi ser en svak stigning oppover i klassetrinnene. I 7. klasse har 3 prosent ifølge foreldrene vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i løpet av det siste året. Ettersom helsestasjon for ungdom er et tilbud for de som er eldre enn barneskolealder, kan det synes overraskende at vi her finner en andel også i barneskolen som har benyttet denne tjenesten. Vi kan ikke utelukke at det her er kommet med en del feilrapporteringer, hvor foreldrene for eksempel kan ha blandet sammen de ulike helsetjenestetilbudene.
- Totalt 32 prosent har ifølge foreldrene vært i kontakt med fastlege eller annen allmennpraktiserende lege i løpet av de siste 12 månedene. Andelen er omtrent den samme på tvers av kjønn og klassetrinn.
- Totalt 8 prosent har ifølge foreldrene hatt kontakt med PP-tjenesten i løpet av de siste 12 månedene. Kjønnforskjellen er her stor. 10 prosent av guttene og 5 prosent av jentene har ifølge foreldrene hatt kontakt med PP-tjenesten. Vi ser ingen forskjeller mellom klassetrinnene. Andelen er betdelig høyere blant barna med avvikende SDQ-skåre. Av barna som ifølge foreldrenes svar har en avvikende SDQ-skåre for totale psykiske problemer har 46 prosent vært i kontakt med PP-tjenesten. Av barna i 5.-7.klasse som i følge deres egne svar er i avvikskategorien for totale psykiske problemer, har 21 prosent ifølge foreldrene vært i kontakt med PP-tjenesten.
- Totalt 3 prosent av barna har ifølge foreldrene hatt kontakt med psykolog eller psykiater i løpet av de siste 12 månedene. 3 prosent av guttene og 2 prosent av jentene har vært i kontakt med psykolog eller psykiater, og vi ser at litt flere gutter enn jenter på hvert klassetrinn har

- vært i kontakt med disse tjenestene. Det er små forskjeller mellom klassetrinn. Andelen er betydelig høyere blant barna med avvikende SDQ-skåre. Av barna som ifølge foreldrenes svar har en avvikende SDQ-skåre for totale psykiske problemer har 24 prosent vært i kontakt med psykolog eller psykiater. Av barna i 5.-7. klasse som i følge deres egne svar er i avvikskategorien for totale psykiske problemer, har 9 prosent ifølge foreldrene vært i kontakt med psykolog eller psykiater.
- Totalt 1 prosent av barna har i følge foreldrene vært i kontakt med familierådgivning I løpet av det siste året. Det er her ingen forskjeller mellom gutter og jenter, og også forskjellene mellom klassetrinn er svært små.
 - Totalt 11 prosent av barna har ifølge foreldrene vært i kontakt med legespesialist i løpet av de siste 12 månedene. Vi finner ingen markante forskjeller etter kjønn og klassetrinn.
 - Totalt 14 prosent av barna har hatt kontakt med legevakta siste 12 måneder, ifølge foreldrene. Dette gjelder 15 prosent av guttene og 13 prosent av jentene. Vi ser at andelen er litt lavere i 6.-7. klasse for jentenes del, ellers ser vi ingen forskjeller etter klassetrinn.
 - Totalt 3 prosent av barna har vært innlagt på sykehus i løpet av det siste året, ifølge foreldrene. Vi finner her ingen markante forskjeller etter kjønn og klassetrinn.
 - Totalt 3 prosent av barna har ifølge foreldrene hatt kontakt med fysioterapeut i løpet av de siste 12 månedene. Dette gjelder like mange gutter som jenter. Vi ser en svak stigning oppover i klassetrinnene, hvor 4 prosent i 6. og 7. klasse har hatt kontakt med fysioterapeut siste 12 måneder. Vi ser ingen markante forskjeller i bruk av fysioterapeut etter i hvilken grad barna er fysisk aktive.
 - Totalt 1 prosent av barna har ifølge foreldrene hatt kontakt med kiropraktor i løpet av de siste 12 månedene. Vi finner ingen markante forskjeller etter kjønn og klassetrinn. Vi ser ingen markante forskjeller etter fysisk aktivitet.
 - Totalt har 68 prosent av barna har ifølge foreldrene hatt kontakt med tannlege eller skoletannlege i løpet av de siste 12 månedene. Det er ingen forskjell mellom gutter og jenter, men vi ser at andelen som har vært i kontakt med tannlege siste år stiger oppover i klassetrinnene. 65 prosent har vært i kontakt med tannlege siste år i 3. klasse, mot 72 prosent i 7. klasse.
 - Totalt 5 prosent av barna har ifølge foreldrene vært i kontakt med alternativ behandler i løpet av de siste 12 månedene. Vi finner ingen markante forskjeller etter kjønn og klassetrinn.
 - Totalt har i underkant av 1 prosent av barna ifølge foreldrene benyttet seg av internett for å innhente helseopplysninger. Vi finner ingen markante forskjeller etter kjønn og klassetrinn.

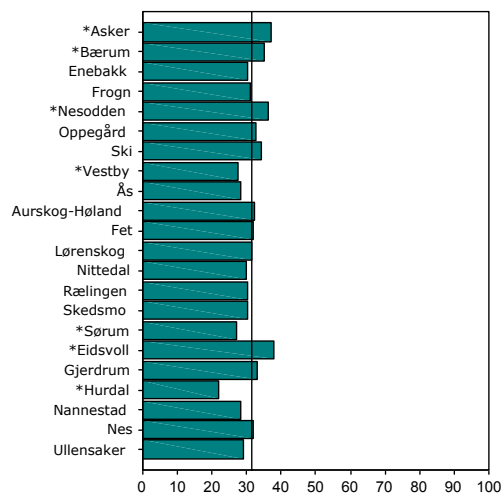
13.3.1 Psykiske plager det er søkt hjelp for

Foreldrene oppgir at 2 prosent av barna har hatt en psykisk plage det er søkt hjelp for i løpet av det siste halvåret. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kommunene, men Follo ligger over de andre regionene. Det er noen flere gutter enn jenter som har hatt en slik plage, men det er ingen signifikant forskjell mellom klassetrinnene.

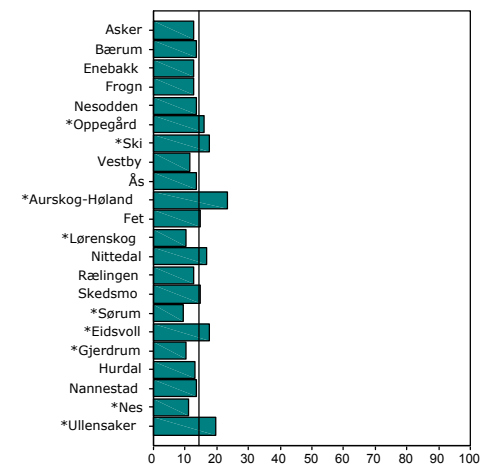
Tabell 13-16: Psykisk plage det er søkt hjelp for, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Har barnet hatt psykisk plage det er søkt hjelp for siste halvår?	nei	97	98	98
	ja	3	2	2
Total		100	100	100

13.3.2 Kommunale forskjeller: fastlege og legevakt

Figur 13-6: Andel i hver kommune som ifølge foreldrene har hatt kontakt med fastlege eller allmennpraktiserende lege siste 12 måneder

Sammenligner vi kommunene i fylket er andelen som ifølge foreldrene har vært i kontakt med fastlege eller allmennpraktiserende lege signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Nesodden og Eidsvoll. Andelen er signifikant lavere i Vestby, Sørums og Hurdal.

Figur 13-7: Andel i hver kommune som ifølge foreldrene har hatt kontakt med legevakt siste 12 måneder .

Sammenligner vi kommunene i fylket er andelen som ifølge foreldrene har vært i kontakt med legevakt signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Oppegård, Ski, Aurskog-Høland, Eidsvoll og Ullensaker. Andelen er signifikant lavere i Lørenskog, Sørums, Gjerdrum og Nes.

Spørsmål som er stilt:

5.-7.klasse

Har du de siste 12 mnd. hatt kontakt med skolehelsetjeneste og hva gjaldt det? (bare kryss av der du har hatt kontakt.)

Skolehelsetjeneste

- Kosthold og spisevaner
- Tobakk
- Narkotika/andre rusmidler
- Prevensjon
- Mistrivsel
- Mobbing
- Muskel- og skjelettsykdommer
- Informasjon og veiledning
- om seksuelle spørsmål

Behandling av sykdom/skader '
 Generell helseopplysning '
 Samtalegrupper for elevene '
 Spiseforstyrrelser '
 Deprimert '
 Annet '

Foreldre:

Har barnet de siste 12 mnd. tatt kontakt med eller blitt kontaktet av? (bare kryss av der barnet har hatt kontakt.)

Skolehelsetjenesten '
 Helsestasjon for ungdom '
 Fastlege/Allmennpraktiserende lege '
 PP-tjenesten (Pedagogisk-Psykologisk tjenesten) '
 Psykolog eller psykiater (BUP, PUT) '
 Familierådgivning '
 Lege spesialist '
 Legevakt '
 Sykehusinnleggelse '
 Fysioterapeut '
 Kiropraktor '
 Tannlege/skoletannlege '
 Alternativ behandler (homeopat, akupunktør o. l.) '
 Helseopplysning via internett,
 eks. Klara klok, VIP '

Har barnet de siste 12 mnd. hatt kontakt med skolehelsetjeneste og hva gjaldt det? (bare kryss av der barnet har hatt kontakt.)

Kosthold og spisevaner '
 Tobakk '
 Narkotika/andre rusmidler '
 Prevensjon '
 Mistrivsel '
 Mobbing '
 Muskel- og skjelettsykdommer '
 Informasjon og veiledning
 om seksuelle spørsmål '
 Behandling av sykdom/skader '
 Generell helseopplysning '
 Samtalegrupper for elevene '
 Spiseforstyrrelser '
 Deprimert '
 Annet '

Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten

Postboks 7004 St. Olavs plass

0130 Oslo

Telefon 23 25 50 00

Telefaks 23 25 50 10

post@kunnskapssenteret.no

www.kunnskapssenteret.no

